Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta?

Dotok duhovnih impulsa iz svijeta umrlih

SD 154

Rudolf Steiner

Sedam predavanja, održanih u raznim gradovima između 17. travnja i 26. svibnja 1914.

SADRŽAJ

Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta (I) 4

O prirodi snova. O halucinacijama. Eterska supstanca i ojačana moć duše. O okultnom pisanju. Obično i nadosjetilno mišljenje. Drevni osnivači religija i moderna znanost duha. Priroda Krista. Daljnje misli o snu. Priroda astralnog tijela. 'Ja' predodžba kao središte duhovnog iskustva. Atavistička vidovitost i zdrav razum. Jasne predodžbe kao preduvjet za znanost duha.

Berlin, 18. travnja 1914.

Robert Hamerling, pjesnik i mislilac i čovjek 16

Berlin, 26. travnja 1914.

Buđenje duhovnih misli kao zahtjev vremena 26

O spavanju. Kontrast između krvi i živaca i ostatka organizma pri spavanju. Bacili i utvare. Priroda bacila. Duhovne misli kao hrana za umrle. O smrti prijatelja (Christian Morgenstern). Osnivači religija i njihov značaj. Sazrijevanje modernog čovječanstva. Djelo Krista. Priroda vanjskog svijeta. Dublje značenje zgrade u Dornachu. Razvoj mišljenja kao zadatak našeg vremena. Isključenje člana i opravdanje za taj čin.

Basel, 5. svibnja 1914.

Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta (II) 39

Odnos Johann Gottlieb Fichtea prema duhovnom svijetu i prema njegovom ljudskom okruženju. Razlika između osjetilne i duhovne percepcije. Sudbina prijateljice (Maria von Strauch-Spettini) i njen uzlazak do duha zaštitnika misterijskih drama. Preminuli prijatelj pjesnik (Christian Morgenstern) i njegovo biće u životu nakon smrti. Prikaz zgrade u Dornachu u svjetskom tisku. Formiranje prosudbe iz same znanosti duha.

Berlin, 12. svibnja 1914.

Utjecaj duhovnog svijeta na našu egzistenciju 50

Vidovita svijest i san. Raznolikost oblika i djelovanja pokojnika. Stjecanje novih koncepata za razumijevanje duhovnog svijeta. Preminula osobnost (Maria von Strauch-Spettini) kao zaštitnica misterijskih predstava. Ivana Orleanska. O doživljavanju anđela (blagost) i arhanđela (snaga). Biće preminulog prijatelja pjesnika (Christian Morgenstern) nakon smrti. Iskustvo duhovnog svijeta. Anđeli, arhanđeli, Lucifer i Ahriman. Transformacija iskustava u fizičkom i duhovnom svijetu. Obogaćivanje života predodžbi. Bit zgrade u Dornachu. Temeljna supstanca antropozofskog pokreta. Otvaranje zgrade.

Pariz, 25. svibnja 1914.

Znanost duha kao sinteza znanosti, inteligencije i vidovitog istraživanja 63

Znanost duha kao 'duhovna kemija'. Koncentracija i meditacija. Opažanje unutarnjih riječi. Iluzija i samospoznaja. Priroda susreta s umrlim. Obogaćivanje vlastitih osjećaja i volje kroz pokojnu prijateljicu (Oda Waller). Autonomija mišljenja. Izgradnja logike u vidovitoj spoznaji. Sklad između inteligencije i vidovitosti. Prostorni i vremenski svod, prodiranje Giordana Bruna i znanosti duha kroz njega. Granice znanja i njihovo opovrgavanje. Bit znanosti duha kao sinteza znanosti, inteligencije i vidovitog istraživanja.

Javno predavanje, Pariz, 26. svibnja 1914.

Vjera i znanje. Ivanje i Uskrs 76

Veliki osnivači religija i njihova misija. Konzumirajuće i konstruktivne predodžbe. Nekadašnje 'Ja vjerujem' i današnje 'Ja vjerujem, onome što znam'. Max Müllerova izjava o božanskoj objavi. Čovjek kao svjetlosno biće nakon smrti. Značaj mitova i bajki za život. Susret s dva svećenika. Proces viđenja. Mrtve i žive predodžbe. Izreka 'U zdravom tijelu zdrava duša'. Percepcija osjetilnog iskustva kao valnog kretanja. Ivanje i Uskrs.

Bilješke s predavanja, Prag, 17. travnja 1914.

Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta (I)

Berlin, 18. travnja 1914.

Ako sanjate san i sjećate ga se, i ako je sjećanje veoma živopisno, kao što je često slučaj, bit će očito da ste, dok se san odvija, u određenom smislu, promatrač, ali bez jasne svijesti o slikama koje vam prolaze pred dušom. Kao što je spomenuto, uvijek se mora pretpostavljati da 'Ja' svijest nije toliko izražena u snovima kao u budnom stanju. Ove slike, koje prolaze pred vašom dušom, predstavljaju scene i nizove slika koje su, ili vrlo poznate sanjaču, povezujući se s iskustvima iz ranijih dana ili nedavnim, ili koje takva iskustva mijenjaju na mnoštvo načina, mijenjajući njihove oblike tako drastično da se određeno iskustvo više ne prepoznaje i čovjek vjeruje da sanja nešto sasvim drugo. Također se događa da netko ima snove koji nisu povezani s iskustvima, snove koji predstavljaju nešto sasvim novo u usporedbi s iskustvima kroz koja je prošao. Ali svaki put, imat će osjećaj da je neka vrsta žive, istkane slike prošla pred dušom, otkrila se duši. - I nakon buđenja će se sjećati tih iskustava. Bit će snova koje čovjek dulje zadržava u sjećanju, a bit će snova koji se, povratkom na dnevna iskustva, kao da brišu.

Pa, danas odgovorimo na pitanje: u čemu točno percipiramo te istkane snove? Kad smo budni u fizičkom svijetu, znamo da u svijetu koji nazivamo fizičkim percipiramo ono što tada percipiramo. Što je onda supstanca, materija - kao što su to procesi, materijalne tvari fizičkog svijeta u budnom stanju - u kojoj percipiramo kada sanjamo? To je ono što nazivamo eterskim svijetom, eterom koji se proteže kroz cijeli svijet sa svojim unutarnjim procesima, sa svime što u njemu živi. To je, takoreći, supstancijalni element u kojem percipiramo kada sanjamo. Međutim, u pravilu, kada sanjamo, percipiramo samo vrlo specifičan dio eterskog svijeta. Kao što nam je eterski svijet zatvoren u budnom stanju kada fizički percipiramo u običnom životu, kao što je eter oko nas, a da ga ne percipiramo našim fizičkim osjetilima, tako eter koji nas okružuje ostaje neprimjetan i za obično sanjanje. Samo se jedan dio eterskog svijeta pojavljuje pred nama, takoreći, kada sanjamo, a to je naše vlastito etersko tijelo. Jer kada spavamo, izvan smo svog fizičkog tijela i svog eterskog tijela. I od toga se sastoji običan san, da s onim u čemu smo izvan našeg fizičkog i eterskog tijela, s astralnim tijelom i 'Ja', gledamo natrag, takoreći, na ono iz čega smo izašli u snu, ali u tom promatranju sebe, fizičko tijelo ne dolazi nam u svijest, stoga ne koristimo fizička osjetila, umjesto toga, osvrćemo se, takoreći, zanemarujući svoje fizičko tijelo, samo na svoje etersko tijelo. U biti, procesi našeg eterskog tijela u nekom trenutku podižu svoj veo i čine nam se kao snovi. Većina snova je doista takva da čovjek, zapravo, gleda iz sna u svoje vlastito etersko tijelo i da dio iznimno složenih procesa eterskog tijela dolazi u njegovu svijest i da to čini san.

Ovo naše etersko tijelo, koje je dio nas samih, nešto je izvanredno složeno. U njemu su, naprimjer, sadržana uvijek prisutna sjećanja. Čak i ono što je sišlo duboko u dubine duše, ono što ne dopire do naše svijesti u običnom budnom životu, uvijek je na neki način sadržano u eterskom tijelu. Cijeli naš život do sada u ovoj trenutnoj inkarnaciji sadržan je u eterskom tijelu, uistinu je unutar njega. Naravno, mora se priznati da je to izvanredno teško zamisliti. Ali ipak je istina. Zamislite, naprimjer, da biste razgovarali cijeli dan - neki ljudi to rade - i sve što ste rekli snimljeno je nekim mehanizmom na gramofonsku ploču. Kada ste toliko pričali da se ploča napuni, stavite je sa strane, uzmete drugu, kada se i ta napuni, treću i tako dalje. Dakle, uzimate više ili manje ovih ploča, ovisno o tom koliko pričate. Pretpostavimo da bi netko drugi stavljao ploče u gramofon i da bi do večeri sve ploče bile uredno unutra. Sve što ste rekli tijekom dana bilo bi u gramofonu navečer. Kad bi netko mogao odmotati izgovorene riječi s gramofona, tada bi izašlo sve što ste rekli tijekom dana. Dakle, sve što čini naša sjećanja uvijek je prisutno unutar eterskog tijela. I pretpostavimo da bi se, zbog posebnih uvjeta spavanja - zadržimo analogiju - dio sastojaka eterskog tijela pojavio pred našom dušom kao da bismo izvadili gramofonske ploče i pustili ih da se odmotaju; to bi tada bio san, ti snovi su daleko najčešći. Tako svojom sviješću tkamo unutar vlastitog eterskog tijela.

Slično tome, isto vrijedi i za mnoge halucinacije koje se javljaju pred ljudskom dušom. Takve halucinacije obično su uzrokovane i činjenicom da čovjek, sa svojim 'Ja' i astralnim tijelom, koji su tada sadržani unutar fizičkog tijela, ipak može vidjeti, takoreći, istrgnuti komad svog eterskog tijela. To se događa na sljedeći način. Zamislite da je nešto u vašem fizičkom tijelu bolesno, naprimjer, nešto u živčanom sustavu ili nešto slično. Tada etersko tijelo ne može intervenirati na mjestu gdje je živčani sustav bolestan; ono je, takoreći, izbačeno. Samo etersko tijelo uopće nije bolesno, ali je u određenoj točci istrgnuto iz fizičkog tijela. Kad bi bilo unutra, tada bi se sve događalo kao pri normalnoj svijesti. Ne bismo bili svjesni da je fizičko tijelo bolesno. Ako etersko tijelo ne može intervenirati na tom mjestu, i ako ono što je tamo i u što etersko tijelo ne može intervenirati, sjaji prema eterskom tijelu, tada to u svijest dolazi kao halucinacija.

Ista supstanca iz koje nam se pojavljuju snovi ili halucinacije, okružuje nas posvuda u svijetu. To je eterska supstanca. I iz eterske supstance koja nas okružuje, naše vlastito etersko tijelo je, takoreći, izrezano poput komada. Kada prođemo kroz vrata smrti, kada odbacimo svoje fizičko tijelo, putujemo kroz etersko tijelo. U biti, nikada doista ne izlazimo iz eterske supstance na cijelom putovanju između smrti i ponovnog rođenja. Jer ova eterska supstanca je posvuda i moramo proći kroz nju; mi smo unutar nje. Neko vrijeme nakon smrti, također odbacimo vlastito etersko tijelo. Ono se otapa upravo u ovoj vanjskoj eterskoj supstanci. Sposobnost percipiranja unutar ove vanjske eterske supstance, nešto je što ljudi u prvom redu ne posjeduju

u običnom životu. Stoga se ono što bi predstavljalo percepciju ne događa - sada ne u fizičkom svijetu, već u eterskom svijetu. Kroz sanjanje, ljudi se, takoreći, upoznaju s percepcijom eterskog koje ovisi o njima samima.

Sada, istinska percepcija u eterskom svijetu koji nas okružuje ovisi o nečemu vrlo specifičnom. Ako čovjek istinski percipira u eterskom svijetu nakon smrti, ili ako se razvije do točke u kojoj se javljaju vidovite vizije - jer to također znači da percipira u eterskom svijetu koji ga okružuje - tada mora posjedovati jaču moć nego što je ima u običnom životu između rođenja i smrti, veću unutarnju snagu duše. Zato ne percipiramo u eterskom svijetu koji nas okružuje, jer je naša snaga duše preslaba da bismo percipirali unutar njega. Moramo se učiniti mnogo aktivnijim, produktivnijim, nego što nam je potrebno za običan život, kako bismo percipirali u eterskom svijetu. Također nakon smrti, moramo imati mnogo aktivniju silu u svojoj duši nego što je imamo u običnom životu, kako bismo nakon smrti mogli imati okruženje oko sebe. Inače, eter je svuda oko nas, a mi ga ne percipiramo. To je kao da u običnom životu ne bi imali osjetila. Dakle, čovjek mora posjedovati aktivniju, energičniju snagu duše kako bi se nosio sa situacijom nakon smrti, kako, figurativno rečeno, ne bi bio gluh i slijep za svijet u koji ulazi. Ali ako netko želi stvoriti ideju o tome kako duša opaža nakon smrti ili nakon što je stekla sposobnost razvijanja moći imaginacije, može sebi predočiti kakva mora biti ta sposobnost u prvom redu usporedbom. Ova usporedba može se napraviti s pisanjem. Kada nešto zapišete, ono što zapišete nešto znači. To nešto izražava. Nešto stoji iza onoga što pišete. Pa ipak, vi ste prvo stvorili znakove za to. I ako ono što ste napisali treba biti istinito, ako treba odgovarati objektivnoj stvari, onda to naravno možete i ostvariti. Ako želite prijatelju priopćiti ovu ili onu činjenicu u pismu, i zapišete je tako da je prijatelj može pročitati izdaleka, tada ste prvo postaviti simbole na mjesto, putem kojih prijatelj, prilikom dešifriranja simbola, saznaje činjenicu. Ako bi netko došao i rekao: to ipak ne može biti istina! Jer to nije na objektivan način zabilježeno u svijetu. Netko je to zabilježio i to ne može odgovarati nijednoj objektivnoj činjenici - tako se govore gluposti. Kao što označavate objektivnu činjenicu kada pišete, postavljanjem simbola, tako je i s imaginativnim viđenjem u imaginativnom svijetu. Morate biti aktivni. Prvo morate postaviti ono što su simboli za objektivne procese duhovnog svijeta i morate biti svjesni da ih postavljate. To što postavite ovisi o tome imate li potrebnu snagu da budete živo uronjeni u duhovnu stvarnost, tako da vas ona usmjeri da postavite ono što je istinito, a ne lažno. Ali činjenica je, vi znate: vi to postavljate.

Želim pokušati ovo okarakterizirati na drugi način. Vratimo se snovima. Kada sanjate u običnom životu, imate osjećaj da se slike iz sna 'tkaju', na taj način razvijaju. Razmislite o tome kakve predodžbe imate u tim snovima: slike sna lebde pred mojom dušom. - To je predodžba koju morate imati. Sada zamislite da niste imali ovu predodžbu, već drugu: vi ste sami smjestili

slike iz sna u prostor i vrijeme, kao što stavljate slova na papir. Nemate ovu predodžbu kod običnih snova ili halucinacija. Ali morate imati ovu svijest kada imate imaginativne predodžbe. Morate imati svijest: vi ste upravljačka sila u svojim snovima. Vi stavljate jednu stvar i dodajete drugu, kao što nešto pišete na papiru. Vi ste upravljačka sila, vi to radite sami. Samo sila iza vas, kao i kod pisanja, čini ono što ste napisali istinitim. - Mora se razjasniti da velika razlika između snova, halucinacija i istinske vidovitosti leži u činjenici da je u potonjoj čovjek svjestan cijelo vrijeme, čovjek je takoreći, okultni pisar. Ono što vidite zabilježeno je kao okultni spis. Čovjek zapisuje u svijet, ono što je izraz, otkrivenje svijeta. Naravno, mogli biste reći: onda nema potrebe to zapisivati, jer to već zna. Zašto bi trebao zapisivati? - Ali to nije istina. Jer onaj tko tada piše, sam čovjek, nije sam, već je tu biće sljedeće više hijerarhije. Čovjek se predaje biću sljedeće više hijerarhije, i to je moć koja upravlja. Čovjek piše, u jednom sasvim unutarnjem duševnom procesu, onome što s njime upravlja. I tada, promatrajući ovaj zapis u okultnom spisu, otkriva što se njime želi izraziti.

Sada vidite zašto se na javnim predavanjima tako često naglašavalo kako se razvoj vidovitosti temelji na činjenici da sva percepcija postaje aktivna, radna, i ne ostaje pasivna, kao što je to ispravno za poznavanje fizičkog svijeta. Na taj se način postupno uči istinski iznutra razumjeti ono što se već na početku našeg antropozofskog života nazivalo 'učenjem okultnog pisma', a što sam detaljnije opisao u svom spisu 'Prag duhovnog svijeta'. Duševna sila potrebna za upisivanje okultnih znakova u duhovni prostor i duhovno vrijeme je jača, moćnija, veća duševna sila, i mora biti jača, moćnija, veća od duševne sile koju koristimo za percipiranje u običnom životu. I tu silu moramo posjedovati kada prođemo kroz vrata smrti. Tko god želi steći imaginativnu vidovitost, razvija tu silu kroz svoje meditacije, postupno je postiže. Time dolazi do onoga što je upravo opisano, to jest, dolazi do iskustva u kojem zna da je u svijetu čije je sanjanje slabašan odraz, ali je toliko uronjen u njega da upravlja svojim snovima, kao što se upravlja kada se izrađuje stol ili cipela, sastavlja dio po dio i tako dalje. Kad toliko ljudi opetovano kaže: pa, pokušavam sve vrste meditacija ali je ne mogu doći do točke da postanem vidovit - to se temelji na jednostavnoj činjenici da ljudi zapravo ne žele ono što sam upravo objasnio, sretni su kada im to ne treba. Ne žele razviti aktivnu unutarnju duševnu snagu, već žele postati vidovnjaci bez potrebe da steknu jaču duševnu snagu. Žele da se prikaz koji se pred njima pojavljuje kroz njihovu vidovitost, sam od sebe uzdigne pred njima. Ali tada to nije ništa više od halucinacije ili sna. Dio eterskog svijeta - ako se smijem drastično izraziti - koji se može uzeti s jednog mjesta, uhvatiti eterskim pipcima i smjestiti negdje drugdje, takav dio eterskog svijeta je san. Tome nema mjesta kod istinske vidovitosti. U iskustvu istinske vidovitosti, čovjek se osjeća točno onako kako se osjeća kada piše na papiru u fizičkom svijetu, osim što prilikom pisanja na papiru u fizičkom svijetu prvo mora

znati što želi zapisati - barem u većini slučajeva, dobro je ako se zna - dok u duhovnoj percepciji dopušta entitetima duhovnih hijerarhija da pišu, i tek se aktivnim zapisivanjem ono što se treba percipirati pojavljuje pred nama. Ali bez aktivnog sudjelovanja u svakom djeliću onoga što se promatra, bez aktivnog sudjelovanja u tome, ne može se doći do istinske vidovitosti.

I potrebna nam je takva moć da bismo istinski pisali u eterskom svijetu, čak i nakon što smo prošli kroz vrata smrti. Svo mišljenje, koje imamo u običnom fizičkom svijetu i koje nam tamo služi, beskorisno je za takvu percepciju nakon smrti. Bez obzira koliko osoba može biti pametna i koliko pronicljiva u vezi sa stvarima fizičkog svijeta, to joj neće biti od pomoći nakon smrti. Jer ta moć mišljenja je preslaba da bi omogućila upisivanje u eterski svijet. Sve ideje koje čovjek razvije, a koje se odnose na fizičke stvari, potječu iz takve slabe moći mišljenja, koja nam ne bi bila korisna nakon smrti. Moramo imati jaču moć mišljenja, moć mišljenja koja djeluje u nutrini, drugim riječima, moć mišljenja, koja oblikuje misli bez da te misli predstavljaju išta vanjsko, išta što se nalazi u osjetilnom svijetu. Kad ne bismo imali nešto u sebi što nas navodi da mislimo misli koje ne prikazuju ništa vanjsko, već se uzdižu iznutra iz dubine naše duše, kada ne bismo imali sposobnost imati takve misli, onda nakon smrti ne bismo mogli imati odgovarajuću sposobnost.

Sada bi netko mogao reći: dakle, čovjek bi mogao smišljati i maštati o svemu i svačemu. Mogao bi fantaziju naprezati do krajnjih granica, kako bi stvorio mnogo misli fantazije koje ne prikazuju ništa vanjsko. Tada bi čovjek imao dobru pripremu za razvoj potrebne moći mišljenja nakon smrti. - Dakle netko bi mogao reći: želim imati puno moći mišljenja nakon smrti. Dakle, zamišljam krilate zmajeve koji ne postoje, zastrašujuće životinje i tako dalje. Sve to zamišljam jer ne želim biti na uzici vanjskih predodžbi, već radije dočaravam živopisne stvari. Pritom razvijam unutarnju moć mišljenja i tako se pripremam za ojačano mišljenje nakon smrti. - Ne može se poreći: kad bi netko to učinio, imao bi više sposobnosti u zagrobnom životu od nekoga tko to ne čini. Ali ne bi percipirao ništa osim laži, samo iskrivljene slike, baš kao što netko s bolesnim okom mora krivo percipirati fizički svijet, ili netko s bolesnim uhom mora krivo percipirati zvukove fizičkog svijeta. Svatko tko bi učinio takvo što, stoga bi se samo osudio na opažanje najgrotesknijih stvari u eterskom svijetu, ali ne i na ono što je istinski ukorijenjeno u eterskom svijetu.

Tijekom razvoja čovječanstva uvijek se vodilo računa da ljudi posjeduju predodžbe koje nisu izvedene iz fizičkog svijeta, ali ni stvorene na upravo opisani proizvoljan način i fantazirajući. Veliki osnivači religija koji su se pojavljivali tijekom razvoja čovječanstva, osigurali su da ljudi posjeduju takve predodžbe koje nisu izvedene iz fizičkog svijeta. Prenoseći, koristeći metode koje su im bile dostupne, predodžbe koje se nisu odnosile na fizički

svijet već na nadosjetilne svjetove, ljudi su, ako su slijedili svoje osnivače religije, mogli razviti predodžbe koje nisu bile ograničene ograničenjima vanjskog osjetilnog svijeta, ali su ipak bile istinite jer su nastale u nadosjetilnom svijetu. To je veliko, snažno obrazovanje čovječanstva od strane religijskih osnivača, koje se, ako se želi pravilno okarakterizirati, o njima se može reći: osnivači religija postavili su si zadatak prenijeti ljudima takve predodžbe koje su im dale način mišljenja kroz koji nakon smrti neće stići u duhovni svijet slijepi i gluhi. Tako vidimo kako su osnivači religija osigurali da su ljudi, u određenom smislu, potpuno živi, potpuno svjesni, da nemaju samo svijest koja blijedi ili se smanjuje u času smrti, ili koja je netočna nakon časa smrti.

Sada, međutim, živimo - kako je često karakterizirano iz drugih perspektiva - u razvojnom ciklusu ljudske egzistencije, u kojem ljudi moraju postati, takoreći, zreli, tako da se osnivači religija više neće pojavljivati na stari način i apelirati na vjeru ljudi. To su prošla vremena, iako se, naravno, ta stara vremena protežu i u našu sadašnjost, i samo mali broj ljudi može, takoreći, iskusiti novi život, i ljudima je teško pratiti, čak žudeći da prihvate predodžbe prenesene a koje još uvijek dolaze od starih vjerskih učitelja. Ali živimo u vremenu kada ljudi trebaju postati zreli. Stoga, ono što su osnivači religija dali za vjeru, mora se zamijeniti onim što nudi moderna znanost duha. Ova moderna znanost duha u svojoj suštini se razlikuje od onoga što su prenijeli stari osnivači religija. Ovdje se mora naglasiti, kako ne bi došlo do nesporazuma: kada se govori o tim starim osnivačima religija, Krist je isključen. Jer često sam naglašavao: kod Krista nije važno ono što je naučavao, već što se dogodilo kroz Njega. Osnivači drevnih religija bili su, u određenom smislu, učitelji, ali Kristov primarni utjecaj proizašao je iz činjenice da je kroz misterij na Golgoti usadio svoju vlastitu moć u čovječanstvo. To je mnogim ljudima danas izuzetno teško shvatiti. Stoga govore o Kristu samo kao o velikom učitelju svijeta, što je jednostavno besmislica za svakoga tko istinski razumije puni značaj Krista. Dakle, trenutno smo na pragu sazrijevanja čovječanstva. A to se treba postići kroz noviju znanost duha, kroz koncepte, ideje i predodžbe koje se odnose na ljudski život nakon smrti i, posljedično, na cijeli život duše. Znanost duha se razumije na takav način da to zapravo može postići svaka osoba ako se istinski razvija prema njezinim nalazima. Znanost duha nastoji dati ljudima ono što pojedinačna ljudska duša može istinski postići kroz sebe, a ne, kao što je bio slučaj u prošlosti, slušanjem osnivača religija. I dok znanost duha danas može doći do svojih zaključaka, i zatim ih komunicirati, samo preko pojedinačnih duhovnih istraživača, ona se komunicira na takav način da se može u potpunosti razumjeti, ako se to samo želi. Često sam naglašavao: kada se kaže da se i u znanost duha mora vjerovati, da se to temelji na potpunom nesporazumu. Činjenica da ljudi kažu da se mora vjerovati i u znanost duha, proizlazi iz toga što su toliko prepuni materijalističkih

predrasuda da ne mogu shvatiti što znanost duha može istinski ponuditi. Čim se netko s njom pozabavi, može sve razumjeti i shvatiti. Nije stvar same vidovitosti, obično razumijevanje je dovoljno da se sve istinski razumije i shvati, korak po korak - iako ovo 'korak po korak' može biti nezgodno za neke.

Dakle, znanost duha pristupa ljudima apelirajući na njihovo razumijevanje i shvaćanje, koristeći sasvim suprotan princip od onoga po kojem su djelovali drevni osnivači religija. U predodžbama koje su ljudskim dušama prenijeli ti drevni osnivači religija, te su duše posjedovale nešto što ih je, takoreći, duhovno probudilo i dalo im moć percipiranja u eterskom svijetu, a time i moć vođenja samosvjesnog života nakon smrti. Nasuprot tome, usvajanjem moderne znanosti duha, ljudska će duša posjedovati ono što joj daje moć da nakon smrti razvije potrebne predodžbe kako bi svjesno percipirala eterski svijet kao svoju okolinu. Drevni ljudi koji su slušali svoje osnivače religije i moderni ljudi koji imaju volju za razumjeti znanost duha, tako će biti opremljeni, takoreći, sposobnostima da pronađu svoj put na pravi način nakon smrti. Samo jedna vrsta ljudi ima poteškoća s pronalaženjem puta nakon smrti; i za tu jednu vrstu, ne vrijedi ni ono što se opisuje kao život nakon smrti, jer je često zamagljeno i zatamnjeno. Takvi ljudi su materijalisti iz uvjerenja, koji se žele držati samo stvari koje su slike običnog fizičkog svijeta, koji odbijaju steći moć opažanja u svijetu u koji ulazimo nakon smrti. Biti materijalist, u odnosu na vlastito duhovno-duševno, zaista se ne razlikuje od odluke da se postupno unište oči, uši, osjetila, a zatim nastavi živjeti u običnom fizičkom svijetu. To bi bilo kao da netko kaže: ove oči - na njih se ionako ne možete osloniti, jer one daju samo dojmove svjetlosti. Dakle, dolje s njima! Ove uši - njima možete percipirati samo vibracije u zraku, a ne jedinu istinu. Dakle, daleko s njima! Dolje s osjetilima, jedno po jedno! - Koliko je mudro biti materijalist u odnosu na osjetilni svijet, jednako je mudro biti materijalist u odnosu na duhovni svijet. To je potpuno ista stvar. I to uopće nije teško razumjeti, ako se uzmu u obzir razlozi koje iznosi znanost duha.

Danas sam pokušao, iz ove perspektive, okarakterizirati kako je biti unutar duhovnog svijeta. Također bih želio okarakterizirati još jednu činjenicu na sličan način. Iz oblasti snova može se istaknuti vrstu sna s kojom je praktički svatko upoznat, jer je svatko imao san poput onih koje ću opisati. To je vrsta sna u kojem se mi, na određeni način, suočavamo sa sobom unutar sna. Obični snovi teku na takav način da se događa ono što sam ranije opisao, tkanje sna se odmotava pred nama, a mi u tom trenutku nemamo jasnu 'Ja' svijest, već tek kasnije razmišljamo o tkanju sna svojom 'Ja' svijesti. Svatko tko pomno ispita okolnosti otkrit će da je to slučaj. Ali događaju se i snovi u kojima se objektivno suočavamo sa sobom. Ne samo da zapravo vidimo sebe, kao što se ponekad događa - jer se i to može dogoditi - već se može dogoditi i nešto drugo. San školarca je dobro poznat: sjedi u

školi, zadan mu je matematički zadatak, i on ga jednostavno ne može riješiti. Tada dođe netko drugi i bez napora ga riješi. On to stvarno sanja. Sada ćete sigurno shvatiti da je on sam taj koji se suočio sa sobom i riješio problem. Dakle, čovjek se suočava sa sobom na ovaj način, ali ne prepoznaje sebe. Ali to nije poanta. U takvom slučaju, 'Ja' čovjeka je, takoreći, rascijepljeno. Bilo bi to sasvim lijepo kad bi to moglo biti istina i u fizičkom svijetu, da kada netko nešto ne zna, da se drugo 'Ja' suočava s njim, i tada čovjek savršeno zna stvar. Ali to se događa u snovima. San u ovom slučaju ima potpuno drugačiji karakter od onih opisanih ranije. U snu se čovjek nalazi izvan svog fizičkog i eterskog tijela, u svom astralnom tijelu i 'Ja'. Dok se snovi opisani ranije temelje na činjenici da se otkriva bit vlastitog eterskog tijela, snovi u kojima se čovjek suočava sa samim sobom, temelje se na činjenici da vlastito astralno tijelo, koje je donio sa sobom, otkriva dio sebe, da se kroz taj dio suočava s njim. To je dio percepcije sebe izvan fizičkog tijela. Dok astralno tijelo ne percipiramo u običnom životu, svakako se može dogoditi tijekom spavanja da percipiramo njegov dio, a astralno tijelo sadrži mnoge stvari kojih nismo potpuno svjesni u našem običnom budnom stanju. Na to sam ranije skrenuo pozornost, na ono što sadrži etersko tijelo - a sada moram reći nešto izvanredno. U svakom slučaju, ono sadrži sve što smo iskusili. Ali unutar astralnog tijela sadržano je čak i ono što nismo iskusili. Astralno tijelo je zapravo, prilično složena struktura. Ono je, u određenom smislu, organizirano iz duhovnih svjetova i sadrži, ne samo stvari koje već posjedujemo, već i one koje ćemo naučiti u budućnosti! Tu je već predispozicija, već je u njemu prisutno na određeni način. Ovo astralno tijelo je daleko pametnije od nas. Stoga, kad nam u snu otkrije nešto od sebe, može nam se predstaviti i u obliku u kojem smo pametniji nego što smo to inače postali kroz fizički život. Ako ovo uzmete u obzir - iako na to želim ukazati samo kao na epizodu, a ne kao glavni dio predavanja - to bi moglo baciti malo svjetla na 'pametne' sposobnosti životinja. Životinje također posjeduju astralno tijelo i kroz to tijelo mogu se pojaviti stvari koje se ne pojavljuju u njihovom običnom životu. Doista se mogu pojaviti mnoge stvari koje mogu biti prilično iznenađujuće. Jer ovo astralno tijelo sadrži, naprimjer - vjerovali ili ne - svu matematiku, ne samo matematiku koju sada znamo, već i sve u matematici što će biti otkriveno u budućnosti. Međutim, ako bi netko želio svjesno izvući svu matematiku iz njega, morao bi to učiniti aktivnošću, prvo bi morao steći odgovarajuće pojačane sposobnosti za to; ali ono zaista sadrži sve. To je otkrivenje koje proizlazi iz dijela našeg astralnog tijela kada se suočimo sa sobom. I mnogo toga što nam dolazi kao unutarnji poticaji doista se temelji na tim otkrivenjima astralnog tijela. Kao što se određena halucinacija javlja pod okolnostima koje sam ranije opisao, tako se i ono što je pametnije od nas samih može artikulirati u nama. Tada možemo imati unutarnje inspiracije, tada se u nama može pojaviti nešto što se ne bi pojavilo da smo primijenili samo svoju uobičajenu moć prosudbe u fizičkom svijetu. Ali opasno je dopustiti da se takve stvari dogode, prepustiti se

takvim stvarima. Opasno je jer se takve stvari pojavljuju i ne možemo njima ovladati sve dok im ne pristupimo s prosudbama. A budući da ih ne možemo kontrolirati, Lucifer ima tako lak pristup svim tim stvarima i ne možemo ga spriječiti da ih usmjerava prema vlastitoj volji, a ne prema smislu poretka svijeta.

Stoga, kada se ojačaju unutarnje moći čovjeka, on također uči živjeti iznutra na način da postane vidovit u astralnom tijelu. Ali sada ćete vidjeti iz onoga što sam rekao - zato sam i spomenuo san - da je za razvoj te vidovitosti u astralnom tijelu uvjet da se uvijek ima jasnu predodžbu o suočavanju s vlastitim bićem. Kao što se ne živi zdravo u fizičkom životu ako se u potpunosti ne živi u svojoj svijesti, tako se ne živi duševno zdravo ni u odnosu na svijet koji je viši od fizičkog svijeta ako se uvijek ne vidi sebe. U fizičkom svijetu, čovjek je on sam; u višem duhovnom svijetu, čovjek se odnosi prema sebi, kao što se u fizičkom svijetu odnosi prema misli koja predstavlja prošlo iskustvo. Takvu misao, koja predstavlja prošlo iskustvo, čovjek promatra iznutra. Prema njoj se odnosi kao prema sjećanju. Kao što se odnosi prema misli u osjetilnom svijetu, tako u duhovnom svijetu zna, da sebe promatra, sebe gleda. Čovjek sam uvijek mora biti prisutan sa stvarima koje doživljava u duhovnom svijetu. I to je, u osnovi jedina predodžba, koja se javlja unutar stvari - nad kojom čovjek u prvom redu nema moć, kao što sam ranije rekao - i koja se odnosi i na duhovni svijet, tako da čovjek ovlada stvarima, da je on vladajuća sila. Vaše vlastito biće je poput težišta oko kojeg je sve grupirano. Način na koji djelujete u duhovnom svijetu, odražava se na vaše vlastito biće. Shvaćate: ovako je čovjek u duhovnom svijetu. - Pretpostavimo da je netko u duhovnom svijetu i da opaža nešto netočno, to znači neispravno koristi okultni zapis. Da, ako netočno rukujete okultnim zapisom i doživljavate sebe kao težište oko kojeg se sve ostalo vrti, tada u vlastitom biću doživljavate: ovako izgledaš, jer si učinio nešto krivo; sada to moraš ispraviti! - Shvaćate što ste učinili iz onoga što ste postali. Ako bih to želio ilustrirati usporedbom, rekao bih: zamislite da ste ovdje u fizičkom svijetu, ali niste u sebi, već oko sebe, i nekome kažete: sada je pola dvanaest - ali da to nije istina. I u tom trenutku pogledajte se, isplazite jezik prema sebi i sada kažite: ti nisi ti! - I sada počnite ispravljati sebe dok ne bude ispravno, dok ne budete mogli reći: devet je i dvadeset minuta! - Tada se jezik vraća na svoje mjesto. Tako se promatrate, vidite ponašate li se ispravno u duhovnom svijetu.

To su stvari koje se mogu okarakterizirati ovakvim groteskним slikama, ali za koje će svatko osjetiti da su puno ozbiljnije od svega što se može reći o fizičkom svijetu. Upravo je to poanta, da sa moći mišljenja koju već posjedujemo za fizički svijet, stječemo razumijevanje nadosjetilnih svjetova. Time oslobađamo svije mišljenje, koje se inače odvija na uzici fizičkog svijeta. U ranijim vremenima ljudi su imali atavističku, elementarnu vidovitost. Bili su sposobni za imaginacije, imali čak i inspiracije. Ali činjenica da sada

formiraju koncepte o fizičkom svijetu, savršenije je stanje čovjeka u usporedbi s prijašnjim. U vrijeme kada su ljudi imali atavističku vidovitost, jednostavno nisu mogli pravilno razmišljati. A da bi se pojavilo pravilno mišljenje, moć koja je prije bila potrebna za vidovitost morala se koristiti za mišljenje. A ako danas u određenim aspektima života čovjek pokazuje vidovite moći koje nisu razvijene kako to opisuje znanost duha, to znači da ih posjeduje kao nasljeđe iz ranijih vremena, jer kao vidovnjak još nije dosegao zrelu prosudbu u onim područjima života gdje je vidovitost prisutna. Međutim, sve se više približavamo vremenu u kojem prvo mora biti prisutna zrela prosudba, a tek onda, iz zrele prosudbe, mora se ponovno razviti vidovitost. Stoga, ako se danas pojavi netko tko, bez da je poduzeo ozbiljne vježbe, bez, recimo, da je pravilno prodro u znanost duha - jer sama znanost duha, ako je pravilno prodro, može biti najbolja vježba za iznošenje drevne vidovitosti - ako takva osoba pokazuje određene psihičke sposobnosti, određenu vidovitost ili druge kvalitete, ukazuje na to da nije ispred drugih u razvoju, već da je zaostala. Ne treba se doseći mogućnost čistog mišljenja da bi se danas u duši razvile atavističke sposobnosti. Dakle, ako se danas postavi pitanje: koja je duša, u određenom smislu, naprednija u svom razvoju - ona koja zdravo prosuđuje običnim razumijevanjem, i s tim običnim razumijevanjem, pod uvjetom da je oslobođeno predrasuda, može shvatiti i znanost duha - to jest, ona koja stekne razumijevanje duhovnih svjetova i osjetilnih, ili ona koja vidovito priziva svakakve stvari? - onda je naprednija osobnost ona koja posjeduje zdrav razum. I najviše griješi čovjek kada dopusti da ga impresioniraju takve atavističke vidovitosti. Ako dopusti da ga se navede da vjeruje da takva osobnost predstavlja posebno razvijenu dušu, uvijek se vara. Jer činjenica da ta duša pokazuje takve sposobnosti znači da još nije prošla kroz određena iskustva koja su bila potrebna tijekom razdoblja vidovitosti. Stoga ih sada sustiže. Najgroteskije je kada se unutar pokreta znanosti duha, pojavi uvjerenje da je netko tko posjeduje određenu vidovitost, a da nije uronio u znanost duha, morao biti nešto važnije u prošlosti. On je svakako manje važan od nekoga tko ima zdrav razum o stvarima.

Sada, u našoj duhovno znanstvenoj struji mišljenja mnogo toga ovisi o tome da imamo određeni krug ljudi koji proziru te stvari, koji ih istinski ispravno razumiju, i mogu doći do sljedeće prosudbe: znanost duha mora se pojaviti u sadašnjosti, jer se mora proći kroz znanost duha, mora se proći kroz razumijevanje znanosti duha kako bi se krenulo naprijed.

Izvanredno je važno da se to dogodi. Svakako, postoje dječje bolesti u svim područjima, a naravno i unutar takvih struja koje se pojavljuju u svijetu kao duhovne struje. A dječje bolesti znanosti duha previše su lake za razumjeti, jer znanost duha prirodno teži čovječanstvu pružiti ono što je postignuto kroz vidovitu svijest. Ali vidite kako se to mora okarakterizirati. Mora se okarakterizirati tako, da se zahtjev za sadašnje i buduće čovječanstvo da

postane vidovito, uopće ne obraća ljudskoj udobnosti. To zahtijeva nešto sasvim drugo od jednostavnog puštanja stvarima da vam dođu. To zahtijeva biti prisutan u svakom trenutku, imati sebe pod kontrolom i biti sposoban promatrati sebe čim se uzdignete u duhovni svijet. To se mora širiti kao razumijevanje. Prikladnije je dopustiti da vam dođe nešto što vam dolazi poput sna, koji lebdi gore dolje. Ljudi duhovni svijet žele iskusiti na isti način na koji doživljavaju fizički, osjetilni svijet. To je ostatak iz davnih vremena ljudskog i duhovnog razvoja, jer su se u drevnoj vidovitosti stvari doživljavale na takav način da ih čovjek zapravo nije 'znao', stoga je sasvim moguće da čak i danas ljudi duhovni svijet žele iskusiti na način da ga zapravo ne 'znaju'. Podcjenjuju ono što se zna s apsolutnom jasnoćom. Naprimjer, kada netko računa, računa prema metodi. Nije osobno uključen. Ako zbrojite pet i sedam da dobijete dvanaest, onda niste uključeni na način na koji se ovdje misli, gdje morate stajati tamo, biti prisutni svugdje, da biste zapravo nešto učinili. Zato se ljudima ne sviđa kada netko ima mišljenje o svijetu koje je sam stvorio. Čim ljudima možete pokazati nešto u čemu niste bili prisutni, oni su sretni, nevjerojatno sretni! Ali kada netko dođe i pokaže znanje o duhovnom svijetu, da ga je toliko svjestan da je tamo prisutan - onda ljudi kažu: oh, on to zna! To je potpuno svjestan proces, to nije objektivno. - Ali kada se pojavi netko tko ima viziju svijetla i nema pojma kako je proizvodi, onda kaže: to je objektivno, potpuno objektivno! Tada se u to može vjerovati. - Ali upravo je to najznačajnija točka u našoj znanosti duha, u duhovnoj struji koja odgovara istinskoj znanosti duha: da se pokušavaju formirati jasne predodžbe. Upravo zato što je znanost duha još uvijek nešto novo, ali u ljudskim dušama se prirodno budi čežnja za duhovnim svijetom i za znanjem o duhovnom svijetu, ljudi se posvuda pokušavaju povezati i sakupiti sve što još uvijek izranja iz starog svijeta vidovitosti i jasnog osjećaja, vjerujući da čine nešto izvanredno čuvajući te stare stvari. Ali u tome leži naš zadatak: jasno vidjeti u ovoj oblasti! Mora nam biti jasno da nije inferiorno ako netko daje potpuno svjestan savjet u vezi s procesom duhovnog iscjeljenja. Ali ljudi će to manje cijeniti nego nekoga tko ima stvar 'pod kontrolom', tko se predaje mračnim osjećajima, tko uopće ne 'zna'; jer tada čovjek ima taj mračni, blaženi osjećaj: ovo dolazi od nečega nepoznatog! - I ne čujemo li na svakom koraku ljude kako govore: ono što možemo shvatiti nas ne zanima, ono neshvatljivo nas dovodi ovamo! To je uzvišeno, božansko!

Uistinu, potrebno je ne samo da pojedinačne istine znanosti duha postupno uđu u naše duše, već i da steknemo jasno, sigurno razumijevanje odnosa koji su upravo dotaknuti i koji su nam se otkrili, i u svom pokušaju da pokažem, počevši s karakteristikama snova, kako istinska vidovitost pretpostavlja aktivno sudjelovanje duše, usporedivo s pisanjem. Moj spis 'Prag duhovnog svijeta' napisan je kako bi imali sve veću jasnoću u tim stvarima. Tko to razumije, razumjet će temeljni živac, najbitniji element

našeg pokreta. Stoga se stalno iznova mora naglašavati - iako se to često činilo tijekom godina - jer toliko toga ovisi o tome: tko god želi istinski prodrijeti u znanost duha, mora steći čvrsto razumijevanje onoga što je istinski duhovno. Tada ćemo postupno postati društvo koje se može posvetiti zadatku istinski blagotvornog utjecaja na sve što pripada području duhovnog života.

Nastavit ćemo raspravu o onome što je danas započeto kao karakterizacija svijeta snova na temelju duhovnog svijeta sljedećom prilikom.

Robert Hamerling, pjesnik i mislilac i čovjek

Berlin, 26. travnja 1914.

Bilo je 15. srpnja 1889. Stajao sam s pjesnikom Roseggerom i austrijskim kiparom Hans Brandstetterom na groblju sv. Leonharda blizu Graza kada je tijelo austrijskog pjesnika Roberta Hamerlinga spušteno u grob. Robert Hamerling je nekoliko dana ranije pozvan s fizičke razine nakon neizrecive patnje, moglo bi se reći i desetljećima duge, koja je nedavno postala nepodnošljiva. Njegovo tijelo je prethodno ležalo u malom, prekrasnom Stiftinghausu na periferiji austrijsko-štajerskog grada Graza. Hamerling je ležao tamo - to jest, njegov zemaljski oblik, napušten od ove velike duše, tamo je ležao čudesan odraz života u svojoj formi, koji je težio najvišim visinama duha. Tako izražajan, tako rječit bio je taj oblik, ostavljen zemaljskim elementima, s tako duboko utisnutom neizrecivom patnjom koju je duša ovog pjesnika morala podnijeti u ovom životu! - U to vrijeme, među onima koji su najviše patili, vidjela se djevojčica, desetogodišnjakinja, štićenica Roberta Hamerlinga, čija je obećavajuća, dječja nevinost tako osvježavala i uljepšavala pjesnikove posljednje godine - djevojčica kojoj je pjesnik posvetio one stihove koji, u biti, tako beskrajno duboko prodiru u raspoloženje Roberta Hamerlinga u njegovim posljednjim godinama. I budući da tako duboko prodiru u ono što je bilo u Hamerlingovoj duši, dopustite mi da upravo ovdje naglas pročitam te stihove.

Za B.(ertha)

Dijete, što poput leptira bezopasno lepršaš

Pored bolesnih, ljudi shrvanih bolovima,

Kad me vidiš da idem domu nakon duge patnje,

Ne misli na mene u svom mladenačkom zanosu:

Bio bi to samo prolazan, kratak spomen;

Niti u radostima ljubavi, braka ili majčinstva:

Tvoje sjećanje bilo bi slabo u žurbi i vrevi.

Sjeti me se sa šezdeset:

Jadnog, bolesnog čovjeka kojeg si viđala

Godinu za godinom na krevetu u boli,

I koji je, mučen stalnom agonijom,

Jedva progovarao, uz teške jecaje,

Koji ti je bio ništa, i mogao ti je biti ništa.

Sa šezdeset dijete, sjeti ga se:

Tada ćeš dugo, dugo misliti na njega,

I kasnije će te obuzeti duboko sažaljenje

Za onim koji se odavno odmorio od svake patnje.

I suza će ti teći iz oka

Kao žrtva za davno preminulog,

Koji ti nije bio ništa, i mogao ti je biti ništa.

Nema potrebe opisivati situaciju pjesnika koji je uspio napisati ove stihove, koji tako snažno govore o patnji - moglo bi se čak reći, o cijeloj drugoj polovici njegova života. Svijet je šaputao svakakve priče, čak i ako je Hamerling bio prikovan za krevet veći dio svog života, o sibaritskom životu koji je pjesnik 'Ahašvera' trebao voditi; čak se govorilo da živi u raskošnoj kući u Grazu, da se zabavlja s nekoliko djevojaka koje su iz dana u dan morale izvoditi grčke plesove i tako dalje. Sve se to moglo prepričavati za vrijeme njegove bolesti, koja je pjesnika držala prikovanim za krevet, u vrijeme kada je vani sjalo Sunce. Morao je ležati u svojoj maloj sobi u krevetu kada je znao da vani Sunce sja nad zelenim poljima, u veličanstvenoj prirodi gdje je toliko volio pronalaziti zadovoljstvo kad god je imao i kratak trenutak za provesti izvan svog kreveta. I to Sunce sjalo je tako lijepo kad smo pokojnika položili na počinak 15. srpnja 1889. Rijetko će se naći život koji, izvana proveden na takav način, može biti tako posvećen svakim vlaknom svoje duše onome što je veliko, lijepo, gigantsko, slavno i radosno u svijetu.

Sjećam se scene u Beču gdje sam sjedio s mladim glazbenikom koji je bio bliski Hamerlingov prijatelj. Taj mladi glazbenik bio je, u biti, siromah koji je rano podlegao dubokoj melankoliji. Bio je duboki pesimist koji se nikada nije umorio od jadikovanja nad životom. A budući da je toliko volio Hamerlinga, volio je citirati pjesnika Roberta Hamerlinga kad god bi jadikovao nad životnim nedaćama. Jednom prilikom, dobri mladi glazbenik je opet htio citirati pjesnika Hamerlinga kao pesimista. I dok smo sjedili zajedno u kafiću, mogao sam se pozvati na novine koje su sadržavale kratku zgodnu pjesmu Hamerlinga pod naslovom 'Osobna molba' i pokazati je mladom glazbeniku:

Osobna molba

Recite, da pišem loše stihove -

Recite, da kradem srebrninu -

Recite, da nisam dobar Nijemac,

Jer iz nužde

Ishrane ne jedem židovsko meso

I ne uživam u slavenskom mesu -

Ili da izdajem Austriju,

Jer pjevam Bismarcku hvalospjeve -

Recite, da me tuga proždire,

Jer me prerijetko hvale,

A ponekad i podlo kleveću -

Ali jedno, jedno vas molim

Nemojte reći da sam pesimist -

Da u mojoj pjesmi posljednju riječ izgovara

Ravnodušna, moderna

Glupa, tupa apatija prema postojanju!

Je li pjesnik stoga, bio pesimist,

Jer se prepuštao jadikovkama?

Upravo zato što mu je svijet tako lijep

A život tako šarmantan,

Bolno bi zažalio,

Kada bi mu se uskratio njegov udio.

Treba li onaj koji se žali već biti pesimist,

Onda je pesimist i onaj,

Koji izusti 'O'

kad mu se izvadi zub!

Vjerujte svemu što recenzenti kažu,

Samo ne, da sam pesimist!

Mrzim tu riječ - smrdi

kao i njezin posljednji slog!

Hamerlingovo raspoloženje također karakteriziraju takve riječi, riječi koje pokazuju kako čovjek može stenjati i živjeti u najdubljoj boli, kao što je on živio - napisao je to Roseggeru - upravo u vrijeme u kojem je ova 'Osobna molba' mogla biti napisana. Roseggeru je napisao: 'Ne bojim se postati

pesimist, ali bojim se, budući da ponekad mogu oteti samo nekoliko trenutaka od uvijek prisutne boli, postati lud ili imbecil!' Mogao se bojati postati lud ili imbecil, ali nije se mogao bojati postati pesimist, on koji je svoje pjesničko putovanje riječima koje se doista čine kao cjeloživotni program. Jer kada je Robert Hamerling poslao u svijet svoje prvo veliko djelo, 'Venera u egzilu', ono je nosilo moto:

Idi naprijed, sveti glasniče,

I pjevaj radosnim tonom

O jutarnjem crvenilu,

O nadolazećem kraljevstvu ljepote.

I takav je u biti bio cijeli svoj život. Međutim, jedna duboka scena se ističe, ona koje se morate prisjetiti ako zaista želite razumjeti Hamerlinga, austrijskog pjesnika, u svoj njegovoj jedinstvenoj prirodi. Bilo je to nekoliko mjeseci, nekoliko tjedana prije njegove smrti, kada se preselio iz svog stana u Grazu - u ulici koja se tada zvala Realschulstraße, sada Hamerlingstraße - u svoju malu ljetnu kuću, tako idilično smještenu na periferiji grada. Dvojica slugu morala su nositi bolesnog čovjeka niz tri kata stepenica, budući da se njegov stan nalazio na toj razini. Nekoliko puta je zamalo pao u nesvijest. Ali sa obje strane, omotani širokom trakom, koja mu je visjela s vrata poput štole, bila su dva paketa: zamotani rukopisi njegovog posljednjeg djela, 'Atomizam volje'. To je karakteristično za način na koji je ovaj pjesnik živio i što je volio. Ni na trenutak ne bi se odmaknuo od ovog rukopisa svog filozofskog djela. Bio je toliko bolestan da su ga dvoje sluga morala nositi dolje, ali je želio čuvati ono u čemu je živio. I sada su ga nosili dolje i vozili u Stiftinghaus, po najljepšem Suncu, i stenjao je: Ah, kako je ugodno ovako putovati, kad samo ne bih bio tako bolestan, ne tako bolestan! - Ali iz te vanjske životne situacije djelovala je duša, duh, koji je bio okrenut prema svemu velikom, lijepom i duhovnom u svijetu, djelujući iz izvora velikog, lijepog i duhovnog na takav način da nam ono što je rekao o pesimističkom raspoloženju zvuči potpuno prirodno, ali istovremeno zvuči kao da je Hamerling duh koji je živa dokumentacija kozmosa, pokazujući da je u svakoj ljudskoj situaciji moguća pobjeda duhovnih sila u čovjeku kao i nad najviše opstruktivnim i osjetilnim silama.

Pedeset devet godina ranije, 1830. godine, Robert Hamerling rođen je u austrijskom Waldviertelu, tom austrijskom Waldviertelu koji je, zbog svoje jedinstvene prirodne konfiguracije, tako pogodan - možda čak i više nego danas, ispresijecan željeznicom - za koncentriranje i produbljivanje duše, ako je sama probuđena. To je u biti regija prilično zanemarena sa strane kulture, ovaj Waldviertel, iako je lik koji je odande potjecao i bio nadaleko poznat u Austriji s ove strane rijeke Leitha, živio tamo u prvoj polovici 19. stoljeća. Ta je osoba sada uglavnom zaboravljena, ali vjerojatno još uvijek

živi, barem u sjećanju ljudi koji okružuju Waldviertel, u brojnim narodnim pričama. Moram reći, često sam čuo priče o ovoj osobi, jer su oba moja roditelja iz regije Waldviertel, pa sam barem mogao čuti odjek svojevrsne zloglasnosti, koja je karakteristična za kulturnu izolaciju Waldviertela. Ova poznata osoba bila je, zapravo, jedan od 'najpoznatijih' razbojnika i ubojica tog vremena: Grasel. Poznatiji od bilo koga drugog tko je došao iz Waldviertela svakako je Grasel.

Hamerling je u kasnijim godinama napisao nekoliko stvari o regiji Waldviertel, a ja bih volio pročitati samo nekoliko redaka iz onoga što je o njoj napisao, o svom zavičaju gdje je odrastao tijekom prvog desetljeća ili petnaest godina svog života. Želim to pročitati jer vjerujem da će takav opis baciti puno više svjetla na ono što je Hamerling bio, nego bilo koja profesorska karakterizacija. Tako on piše: 'Ne znam koliko je izgradnja željezničke pruge koja dodiruje Waldviertel promijenila njegovu izoliranost od svijeta. Godine 1867. pojava stranca tamo, još uvijek je bila događaj. Ako bi netko došao pješice ili kolima, stoka koja je orala zaustavila bi se na polju i zurila u pridošlicu okrenuvši glavu u stranu. Seljak bi napravio nekoliko lakših pokušaja ih potakne bičem - uzalud; na kraju je učinio što i ona, a plug je mirovao dok stranac nije nestao iza sljedećeg brda ili šumarka. I to je bila slika idilične atmosfere!'

Ali kako duša izrasta iz svoje okoline, kako se razvija individualnost, posebno dobro imamo kod Hamerlinga. Bio je sin siromašnog tkalca. A kada Hamerling nije mogao izgovoriti ni 'ja', njegovi su roditelji izbačeni iz doma jer su bili potpuno siromašni. Otac se morao odseliti, a majka je ostala s malim Hamerlingom u regiji Waldviertel blizu Schönaua. Tamo je dijete doživjelo ljepotu Waldviertela. I kasniji Hamerling zadržao je u sjećanju prizor iz tog vremena, prizor iz kojeg je vjerovao da je istinski stekao svoje biće. Kao sedmogodišnji dječak, jednom je hodao nizbrdo. Bila je večer i Sunce je na zapadu zalazilo. Zlatno je sjalo prema njemu od zlatnog sunčeva sjaja, a ono što je zlatno sjalo u očima Hamerlinga on opisuje na sljedeći način: "Među najznačajnijim, ali svakako najtežim za prenijeti, sjećanjima na moje djetinjstvo su često čudna raspoloženja koja su, dijelom kao živopisni dojmovi i podražaji trenutka, uglavnom proizašli iz svijeta prirode oko mene, a dijelom kao budni snovi i slutnje, prolazila kroz dušu lutajućeg dječaka. Mistik Jakob Böhme prepričao je da su se njegova viša osjetila, njegov mistični duhovni život, čudesno probudili u trenutku kada se izgubio u sanjivom promatranju limene zdjele koja je svjetlucala na jarkom sunčevom svjetlu. Možda je svaka duhovna osoba imala takvu limenu zdjelu u stilu Jakoba Böhme, iz koje potječe njihovo istinsko unutarnje buđenje. Vrlo živo se sjećam jedne večeri - morao sam imati sedam godina - dok sam silazio niz planinu, zalazak Sunca na zapadu zasjao je poput čudesne, sablazne utvare, ispunjavajući mi um nezaboravnim, čudnim osjećajem, slutnjom koja mi se sada čini kao poziv i u kojoj se odražavala cijela moja buduća sudbina. Žurio

sam podignutim grudima prema nepoznatom odredištu, a istovremeno mi je melankolija obuzela dušu tako da sam osjećao potrebu da plačem. Da je taj trenutak bio objašnjiv neposrednim okolnostima, a ne jedinstven svoje vrste, sigurno ne bi bio tako neizbrisivo urezan u moje pamćenje."

Tako je bilo u sedmoj godini pjesnika, tako je bilo kad su mu se približile pjesničke i duhovne muze. To je vrijeme, moglo bi se reći, iz samog kozmosa posijano sjeme svega što će kasnije postati od njegove duše. Lijepo je što Hamerling svoj pjesnički poziv pripisuje takvoj pojavi, poput čuda koje je sam kozmos učinio nad njim.

Zbog siromaštva roditelja, dječak se morao odgajati u cistercitskom samostanu Zwettl. U zamjenu za stjecanje srednjoškolskog obrazovanja tamo, morao je pjevati u samostanskom zboru. Hamerling je imao između deset i četrnaest godina kada je bio u samostanu. Bio je blisko vezan za izvanrednu osobu u samostanu, oca Huga Traumihlera. Otac Traumihler bio je asket, izvanredna osoba potpuno posvećena mističnoj kontemplaciji i strogom, asketskom životu. Može se zamisliti kako je dječak, u kojem je već živjela žeđ za dubinom svemira, ali i čija je čežnja za duhovnom dubinom ostala uvijek prisutna, mogao biti potaknut unutarnjim iskustvima koja mu je prepričavao neobični otac Traumihler - unutarnje uranjanje u misterije srca i duše mistika, mistika vrlo elementarne, primitivne vrste, koji je ipak ostavio dubok dojam na dušu Hamerlinga. Ali ne može se opisati Hamerlinga kao pjesnika bez ukazivanja na ono što je u njemu bilo tako jedinstveno veliko: čežnja da bude velik čovjek. Kasnije, dugo nakon što je napustio regiju Waldviertel, kada je ponovno putovao tamo, ljudi koji su znali da odande dolazi pitali su ga što želi biti kad odraste. Ali Hamerling, iako je daleko prešao dvadesete, nije razmišljao o tome što želi biti. I tada je shvatio da u tim godinama ljudi pitaju: što želiš biti? - I uvijek je sebi morao reći: da, ne mogu ljudima reći što želim biti, jer neće razumjeti. Jer ako me pitaju: što želiš biti? - morao bih odgovoriti: želim biti ljudsko biće! - I tako bi ponekad rekao da želi biti filolog, ponekad astronom ili nešto slično. Ljudi su to razumjeli. Ali nisu mogli shvatiti da netko može imati namjeru - Hamerling je u to vrijeme već bio sveučilišno obrazovan mladić - da postane ljudsko biće.

Mnogo se toga može reći o razvoju pjesnika Hamerlinga, a prije svega, mnogo se može reći o tome kako se u njegovoj duši pojavila trostruka stvar. Prva stvar koja je u njemu istinski oživjela bila je ono što je kasnije jednostavnim riječima zabilježio u svojoj 'Atomistici volje': da su Grci svemir nazivali 'kozmos', što je bilo povezano s ljepotom. To je za njega bilo karakteristično za grčki duh; jer je njegova duša bila opijena ljepotom koja pulsira kroz svemir. I dalje vidjeti čovječanstvo opijeno ljepotom, to je bilo sve za čime je njegovo srce žudjelo i sve što je htio izraziti poetskim tonovima. I tako je sve u njemu težilo ljepoti, prema grčkom svijetu opijenom ljepotom, i vidio je

toliko toga što je ušlo u ljudski život, što se proteže poput mutnog vela preko onoga što se želi s prirodom, preko onoga što se od prirode želi u ljepoti. A za Hamerlinga, ljepota je bila jedno s duhovnošću. Stoga se njegov pogled često protezao dalje od svega što je znao o grčkoj kulturi i istovremeno je s melankolijom gledao u modernu kulturu za koju je želio pisati poeziju. Ali želio je pisati poeziju za tu modernu kulturu, prožeti je svim tonovima koji mogu uzdići ljude, unijeti ljepotu i duhovnost u život, kako bi ponovno vratio sreću u zemaljsku egzistenciju. Za Hamerlinga je bilo nemoguće govoriti o neskladu između svijeta i ljepote u ljudskom životu. Ta ljepota mora prožimati život, ta ljepota mora živjeti u svijetu - to ga je potpuno nadahnulo, ono za što je najviše živio od mladosti. To je bilo poput instinkta u njegovoj duši. Ali morao je uroniti u toliko toga što mu je pokazalo, kako se moderno doba mora boriti s mnogim stvarima koje su osujećivale životne ideale.

Hamerling, tada student, sudjelovao je u događajima 1848. godine. I sam član liberalnog pokreta, zbog ovoga 'velikog zločina' izveden je pred policiju i, kao i mnogi drugi u Beču u to vrijeme, podvrgnut posebnoj kazni. Odvedeni su brijaču i ošišani kao znak da su 'demokrati' ako su otišli dalje od onoga što je policija smatrala dopuštenim. Druga stvar koja je tada bila zabranjena - danas smo u tom pogledu svakako napredovali, budući da se ljudi ne šišaju zbog liberalizma - bilo je nošenje šešira širokog oboda, koji se također smatrao znakom demokratskog uvjerenja, umjesto toga, morala se nositi takozvana 'cijev za strah', cilindar. To je bilo savršeno legalno prema policijskim propisima. Hamerling se morao snalaziti u tome i u mnogo čemu drugom. Kao mali pokazatelj kako je svijet reagirao na velikog pjesnika, dopustite mi da spomenem još samo jednu stvar, iz koje vjerujem da se može izvesti bolja karakterizacija nego kroz apstraktni opis.

Bilo je to nakon što je Hamerling završio svoje sveučilišne godine i trebao je polagati nastavnički ispit. Dobro je položio ispit iz grčkog, latinskog i matematike. Potvrda koju je dobio za grčki i latinski bila je zaista izvrsna. Ali onda možemo pročitati, da iako je tvrdio da je pročitao neke knjige o gramatici, ono što je pokazao na ispitu nije ukazivalo na to da se temeljito bavio njemačkim jezikom i njegovim proučavanjem. Takva je potvrda izdana čovjeku koji je, svojim potpuno prepoznatljivim, jedinstvenim stilom pisanja, tako neizmjerno obogatio njemački jezik!

Iz godine 1851. želio bih istaknuti još jedno Hamerlingovo iskustvo. U to vrijeme upoznao je jednu obitelj i jednom je pozvan na večernju zabavu, ali nije mogao biti tamo. Međutim, kći kuće poslala mu je malu čašicu punča u njegovu malu studentsku sobu. I kako se osjećao? Odjednom je osjetio potrebu da uzme papir i olovku, a zatim se osjetio prenesenim u drugi svijet. Isprva je vidio, kao nacrtane na velikoj slici, slike svjetske povijesti. Zatim su se te slike raspršile u kaos, cvjetova, propadanja, krvi, daždevnjaka, zlatnog voća, plavih očiju, glazbe harfe, razaranja života, topovske vatre i borbe ljudi.

Povijesni prizori izmjenjivali su se s cvjetovima i daždevnjacima, a zatim, kao da se kristalizira iz cjeline, blijeda, ozbiljna figura prodornih očiju. Pogled na tu figuru vratio je Hamerlinga k sebi. Pogledao je svoj papir. I na njegovu papiru bilo je napisano ono što nije bilo napisano prije nego što se vizija dogodila: ime Ahasver, a ispod njega plan za pjesmu pod naslovom 'Ahasver'.

To je ono što je kod Hamerlinga toliko prepoznatljivo, imao je rijedak i dubok interes za sve što može pokrenuti ljudsku dušu u njezinim visinama i dubinama, u kombinaciji s, moglo bi se reći, opijenošću ljepotom. Stoga je imao toliko sreće da je deset godina radio kao učitelj u srednjoj školi u Trstu, što mu je omogućilo da to vrijeme provede na veličanstvenoj jadranskoj obali a zatim uživa u praznicima u susjednoj Veneciji. Veneciju je upoznao tako intimno da se u kasnijim godinama još uvijek sjećao pojedinačnih kutaka i zakutaka kojima je stalno iznova lutao u prekrasnim večerima. Tamo je priroda jarko sjala pred njim, ljepota, južnjačka ljepota, za kojom je njegova duša toliko duboko čeznula. Ta južnjačka ljepota još uvijek cvjeta u njegovim pjesmama, koje, kao i u njegovim ranim djelima, otkrivaju jedinstveni talent Roberta Hamerlinga kao 'pozdrav pjesmom s Jadrana'. Zatim je došla njegova pjesma 'Venera u egzilu', Venera zamišljena ne samo kao utjelovljenje zemaljske ljubavi, već kao nositeljica ljepote, koja vlada i tka kroz kozmos, ali koja, za čovječanstvo danas, kao da je u egzilu. A osloboditi ljepotu i ljubav iz egzila, to je bila pjesnička čežnja Roberta Hamerlinga, čežnja njegovog pjesništva. Stoga vam čitam ovaj moto:

Idi naprijed, sveti glasniče,

I pjevaj radosnim tonom

O svitanju,

O nadolazećem kraljevstvu ljepote.

Ali ova Hamerlingova duša nije mogla pjevati o 'zori koja sviće, o nadolazećem kraljevstvu ljepote' a da ne zaviri u sve dubine ljudske duše. A kako su se te dubine ljudske duše ukazale Robertu Hamerlingu, otkrila je vizija Ahasvera. Poetski, stajale su pred njegovom dušom stalno iznova, dok nije pronašao poetski oblik za osobnost Ahasvera. Tako da je Ahasver za njega postao sjeme koje je ostalo u životu, sjeme koje prožima cijelu ljudsku egzistenciju kao personifikacija ljudske individualnosti koja žudi pobjeći od života i ne može, ljudske individualnosti koja se tada suprotstavlja liku Nerona u Rimu, toj figuri koja uvijek traži život i ne može ga pronaći u osjetilnom obilju, koja stoga vječno mora tražiti.

Može se vidjeti kako su se životne kontradikcije suočile s Robertom Hamerlingom. To je još očitije u njegovoj pjesmi 'Kralj Siona', u kojoj portretira lik koji nastoji donijeti duhovno spasenje natrag s visina vjere svojim bližnjima, ali pritom podleže ljudskoj slabosti, senzualnosti i tako dalje. S načinom na koji se životne kontradikcije presijecaju, neprestano je

bila suočena duša Hamerlinga. I želio ju je poetski utjeloviti. Pred njegovom dušom pojavila se Grčka, onako kako ju je želio ponovno stvoriti. U svojoj 'Aspasiji' on prikazuje ovu Grčku onakvom kakvom ju je zamišljao, prikazuje zemlju svoje čežnje, svijet ljepote sa svime što taj svijet ljepote može sadržavati i kao svoju sjenovitu stranu. 'Aspasia' postaje divna kulturno povijesna pjesma, predstavljena kao roman u tri dijela. To što se Roberta Hamerlinga nije moglo razumjeti, pogodilo me simptomatski, kada sam u kutku starog grada sreo čovjeka čije su oči zračile zavišću, čija su usta odavala ružnoću. Naravno, to se ne odnosi na fizičku ružnoću, jer to može biti čak i ljepota u najvećoj mjeri. Taj je čovjek bio jedan od najoštrijih kritičara 'Aspazije'. Izgledao je, takoreći, kao 'najružnija osoba', u usporedbi s pjesnikom opijenim ljepotom, i razumljivo je da reska duša nije mogla razumjeti pjesnika opijenog ljepotom!

Takvo je bilo svo stremljenje Hamerlinga. Imao bih mnogo toga za ispričati kad bih opisao cijelo njegovo putovanje kroz povijest. Nastojao se obratiti Dantonu i Robespierreu, sve do Homunkulusa u kojem je želio utjeloviti groteskne aspekte moderne kulture. Također bih imao mnogo toga za reći kad bih opisao kako je, s jedne strane, Hamerlingova lirska muza više puta nastojala pronaći, iz sve ljepote i sjajnih boja prirode, a s druge strane, iz sveg duha prirode, kontemplativne tonove koji prožimaju njegove pjesme. I opet, imao bih mnogo toga za reći kad bih samo karakterizirao kako u tim lirskim pjesmama Hamerling utjelovljuje sve kroz što ljudska duša može pronaći utjehu u velikom usred sitnog, kako iz tih pjesama može proizaći nepobjediva vjera da, koliko god demoni nesloge i ružnoće mogli nametati svoju vlast, carstvo ljepote ipak može sići u ljudsku dušu. Hamerlingova duša bila je ona koja je mogla patiti u životu i radovati se ljepotama duhovne aktivnosti čak i usred najdublje, najbolnije patnje; duša koja je mogla promatrati disharmonije dana i biti duboko uronjena u ljepote noći kada se zvjezdano nebo uzdizalo iznad voda. Hamerling je uspio dati smislen ton tom raspoloženju.

Ono što bih htio prenijeti, riječima koje bi Hamerlinga simptomatski okarakterizirale, jest da se Robert Hamerling pojavljuje kao pjesnik iz posljednje trećine 19. stoljeća koji u sebi nepobjedivo nosi svijest o boljoj budućnosti čovječanstva, jer je potpuno prožet istinom ljepote u svemiru; da je on pjesnik koji u isto vrijeme može prikazati kako duh u čovjeku može trijumfirati nad svim materijalnim preprekama i preprekama koje stoje protiv duhovne prirode čovjeka. To sam htio okarakterizirati samo kroz pojedinačne aspekte Hamerlingova života.

Ne može se razumjeti Hamerlinga, pjesnika, a da se ne istakne kako je cijeli svoj život posvetio odgovoru na pitanje: kako postati ljudsko biće? - Sve što je stvorio posjeduje ljudsku veličinu, ne uvijek pjesničku veličinu, jer je u Hamerlingovu slučaju pjesnička veličina bila samo posljedica njegove ljudske

veličine. Za dušu Hamerlinga uvijek je bilo tako da kad god bi pogledao amo tamo i uočio nesklad u životu, u njemu je živio neukrotiv poriv da pronađe odgovarajući sklad da otkrije kako se ova ružnoća mora rastopiti u ljepoti pred istinskim pogledom ljudske prirode. Budući da je to tako karakteristično za Hamerlinga, želio bih zaključiti čitajući kratku, naizgled beznačajnu pjesmu, čija je koncepcija i ideja zapravo proizašla iz njegove rane mladosti, ali koja, iako u svojoj primitivnoj pjesničkoj jednostavnosti, karakterizira raspoloženje koje je prožimalo cijeli njegov život.

Lav i ruža

Lav je, u svom bijesu,
Stao na crvenu ružu;
Trn nježnog cvijeta
Ostao mu je u šapi.

Oteklo je, boljela ga šapa,
Bijesni lav je mrtav;
Osvježena jutarnjim napitkom
Rose, crvena ruža!

Koliko god fino bilo ono fino,
Koliko god grubo bilo grubo,
Fino, nježno, čisto,
Lijepo će i dalje trijumfirati!

To je bilo Hamerlingovo raspoloženje - što je vidljivo iz svega što je stvorio - koje je prožimalo cijeli njegov život:

Koliko god fino bilo ono fino,
Koliko god grubo bilo grubo,
Fino, nježno, čisto,
Lijepo će i dalje trijumfirati!

Buđenje duhovnih misli kao zahtjev vremena

Basel, 5. svibnja 1914.

Posebno mi je zadovoljstvo što se ovdje možemo okupiti, donekle udaljeni od naših građevinskih radova u Dornachu. Međutim, činilo mi se nemogućim okupiti se ovdje tako blizu našeg gradilišta, gledano iz prostorne perspektive, a da se ne sastanemo i kako bismo raspravljali o antropozofskim pitanjima. Nadam se da će se za to ukazati prilika nekoliko puta godišnje, jer bi inače naši prijatelji koji rade na gradilištu, imali manje prilika za sudjelovanje u takvim raspravama nego što to imaju u vrijeme kada svoju snagu ne posvećuju ovom projektu.

Ono s čime bismo danas željeli započeti su neka razmišljanja o duhovnom životu koja bi nam mogla biti korisna kada u vrijeme mira razmotrimo pitanje: kakvo značenje znanost duha, kakvo značenje antropozofski život može imati za nas kao ljudske duše? - Vrlo lako bi se moglo činiti, posebno onima od nas koji još nisu dobro upoznati s antropozofskom mišlju, osjećajem i percepcijom, da bi pitanje moglo biti opravdano: zašto bismo se zapravo bavili duhovnim životom, duhovnim svijetom, budući da ćemo - kako bi čak i materijalistički nastrojeni mogli reći - nakon smrti biti preneseni u ovaj duhovni svijet i tada ćemo iskusiti ono što o njemu moramo naučiti. Zašto se ne bismo zadovoljili jednostavnim činjenjem onoga što proizlazi iz života u fizičkom svijetu ovdje u ovom životu između rođenja i smrti, i zašto je u našem životu pogrešno ispunjavati svoje dužnosti u fizičkom svijetu i pitanje kako bi stvari mogle biti s duhovnim svijetom, ostaviti otvorenim? - Ovo je izjava i pitanje koje se često čulo kada je plima materijalizma, posebno u posljednjoj trećini 19. stoljeća, zahvatila razvoj čovječanstva. I nisu uvijek etički najslabije duše rekle: budimo svjesni dužnosti koje nam se javljaju na Zemlji tijekom našeg života ovdje, a ostalo prepustimo 'svijetu' u koji bismo mogli ući nakon smrti. - To je bio uobičajeni refren.

Sada, dopustite mi da skrenem pozornost na nešto što će odmah biti očito pronicljivoj osobi koja se počinje upuštati u - možda ne treba ni reći - znanost duha, već jednostavno u istinski logičko razmišljanje. Ljudska bića zapravo provode samo dio vremena između rođenja i smrti istinski u fizičkom svijetu; to jest, provode ono vrijeme u fizičkom svijetu tijekom kojeg su budni. I u najmanju ruku, svatko tko barem malo razmišlja o duhovnom svijetu, ali je sposoban za logičko razmišljanje, morao bi priznati da su ljudi u svom svjesnom duševnom životu u prvom redu jednako neupućeni u život spavanja kao i u život nakon smrti. I u konačnici, logičko razmišljanje ne može lako poreći nastavak života pri spavanju; moralo bi prihvatiti tvrdnju da doista propadamo svake večeri i ponovno se rađamo ujutro. Logičko

razmišljanje vjerojatno to neće učiniti, ali ni istinski logičko razmišljanje neće moći tvrditi da je cijelo ljudsko biće sadržano u uspavanom tijelu koje leži na krevetu. U najmanju ruku, ljudi bi morali razmisliti o činjenici spavanja. A kada ljudi počnu razmišljati o činjenici spavanja, to će im dati poticaj da se malo više angažiraju s onim što znanost duha nudi svijetu. Prirodne znanosti, posebno, sve će više shvaćati da u osobi koja spava - to jest u fizičkom tijelu osobe koja spava - pravo duševno biće čovjeka nedostaje, da ne postoji. Ali ovo stoljeće znanstvenog razvoja teško će završiti bez da sama znanost dođe do ovog uvida na koji smo upravo aludirali. Tada će ova prirodna znanost neizbježno morati razmotriti odgovore znanosti duha, a onda će sama biti prisiljena priznati da je ono što nazivamo duhovno-duševnim bićem čovjeka doista odvojeno od fizičkog tijela pri spavanju. I tada će postati važno, sve važnije za ljude 20. stoljeća, znati nešto o tom spavanju. I danas želimo početi formirati ideju o tome što će ljudi trebati znati o prirodi spavanja tijekom 20. stoljeća.

Iz naših duhovno znanstvenih studija znamo da kada osoba spava , odvojena je od fizičkog i eterskog tijela s dva člana svog bića: 'Ja' i astralnim tijelom. Tada možemo pitati: gdje su 'Ja' i astralno tijelo tijekom spavanja? - U prvom redu možemo odgovoriti: pa, u duhovnom svijetu. - Doista, uvijek smo u ovom duhovnom svijetu. Doista, mi smo uvijek unutar duhovnog svijeta jer on nije odvojen od vanjskog svijeta; baš kao što nas zrak okružuje fizički, tako nas duhovni svijet okružuje duhovno. Stoga, čak i u našem budnom stanju, uvijek smo unutar duhovnog svijeta. Ali u ovom duhovnom svijetu smo tijekom spavanja drugačije nego u našem budnom stanju. Sada, za potrebe znanosti duha, obično je dovoljno reći: tijekom spavanja, čovjek je izvan fizičkog i eterskog tijela sa svojim 'Ja' i astralnim tijelom. Ali govoreći to, u biti govorimo samo pola istine. To doista govori pola istine, ali samo pola istine. To je u biti kao da kažemo: noću je Sunce izvan Zemlje. - Samo za one stanovnike, zar ne, koji žive u Europi, Sunce je izvan Zemlje tijekom noći. Ali znamo da to nije slučaj za sve stanovnike Zemlje. U osnovi, takvo je naše biće tijekom spavanja, utoliko što smo 'Ja' i astralno tijelo. Uistinu izvan, moglo bi se reći potpuno izvan, našeg fizičkog i eterskog tijela, mi smo, sa našim 'Ja' i astralnim tijelom, tek nakon smrti. Striktno govoreći, tijekom spavanja, naše 'Ja' i astralno tijelo odvojeni su od naše krvi i živčanog sustava. Ali kada, takoreći, Sunce našeg bića, naše 'Ja' i astralno tijelo, zađe za našu krv i naš živčani sustav, koji prožima tijekom dana, ono izlazi za drugu polovicu ljudskog bića, za organe koji nisu krv i živčani sustav. Tijekom spavanja, ljudi održavaju intimnu vezu s tim organima. Uistinu, baš kao što naše Sunce, koje nas obasjava tijekom dana, izlazi za druge stanovnike Zemlje kada za nas zalazi, tako je i s 'Ja' i astralnim tijelom. Kad prestanu biti dostupni našoj krvi i živčanom sustavu, postaju dostupni drugim organima i tada su s njima energično povezani. Sada, ovi drugi organi, s kojima su naše 'Ja' i astralno tijelo povezani tijekom spavanja,

doista su oni koji su, baš kao i sve ostalo na svijetu, izgrađeni iz duhovnog. A sada, što se tiče vremena spavanja, postoji izvanredna činjenica da snažno utječemo, iz našeg 'Ja' i astralnog tijela, na one organe našeg tijela koji se nalaze izvan našeg živčanog sustava i naše krvi. Dok tijekom budnih sati snažno utječemo na svoj živčani sustav i krv iz svog 'Ja' i astralnog tijela; utječemo na svoje druge organe a također i na ono što ne potječe iz same krvi i živaca, već iz naših živaca igra ulogu u krvi, posebno snažno tijekom spavanja.

Ako je to tako, onda se javlja nešto drugo, rekao bih, nešto lako razumljivo. Taj lako razumljivi aspekt proizlazi iz činjenice da nije svejedno kako ulazimo u spavanje sa svojim 'Ja' i astralnim tijelom. Materijalistu u prvom redu može biti potpuno nebitno kako se njegovo 'Ja' i astralno tijelo, o kojima čak ni ne raspravlja, ponašaju tijekom spavanja. Ali oni koji proziru stvari znaju da naši organi, ukoliko se ne manifestiraju izravno u aktivnosti krvi i živčanog sustava, to jest, u svjesnom životu, ovise o tome što se događa u našem 'Ja' i astralnom tijelu, posebno tijekom spavanja. Možda je takvo pitanje najbolje raspraviti kroz primjer. Razmotrimo jedan očit primjer.

U naše vrijeme postoji strah koji se može prilično prikladno usporediti sa srednjovjekovnim strahom od duhova. To je moderni strah od bacila. Ta dva straha su u biti ista. Također su identični po tome što se svako od ova dva razdoblja, Srednji vijek i moderno doba, ponaša na odgovarajući način. Srednji vijek je imao određeno vjerovanje u duhovni svijet; prirodno se bojao duhovnih entiteta. Moderno doba je izgubilo to vjerovanje u duhovni svijet; vjeruje u materijalni svijet i stoga se boji materijalnih entiteta, koliko god mali bili. Razlika, moglo bi se pomisliti, mogla bi se pronaći samo u činjenici da su duhovi barem donekle pristojna bića u usporedbi sa sićušnim bacilima, koje nipošto, rekao bih, ne posjeduju nikakvu moć da bi se netko mogao istinski bojati njih jednako ozbiljno kao pristojnog duha. Sada, ovo sigurno ne znači da bacile treba njegovati ili da je dobro živjeti uz njih, da tako kažem. To definitivno nije namjera. Ali to također ne proturječi onome što je rečeno, jer bacili svakako jesu prisutni, ali i duhovi su bili prisutni. Za one koji su istinski vjerovali u duhovni svijet, u tom pogledu nema razlike, čak ni što se tiče stvarnosti.

Sada, ključna točka, koju danas moramo naglasiti, jesu da bacili mogu postati opasni samo ako se njeguju. Ne treba njegovati bacile. Svakako će se čak i materijalisti složiti s nama kada tvrdimo da bacile ne treba njegovati. Ali ako idemo dalje i govorimo sa pravog stajališta znanosti duha, o tome što ih najučinkovitije njeguje, onda se materijalisti više neće složiti. Bacili se najintenzivnije njeguju kada osoba uđe u spavanje samo s materijalističkim načinom razmišljanja. Nema boljeg načina za njihovo njegovanje nego ući u spavanje samo s materijalističkim predodžbama i, odatle, iz duhovnog svijeta, iz vlastitog 'Ja' i astralnog tijela, izvršiti povratni učinak na organe

fizičkog tijela koji nisu krv i živčani sustav. Nema boljeg načina za uzgoj bacila nego spavati samo s materijalističkim načinom razmišljanja. To jest, postoji barem još jedno sredstvo koje je jednako učinkovito. To je, živjeti u žarištu epidemije ili endemske bolesti i ne upijati ništa osim simptoma bolesti oko sebe, budući da ste ispunjeni isključivo osjećajem straha od te bolesti. To je jednako dobro. Ako netko ne može misliti ni na što drugo osim na strah od bolesti koje bjesne posvuda u epidemijskom žarištu i zaspe s mislima tog straha, tada se u duši stvaraju nesvjesne slike, imaginacije prožete strahom. I to je dobar način njegovanja i kultiviranja bacila. Ako netko može barem malo ublažiti taj strah aktivnom ljubavlju, naprimjer, gdje usred brige za bolesne može zaboraviti da se i sam može zaraziti, tada ublažava i njegovanje klica.

Ove stvari se u znanosti duha ne iznose jer ciljaju samo na ljudski egoizam, već kako bi se opisale činjenice duhovnog svijeta. Dakle, vidimo da se u ovom konkretnom slučaju doista bavimo duhovnim svijetom, jer mi sami zapravo djelujemo od unutar duhovnog svijeta, od uspavljivanja do buđenja. I doista, više nego kroz sva sredstva koja sada materijalistička znanost nudi protiv svega što se naziva bacilima, doista bi se više, neizmjerno više za budućnost čovječanstva moglo postići kada bi se ljudima dale predodžbe koje bi mogle odvoditi od materijalizma i iz duha potaknuti na aktivnu ljubav. Sve više i više, tijekom ovog stoljeća, mora se širiti razumijevanje da duhovni svijet apsolutno nije ravnodušan prema našim fizičkim životima, da ima svoj prodor i značenje za fizički svijet, jer smo doista od uspavljivanja do buđenja unutar duhovnog svijeta i odatle imamo učinka na fizičko tijelo. Čak i ako to nije odmah očito, to je slučaj.

Sada se čovjek mora naviknuti na jednu stvar, ako ove stvari želi sagledati u pravom svjetlu. Mora se naviknuti na činjenicu da ono što se smatra snagom iscjeljenja znanosti duha, mora djelovati kroz ljudsku zajednicu. Jer netko bi se mogao pitati, koja bi bila svrha ako neka osoba ovdje ili ondje, nakon što zaspe, uđe u duhovne svjetove s mislima sklonim duhovnom svijetu, dok su oko njega drugi koji su, s materijalističkim mislima, materijalističkim osjećajima, osjećajima straha - koji su uvijek povezani s materijalizmom - čuvari i skrbnici svijeta bacila? Što je zapravo, taj svijet bacila? Da, ovdje dolazimo do poglavlja o kojem je sasvim bitno nešto znati u ljudskom životu. Kada u prirodi nađemo zrak ispunjen svim vrstama ptica, vodu ribama, kada promatramo što puzi po zemlji, što se na njoj igra, i tako našim osjetilima otkriva što živi u prirodi, tada imamo posla s bićima za koja s pravom možemo reći: ona su u nekom obliku, čak i kada štete djelovanju prirode, stvorenja razvijajućeg božanstva. Ali u trenutku kada dođemo do onih bića čije je prebivalište u drugim živim bićima, u biljkama, životinjama ili ljudima, tada imamo posla, posebno kada govorimo o stvorenjima sličnim bacilu koja prebivaju u životinjskom ili ljudskom tijelu, posebno onima u ljudskom tijelu, tada doista imamo posla sa stvorenjima duhovnih bića, ali sa

stvorenjima Ahrimana. I prisutnost takvih stvorenja unutar našeg svijeta može se ispravno razmotriti kada je jasno da su sva ta bića povezana s duhovnom stvarnošću, s odnosom ljudi prema Ahrimanu. A taj odnos, između ljudi i Ahrimana uspostavlja se, kao što znamo, kroz materijalističko razmišljanje ili čisto egoistične strahove. I ispravno se razmatra odnos u kojem takva parazitska bića postoje u svijetu kada se kaže: gdje god se pojave ta parazitska bića, ona su simptom Ahrimanove intervencije u svijetu. I kada iz takvog primjera vidimo da doista nije isto prenosi li osoba, kada navečer zaspe, u duhovni svijet u kojem se nalazi između uspavanosti i buđenja, čisto materijalističke predodžbe ili duhovne predodžbe - kada shvatimo da to nije isto - tada također prestajemo govoriti o tome da bi moglo biti isto znati nešto o duhu u ovom svijetu ili ne znati ništa o duhu. Međutim, moramo početi od određene točke ako zaista želimo shvatiti veliku važnost istraživanja u znanosti duha za ovaj ljudski život između rođenja i smrti.

Ali također svoj duhovni pogled možemo usmjeriti na sasvim druga područja. Sve više ćemo primjećivati kako je ovaj život povezan s duhovnim životom. Kao ljudska bića, potrebna nam je druga priroda, ona koja je, takoreći, podređena ljudima, iz koje crpimo svoju hranu. Ono iz čega umrli u prvom redu crpe svoju hranu neko vrijeme nakon smrti, sastoji se od predodžbi, osjeta, nesvjesnih osjeta i osjećaja koje ljudi nose sa sobom u san ovdje na Zemlji. Za umrle je ogromna razlika spava li, recimo, negdje grupa ljudi koji se tijekom budnog života ispunjavaju samo materijalističkim osjetima i predodžbama i nose ih u san, ostajući prožeti posljedicama tog materijalizma dok zaspu, ili negdje spava skupina ljudi koji su tijekom budnog života ili potpuno prožeti duhovnim predodžbama i koji njima ostaju prožeti čak i tijekom spavanja. Kao što je neplodna površina lišena hrane i gdje bi ljudi gladovali, usporediva s plodnim područjem koje pruža hranu, tako je i za one koji su prošli kroz smrt, grupa ljudi koji spavaju s materijalističkim načinom razmišljanja usporediva sa grupom koja spava s duhovnim predodžbama. Jer iz ispunjenja duhovnim predodžbama duša koje spavaju ovdje na Zemlji, umrli u prvom redu crpe životnu snagu dugi niz godina nakon smrti - snagu sličnu, samo duhovnu, samo prenesenu u duhovno područje, onome što mi kao fizička bića crpimo iz hranjivih entiteta carstava prirode ispod nas. U doslovnom smislu, činimo se plodnim tlom za umrle kada se ispunjavamo duhovnim predodžbama koje nam dolaze iz znanosti duha. I stvaramo neplodna polja, kroz koja izgladnjujemo umrle, kada postanemo spavači s materijalističkim predodžbama i načinom razmišljanja.

Govoriti o znanosti duha sada u naše vrijeme, ne dolazi iz vrste entuzijazma koji mnoge vodi drugim udruženjima, društvima i slično. Naprotiv, poriv da se govori o znanosti duha proizlazi, iz one iskrene nužde koja prepoznaje da će ljudima trebati ova znanost duha u nadolazećem 20. stoljeću. Kako god se vanjski svijet razvijao, svatko tko duboko razumije koliko je znanost duha

potrebna svijetu, ne može a da ne dopusti da uvidi znanosti duha teku s njegovih usana i iz njegovih usta, kako bi ih podijelio sa svojim bližnjima. I čovjek osjeća da je svaka snaga riječi koju može upotrijebiti preslaba u usporedbi s potrebom da se znanost duha sve potpunije približi onom čovječanstvu koje bi inače bilo prisiljeno sve dublje tonuti u materijalizam.

A ako se s druge strane zapitamo: kakav je naš odnos prema onim pokojnicima s kojima smo bili povezani u životu, o kojima možemo stvoriti jasne predodžbe, s kojima imamo takvu vezu da često mislimo na njih? Kakav je naš odnos prema umrlima, osim kada im nudimo duhovnu hranu noseći duhovne predodžbe u spavanje? Kakav je naš odnos prema umrlima u budnom životu?

Ako je ono što umrli crpe iz duša usnulih nešto poput hrane za umrle, onda je svaka misao koja ulazi u duhovne svjetove, koja se bavi duhovnim svjetovima i duhovnim bićima, svaka misao koja se odnosi na duhovne svjetove, nešto što umrli mogu percipirati, nešto bez čega se moraju snaći ako ne njegujemo takve misli. Predodžbe koje se odnose isključivo na materijalni svijet, na ono što je vani u prirodi, postoje u našim dušama na takav način da ih umrli ne mogu vidjeti; za umrle nemaju značenje. Možemo biti vrlo učeni, vrlo mudri u svom promišljanju stvari vanjske prirode, ali naše misli za umrle su ništa. U trenutku kada njegujemo misli koje se odnose na duhovni svijet, te misli su za umrle odmah prisutne, ne samo za žive, već i za umrle.

Stoga se našim prijateljima često preporučuje: ako je bilo koja osoba s kojom su bili u kontaktu u duhovnom svijetu, čitajte joj u mislima. Vizualizirajte dotičnu osobu i u mislima pročitajte nešto što se tiče duhovnog svijeta. Zatim čita i umrli. Ne smije se misliti da je to besmisleno. Pokojnik u duhovnom svijetu doista je u svijetu o kojem znamo iz znanosti duha. Ali misli o duhovnom svijetu moraju se generirati na Zemlji. Pokojnik ne bi trebao samo percipirati duhovni svijet, koji je, naravno, svuda oko njega. Trebaju mu misli onih koji žive na Zemlji. Te misli su za njih nešto poput percepcije. Najljepša, najznačajnija stvar koju možemo dati umrlima jest čitati im na ovaj način. Stalno iznova, kada se pitamo što možemo dati umrlima, odgovor mora biti: s njima čitati neki duhovni sadržaj. A ako netko još uvijek sumnja u korisnost ovoga, budući da kažemo da pokojnik boravi u duhovnom svijetu, treba samo uzeti u obzir da se u fizičkom svijetu može biti okružen stvarima i bićima, a ipak nemati nikakvu ideju o njima. To se tek mora steći. Tako, pokojnik može biti u duhovnom svijetu; on je tamo. Ali misli moraju teći prema njemu sa Zemlje prema gore. Kao što kiša kao blagoslov mora teći iz oblaka na fizičku Zemlju, tako se i sjajne misli moraju uzdići do onih područja gdje pokojnik boraviti.

Svi ovi primjeri pokazuju nam koliko veliko, koliko beskonačno značenje iskustvo duhovnog svijeta u mislima već ima za naš fizički svijet i koliko je

neopravdan prigovor da bi se jednostavno moglo čekati do poslije smrti da se stekne znanje o tome što postoji u duhovnom svijetu. Uistinu, pomno ispitivanje duhovnog svijeta jasno pokazuje da čovjek nije uzalud na Zemlji, da je na Zemlji kako bi stekao nešto što se ne može steći nigdje drugdje na svijetu nego samo na Zemlji, da je to što mogu steći od takve važnosti da to živi mogu darovati čak i umrlima.

I na mnoge druge načine, intimna veza između života ovdje na Zemlji, između rođenja i smrti, i života neposredno nakon smrti je očita. Međutim, teško je konkretno govoriti o toj vezi jer se te riječi tako lako krivo shvaćaju. Ljudi su inherentno skloni jednostranosti, i kada se govori o bilo čemu, posebno kada se to odnosi na duhovni svijet i duhovna bića, to neizbježno izaziva nesporazume koji proizlaze iz određenih motiva ljudskog srca. Kada se u određenom slučaju prepriča da postoji ova ili ona veza između ljudskog života ovdje na Zemlji i nakon smrti, tada se iz opisa takvog pojedinačnog slučaja tako lako može zaključiti nešto potpuno zavaravajuće iz lako razumljivog ljudskog egoizma - naime, da se slučaj primjenjuje na samog sebe. Kad se nekoj, specifičnoj osobi kaže o iskustvu ovoga ili onoga, tako lako pomisli: moje iskustvo je potpuno drugačije, stoga ne doživljavam ništa tako lijepo. I umjesto da slušatelj pronađe zadovoljstvo slušajući o iskustvima, osjeća nešto što je rođeno iz sebičnosti: da ne može imati ništa jednako lijepo nakon smrti.

Čim se netko usredotoči na konkretan slučaj, umjesto da govori općenito, mora razviti osjećaj nesebičnog gledanja na tuđu sudbinu bez izvođenja zaključaka o vlastitom životu i govoreći, naprimjer: je li to isto i kod mene, ja nemam ono što se opisuje. - Ovi i slični razlozi doista su uzroci nesporazuma. I moram ovo najaviti rekavši da takvi nesporazumi mogu lako nastati, jer želim spriječiti da se uopće pojave.

Nedavno je preminuo naš vrlo dragi prijatelj, a veliki broj naših prijatelja okupljenih ovdje prisustvovao je njegovom kremiranju. Sutra, 6. svibnja, proslavio bi svoj četrdeset treći rođendan. U posljednjim godinama života jako je patio. Želio bih spomenuti, gotovo usput, divan izvještaj o njegovim posljednjim danima, koji je njegova supruga nedavno podijelila sa mnom. Tijekom tog vremena velike patnje, naš prijatelj se opirao ne toliko priznavanju da pati, koliko tome da je bolestan. Nije bolestan, rekao je. Patio je, da, ali nije bio bolestan. I apsolutno je želio da se ova izjava shvati ne kao puka semantika, već kao nešto istinski značajno. Skovao je upravo ovu definiciju: patim, ali nisam bolestan - rođenu iz svijesti da ono što mogu nositi u sebi kao duhovno znanje, ono što me iznutra održava i podržava kao duhovno znanje, negira sve nevolje bolesti. Osjećam da patim, ali zdravlje moje duše je toliko veliko da, kada uzmem u obzir svoje fizičko stanje, ne mogu se nazvati bolesnim. Mnogo toga više bi se moglo reći o ovoj definiciji.

To je nešto iznimno značajno, nešto savršeno prikladno da prožme ljudsku dušu kao osjećaj.

Ali sada, ako se prati putovanje čovjeka kroz njegove posljednje godine na Zemlji u bolesnom tijelu, tijelu koje pati u kojem nije bio bolestan, već je samo patio, ako se to usporedi s duhovnim životom ovog prijatelja koji sada počinje, dobiva se vrijedno razumijevanje veze između, života između rođenja i smrti, i života poslije smrti. Ono što je bilo pripremljeno - prepričavam činjenicu duhovnog svijeta - u ovom tijelu, koje je pokazivalo vanjske simptome bolesti, je zbroj imaginacija. Zbroj imaginacija, da tako kažem, živio je unutar bolesnih udova, snažne imaginacije. Bio je potpuno ispunjen sadržajem duhovnog svijeta, i to je utjecalo na sve organe, kojih čovjek u svakodnevnom životu nije toliko svjestan kao što je svjestan svog mozga ili živčanog sustava - organe koje je više doživljavao u svom podsvjesnom životu - te imaginacije su živjele u njima, i što su ti organi izvana bili bolesniji, mogle su lakše živjeti u njima. Pripremile su se, i sada stoje pred dušom pokojnika kao golema slika duhovnog svijeta, koji sada živi u tim predodžbama, koje su bile zatočene u zatvoru njegovih bolesnih organa upravo tijekom njegovih posljednjih godina života, ali koje su se pripremile s takvom gustoćom da ih sada doživljava kao svoj svijet izvan njega u duhu.

Ljepši svjetovi, ili savršeniji, ljepši način gledanja duhovnog kozmosa, nego svjedočiti njegovom cvjetanju, izgradnji duhovnom umjetnošću, ljepše promatranje ove pojave teško je moguće nego kroz takvu činjenicu. Sve što umjetnik stvara, stojeći ovdje na fizičkoj razini, i donoseći dio svijeta u ljepoti - tako da kroz sliku koju priziva na platno ili u mramor vidimo više svijeta nego što možemo vidjeti iz sebe samih - sve je to sitnica u usporedbi s ponovnim viđenjem duhovnog svijeta kakav jest, s jedne strane, kakav jest sam po sebi, a zatim opet kako se pojavljuje, cvjeta iz duše umrlog koji je, kroz svoju karmu, pripremljen na način koji sam opisao. Kako je bio pripremljen, posebno će se vidjeti u njegovim pjesmama, koje su sada u tisku i uskoro će biti objavljene. Jer će pokazati da je cijela ova vrsta duhovnog života, prelaska u duhovni svijet nakon smrti, usko povezana s onim što godinama nazivamo Krist impulsom unutar naše znanosti duha. Ovaj Krist impuls, kako ga shvaća znanost duha, lijepo živi u ovim pjesmama.

U vezi s ovom činjenicom o kojoj sam govorio, a koja nas istinski može natjerati da osjetimo odnos između svijeta kojim prolazimo između rođenja i smrti, i svijeta između smrti i ponovnog rođenja, postoji nešto što bih želio dodati, i želim to dodati na način da vezu ne objašnjavam apstraktno, već da vam dopustim da je osjetite. Vidite, na fizičkom planu, netko može biti glup ili mudar, može biti i učen, za život nakon smrti, malo je važno je li netko bio glup, mudar ili učen na fizičkom planu, sve dok se ludost, mudrost ili učenost odnose na stvari fizičkog svijeta. Možemo razmišljati vrlo pametno o

stvarima fizičkog svijeta, ali te misli, posebno način na koji razmišljamo o fizičkom svijetu, nisu nam od koristi nakon što prođemo kroz vrata smrti. Tada nemaju apsolutno nikakvo značenje. Kada čovjek prođe kroz vrata smrti, potrebne su mu misli, predodžbe, osjećaji, koji se ne odnose na fizički svijet, samo one tamo imaju značenje.

Sada bih vam želio prenijeti ono što sam rekao na pomalo groteskni, paradoksalan način. Ali nemojte se dati obeshrabriti paradoksom, što time mislim uskoro će postati jasno. Pretpostavimo da čovjek odbija razmišljati o bilo čemu na što nije potaknut osjetilnim opažanjem. I čim nešto dođe do njegove pažnje i u njemu počnu klijati bilo kakve misli, kaže: ne želim to, krenut ću od onoga što oči vide, što uši čuju - o tome ću razmišljati. Ostalo držim podalje od sebe, to ću držati podalje. - Takav čovjek ne stječe nikakvu snagu koju bi mogao koristiti nakon smrti. Slijepo ulazi u vrijeme između smrti i ponovnog rođenja. Sada, pretpostavimo dalje da čovjek ima živu maštu i da mu je nezgodno pristupiti znanosti duha, učiti sve i svašta, učiti nešto postupno. Mnogo je zgodnije formirati svakakve predodžbe o duhovnom svijetu iz čiste mašte, mnogo je razmišljao o duhovnom svijetu isključivo iz svoje mašte, tako da je s jedne strane svog života predodžbi imao sve što se odnosi na osjetilni svijet, a s druge strane svakakve maštovite predodžbe o duhovnom svijetu. Takav čovjek se, međutim, razlikuje od onoga koji kaže: drži svoje predodžbe o duhovnom svijetu podalje od mene - jer onaj koji ne želi imati ništa s duhovnim svijetom ulazi u njega kao slijepac. Svatko tko formira barem predodžbe mašte, posjeduje takve duhovne moći da doista može u duhovni svijet ući videći, ali tako će vidjeti kao netko tko u fizičkom svijetu ima manu u svom oku, tako da sve vidi krivo. A to znači nešto daleko gore u duhovnom svijetu nego u fizičkom svijetu, jer ako netko u duhovnom svijetu sve krivo vidi, to vodi do zbunjenosti na svakom koraku. Ali iz onoga što je rečeno možemo vidjeti jednu stvar, iako na groteskan način, možemo vidjeti da čovjeku trebaju predodžbe koje nadilaze osjetilni život ako zaista želi biti građanin duhovnog svijeta, a to mora biti. To može biti, ili u osakaćenom stanju - takav je slučaj s nekim tko želi upijati samo osjetilne koncepte, ili tko pušta mašti na volju - inače mu je potrebna orijentacija koja nadilazi osjetilni svijet.

Kako ljudi, dok su se razvijali na Zemlji, ne bi imali samo predodžbe potaknute fizičkim stvarima, ili kako ne bi formirali samo maštovite predodžbe o duhovnom svijetu, tijekom vremena su se pojavili razni osnivači religija. Ako proučimo učenja koja su dali ljudima, cilj svih tih osnivača bio je dati ljudima takvo razumijevanje nadosjetilnog svijeta da u njega ne uđu u osakaćenom stanju. Osnivači religija ljudima se dali takvo razumijevanje prema potrebama vremena i naroda.

Naše doba razlikuje se od onih iz prošlih razdoblja. Naše doba je doba u kojem moramo izrasti - i molim vas da ovu riječ ne shvatite u vanjskom

smislu, već u duboko unutarnjem smislu - u zrelo čovječanstvo. Zrelo čovječanstvo koje mora pronaći put do duhovnog svijeta kroz vlastitu dušu. Osnivači religija u davnim vremenima govorili su čovječanstvu koje je još uvijek bilo nezrelo. Govorili su čovječanstvu, kroz koje su sve naše duše prošle. Osnivači religija u tim davnim vremenima poznavali su svoje vrijeme i znali su da čovječanstvu koje će živjeti u budućnosti ne mogu govoriti na isti način na koji su nekoć govorili čovječanstvu. Jer to buduće čovječanstvo mora sazreti. Pretpostavimo da je pripadnik naroda iz davnine bio prisiljen, ili se ograničiti na osjetilne percepcije, ili pribjeći fantaziji, ovisno o izboru, ušao bi u duhovni svijet osakaćen ili barem zbunjen. Tada je došao osnivač religije. Iz duhovnog svijeta iznio je istinite predodžbe. Pripadnik naroda iz prošlih vremena rekao je sebi: ne ja, utoliko što osjetilno percipiram, utoliko što radim sa svojom maštom, već osnivači religija - Zaratustra, Buda, Krišna - oni su ti koji u meni potiču predodžbe kroz koje pronalazim ulaz u duhovni svijet. - Bilo da je 'Ja' zbunjeno ili slijepo, čovjek ovog doba mora biti zreo. Misterij Golgote ispunjen je kako bi čovjek, kao zrela individua, mogao pronaći put u duhovni svijet. Osnivač religije više se ne pojavljuje kao takav pred vanjskim čovječanstvom, kao što je to činio u prošlosti. Jer oni koji Krista uspoređuju čak i s osnivačima drevnih religija, uopće ne razumiju ništa o Kristu. Jer Krist je prije svega bio djelovao činom, dok su drugi osnivači religija djelovali kroz doktrine. U trenutku kada netko Krista nazove učiteljem svijeta, svjedoči da ne zna tko je Krist. Ono što je važno u odnosu na Krista jest djelo koje je izvršio, djelo koje se odvijalo od događaja Ivanova krštenja do raspeća na Golgoti. Ono što se tamo dogodilo za čovječanstvo, u duhovnom, ono je što je istinski važno. Ono što se tamo dogodilo jest to da se od tog vremena ljudske duše mogu prožeti riječima, koje je Pavao izgovorio: 'Ne ja, već Krist u meni'. Jer Krist je postao put u duhovni svijet, jer je u ovaj svijet donio duhovni svijet koji je ljudima potreban ako ne žele biti osakaćeni ili slijepi u duhovnom svijetu. Danas se može poricati Krista, može se ići svijetom i reći: nema dokaza da je Krist živio u vanjskom svijetu u tijelu Isusa iz Nazareta. - Svakako, čak je dokazano da nije postojao nikakav povijesni Krist. Ali time se samo dokazuje da se ne zna što je bitno. Da je Krist negdje na stijeni urezao riječi: bio sam ovdje - da ih vide sve buduće generacije, onda bi sve kasnije generacije znale tu činjenicu iz svijeta osjetila, ne bi morale vjerovati u to. Činjenica da to nije slučaj, da Ga se ne može prepoznati osjetilnim putem, već da Ga se mora prepoznati snagom duha, to je istina koja iskupljuje, to je duboko značenje koje u njemu leži. Tako ga se mora razumjeti, tada ga se nalazi u izravnoj vezi s onim što ljude ovdje na Zemlji uzdiže iz osjetilnog fizičkog svijeta i uzdiže ih u duhovni svijet. Za one koji se ne mogu uzdići u duhovni svijet, sve to jednostavno nije tu, stalno izaziva sumnju.

To objašnjava zašto je tako golem blagoslov kada osoba koja je tako potpuno uronjena u moderno obrazovanje i civilizaciju, u znanje i umjetnost, može

naići na koncepciju Krista koja se razvila na način da je u potpunosti prikladna modernoj civilizaciji. To bi bila antropozofska koncepcija Krista unutar naše znanosti duha. Naučit će nas mnogim stvarima. Također će nas naučiti kako steći ispravnu perspektivu na vanjski svijet.

Oh, ovaj vanjski svijet! Kolim putem ide danas! Već sam nagovijestio nešto od toga na predavanju koje sam nedavno imao čast javno održati. Ovdje o tome možemo detaljnije govoriti. Svakako, čovjek se mora diviti ovoj materijalnoj kulturi i svemu što su donijeli tehnologija, industrija i tako dalje. Beskonačna duhovna moć ulila se u ovaj materijalni život i zahtijeva mnogo ljudske duhovne moći. Ali kome služe te ljudske duhovne moći? Ukoliko zadovoljavaju materijalne potrebe modernog čovječanstva, one služe Ahrimanu. Ono što je Krist Isus jednom doživio - iskušenje kroz Ahrimana - zaista, obične ljudske duše ne mogu odjednom doživjeti takav preokret. Kod ljudi ovo iskušenje mora biti raspoređeno. Ali dio ove raspodjele iskušenja je da Ahriman poziva čovječanstvo: da, razmišljajte samo snagom svoje znanosti, sa svime što možete otkriti kroz znanost primijenjenu na tehnologiju, industriju i tako dalje. Razmišljajte samo imajući to na umu i primijenite to, ni na što drugo osim na zemaljski život. To mi sasvim odgovara. Ako me ne vidite - tako kaže Ahriman - smatram to prikladnim za moje ciljeve. Samo preziri razum i znanost, najveću moć čovječanstva: tu te potpuno imam, barem dok me ne vidiš. Za to ću ti usaditi poriv da razum i znanost koristiš samo za zemaljske stvari!

Mora postojati nešto drugo što može održati ravnotežu službi pruženoj Ahrimanu. Stoga nije bez značaja da se ono što se može postići modernom tehnologijom i tako dalje, kombinira s izgradnjom nečega što ne služi vanjskom životu, već je isključivo namijenjeno duhovnom životu.

U davna vremena, bogovima su se prinosile žrtve: prvi plodovi stada i polja. Prinosili su se bogovima kao žrtva. Danas neću govoriti o značenju žrtve. Ali osjetit ćete značenje ove žrtve kakvo bi trebalo biti u moderno doba. Kada su ljudi išli s plodovima i prinosili ih bogovima, oni su, iako su žrtvovali plodove polja, uživali u ostalim plodovima nakon što bi prve plodove donijeli bogovima kao žrtvu. Uistinu, znanost duha ne polazi od lažnog asketizma. Neće biti kriva za gromoglasno negodovanje protiv moderne kulture sa svim njezinim materijalnim blagodatima. Ona ih priznaje. Ali ako ne želi služiti samo Ahrimanu, mora primijeti neke od prvih plodova ove vanjske, materijalne kulture kao žrtvu bogovima.

Vidite, u osnovi zgrade koja se uzdiže na brdu u Dornachu krije se duboka misao: misao da želimo prinijeti prve plodove moderne materijalne kulture kao žrtvu bogovima. U vremenu u kojem živimo, sve se promijenilo, u usporedbi s vremenom kroz koje su naše duše prolazile u prethodnim inkarnacijama. Ali moramo razumjeti što moramo učiniti, baš kao što smo razumjeli što se moralo učiniti radeći pod vodstvom duhovnog svijetla u

ranijim inkarnacijama. Uistinu, teško je u našem vremenu jer moramo uzeti u obzir prirodu našeg vremena, osobine naših duša. i zato što nam više ne može pomoći taj vanjski autoritet koji je pomogao osnivačima religija i zato što moramo djelovati kroz sasvim drugačije sile. I baš kao što je Krist bio 'Riječ', tako će i prava znanost duha djelovati samo kroz Riječ i ne smije djelovati ni kroz što drugo.

Kroz takva razmatranja vidimo vezu između svijeta u kojem živimo na Zemlji u našim fizičkim tijelima, i duhovnog svijeta. I vidimo kako, gdje god primijenimo ta razmatranja, misterij Golgote, poput same duše tih razmatranja, sjaji. Ali moramo također - neka se to ovdje kaže - istinski sazreti, stvarno sazreti, kako bismo istinski razumjeli što bi moderna znanost duha trebala biti, istinski se truditi prodrijeti u ovu znanost duha tako duboko, da nikada ne izgubimo iz vida činjenicu da ova znanost duha mora postojati jer čovječanstvo mora sazreti.

Istina je, sasvim istina, da je čovječanstvo na određeni način sišlo iz viših duhovnih sfera, da se odvojilo od stare, atavističke vidovitosti, uspostavljajući svjetonazor kroz razum i druge znanstvene kvalitete. Također je istina da moramo ozbiljno shvatiti napredak razvoja, da nam mora postati jasno kako sada živimo u vremenu kada ljudi imaju misiju razvijati svoje mišljenje, istinski napredovati kroz mišljenje, učiti kroz proučavanje. Znanost duha je ono s čime moramo početi. Moramo nastojati uroniti u ove predodžbe kako bi one u nama mogle potaknuti ono što će našim dušama trebati u budućnosti. Svatko istinski može razumjeti i shvatiti ono što znanost duha nudi. Oni koji kažu da se mora vjerovati, da se ne može shvatiti ono što nudi znanost duha, govore bez da znaju kako stvari zapravo stoje.

Kada u našem vremenu susrećemo ljude koji ne posjeduju kapacitet za duhovno razumijevanje, ali koji pokazuju određene psihičke i duševne sposobnosti koje naizgled nastaju spontano, ne bismo trebali biti zavedeni takvim činjenicama. Ako razumijemo cijelu misiju znanosti duha, znamo da su duše koje danas misle, sposobne misliti jer je vidovitost ranijih vremena potisnuta. Kada se pojave takvi ljudi koji spontano posjeduju vidovitost, koji je nisu stekli, u njima bismo trebali vidjeti ljude koji su ostali u ranijoj fazi i koje u današnjem društvu treba njegovati i brinuti se o njima, a ne smatrati ih posebno savršenima. Pogrešna je prosudba, reći: evo nekoga u kome se bude moći vidovitosti, tko je posebno zrela duša, tko je prošao posebno visoke inkarnacije. - Takva osoba, koja posjeduje moć vidovitosti kao po prirodnom daru, iskusila je daleko manje od nekoga tko je danas mislilac. To treba shvatiti unutar našeg društva. Tada bi naše društvo - moram to reći, to mi je dužnost - bilo mjesto njegovanja i za takve duše koje razvijaju psihičke moći. Te bi se moći mogle usmjeriti na pravi put upravo unutar našeg društva. I društvo bi moglo pružiti ono što im se nigdje drugdje ne

može dati: red za njihove psihičke moći. Međutim, tada se većina našeg društva mora sastojati od članova koji, kao što je rečeno, dubinski znaju koja je misija istinske znanosti duha u današnje vrijeme. Tada se ne bi ponovio incident koji nas je toliko rastužio posljednjih dana: da je član, koji je primljen s razumijevanjem da naše društvo može biti mjesto njegovanja čak i vidovite psihičke moći, pronašao upravo sferu utjecaja gdje je mogao djelovati poput proroka. To, naravno, sa sobom nosi sve što bi, ako bi se ukorijenilo, učinilo naše društvo potpuno suprotnim od onoga što bi trebalo biti prema namjerama duhovnih moći koje osjeća da ga podržavaju. Nažalost, morali smo iskusiti slučaj ...., koji je došao iz nordijskih zemalja i koji je možda mogao postati dobar član da je ponizno razvio svoje psihičke moći. Ali ovako se oko njega odmah proširila neka vrsta aure. Pojavljivao se posvuda, nudeći iscjeljenje na način koji se može samo smatrati žalosnim. To se mora reći. Postalo je nužno izjaviti da se više ne može smatrati članom našeg društva, jer bi se naše društvo transformiralo u potpunu suprotnost od onoga što bi trebalo biti, ako ne bismo uvijek pažljivo ukazivali na ovo psihičko koje odbija biti prožeto istinskom duhovnom snagom, koja je, uostalom, istinska snaga Krista. Ne ono psihičko, već Krist u meni, mora biti na djelu. Prema svemu tome treba se odnositi rekavši: naše društvo s tim nema ništa. Tu se ne može primijeniti ni jedno drugo sredstvo osim onog odabranog zadnjih dana. Nažalost, ono čemu bi se čovjek inače protivio moralo se učiniti: protjerivanje se moralo sprovesti.

To je, međutim, povezano s cjelokupnim ozbiljnim i dostojanstvenim shvaćanjem misije Antropozofskog društva. I zaista, ako se netko u osnovi protivi bilo kakvom isključenju, a ipak mu se u takvom slučaju ne može oduprijeti, shvatit će da se takvo što može podnijeti samo s najdubljom tugom, kao što je to bio slučaj posljednjih dana. To će se događati sve manje i manje kako naši prijatelji budu sve svjesniji onoga što se tako često govori i što se također mislilo s večeras izrečenim primjedbama.

Ovim ću zaključiti moje napomene, dragi prijatelji, i povjeriti ih vašim dušama.

Kako se stječe razumijevanje duhovnog svijeta (II)

Berlin, 12. svibnja 1914.

Upravo kada je njemački filozof Johann Gottlieb Fichte htio skrenuti pozornost na svoju svijest o životu u duhovnom svijetu, na svoje uvjerenje da je duhovni svijet svuda oko nas, rekao je, na temelju tog uvjerenja: "Ne samo nakon što budem istrgnut iz konteksta zemaljskog svijeta, da ću dobiti pristup nadzemaljskom; ja jesam i već živim u njemu, daleko istinitije nego u zemaljskom; već sada je to moj jedini čvrsti oslonac, a vječni život koji sam odavno postigao jedini je razlog zašto još uvijek mogu nastaviti zemaljski. Ono što nazivaju nebom ne leži s onu stranu groba; već je ovdje raširena oko naše prirode i njegovo svjetlo se diže u svakom čistom srcu."

Dobro je s vremena na vrijeme skrenuti pozornost na takvu izjavu. Jer u današnje vrijeme postoje mnogi glasovi koji bi ljude htjeli naučiti da je govor o duhovnom svijetu i držanje stavova o njemu karakteristika glupih i praznovjernih ljudi, ili možda u najboljem slučaju onih s fantazijama. Stalno iznova doživljavamo da se ljudi, čak i oni koji imaju takvo uvjerenje, da je ludost govoriti o duhovnom svijetu, neprestano pozivaju na Fichtea i slične figure. Stoga je dobro kada barem neki ljudi znaju kako se antropozofski sklona osoba može osjećati u harmoniji sa svim onim ljudima u tijeku ljudskog razvoja koji su u svojim srcima nosili znanje i razumijevanje duhovnog svijeta, ili barem težnju za znanjem i razumijevanjem u najplemenitijem smislu te riječi. I kada materijalistički umovi govore o Fichteu i biraju ovo ili ono iz njegovih spisa što im odgovara, za antropozofski nastrojenu dušu dobro je uvijek znati odakle takvi ljudi crpe svoju sigurnost u životu, svoju hrabrost za život i svoju vjeru u život: naime, to dolazi iz čvrstog uvjerenja da ljudska duša postoji unutar duhovnog svijeta, unutar duhovnog života. Ako tu i tamo čujete izjave čovjeka poput Johann Gottlieb Fichtea, koji je u teškim vremenima izrekao svoja slavna 'Obraćanja njemačkoj naciji', neka uvijek u srcu nosite ovu svijest: snagu da se kaže ono što je Fichte rekao, naprimjer - ili mnogi drugi, Fichte je samo jedan primjer - ta snaga mu je došla iz spoznaje da, čak i dok još živi u fizičkom tijelu, uvijek s najboljim dijelom sebe živi u duhovnom svijetu. On je svugdje oko moje prirode. - Takvi ljudi bili su svjesni da njihove riječi sadrže moć koja im dolazi iz spoznaje da je duhovni svijet, takoreći, iza njihove duše i djeluje na nju.

I postoji još jedan razlog zašto je dobro prisjetiti se činjenice poput ove upravo spomenute. Kad je Johann Gottlieb Fichte održao ona predavanja pod naslovom 'Upute za blažen život' malom krugu slušatelja - predavanja koja, moglo bi se reći, sadrže njegov duhovni nauk o životu - taj mali krug slušatelja zamolio ga je da objavi ta predavanja. Predavanja su ostavila veliki

dojam na tu malu skupinu. I stoga je ta mala skupina zatražila da ih objavi, jer su vjerovali da bi i širi krugovi trebali sudjelovati u poticanju života, u lijepoj, plemenitoj težnji za znanjem prema istinskom životu koja je progovarala iz tih predavanja. I moćni, energični Fichte, koji je bio izrazito oduševljen tom stvari, daje izvanrednu primjedbu u predgovoru ovih objavljenih predavanja, koje nose naslov 'Upute za blažen život'. Kaže: "Prijatelji među mojim slušateljima, koji nisu mislili ništa loše, gotovo bih rekao, nagovorili su me da ih tiskam; a to da ih ponovno revidiram za ovu publikaciju, na moj način, bio bi siguran način da ih nikada ne dovršim. Sada oni mogu snositi posljedice ako ishod ne ispuni njihova očekivanja. Što se mene tiče, toliko sam zbunjen beskrajnom zbrkom koju svaki prijedlog donosi sa sobom, kao i zahvalnošću koja neizbježno dolazi svakome tko želi ono što je ispravno, toliko da se više ne mogu savjetovati o stvarima ove vrste i više ne znam kako bi trebalo govoriti ovoj publici, niti vrijedi li uopće govoriti im putem tiska."

Htio sam posebno citirati ovu primjedbu Fichtea jer pokazuje koliko se Fichte u to vrijeme - bilo je to prije sto osam godina - osjećao nevjerojatno izolirano sa svojim razumijevanjem duhovnog svijeta, za razliku od prevladavajućeg ukusa i svijesti tog doba. Kada se promatraju najveći duhovi ljudskog razvoja u njihovim težnjama i čežnjama, doista cvjeta osjećaj za suvremenu znanost duha, da je ta znanost duha ispunjenje onoga za čime su najbolji duhovi ljudskog razvoja čeznuli i o čemu su razmišljali. I suočeni s tupošću i nedostatkom razumijevanja trenutno usmjerenim prema znanosti duha, zaista je potrebno, kako bi se ohrabrila i ojačala ljudska duša, probuditi sklad u kojem se može stajati s tim najvećim duhovima kada se stoji na tlu znanosti duha. Ali trebat će dugo vremena, čak i onima koji imaju srce za znanost duha, da pronađu potrebnu unutarnju snagu da istinski osjete vrstu impulsa koju znanost duha treba prenijeti ljudskoj kulturi. Samo vas želim stalno iznova podsjećati na takve stvari, jer bih u vašim srcima želio vidjeti ne samo ispravne poglede na duhovni svijet, već i ispravne stavove i osjećaje prema odnosu ljudi prema duhovnom svijetu i prema onome što iz toga nužno mora proizaći u vezi sa stavom koji moramo imati prema cijeloj našoj okolini kada se ispunjavamo pogledima i predodžbama o duhovnom svijetu.

Sada je zaista sasvim razumljivo da gdje god znanost duha prvi put prodre u vanjski svijet, da moramo naići na nerazumijevanje i nesporazum. Jer pokušajmo razumjeti odnos suvremenog građanina svijeta, netaknutog znanošću duha i rođenog iz sadašnje perspektive, prema znanosti duha. On čuje ovo ili ono; čuje da se ovo ili ono tvrdi o duhovnim svjetovima. Što nužno mora učiniti? Pa, čovjek ne može a da ne pokuša to što mu se govori shvatiti vlastitim predodžbama, da to pokuša shvatiti predodžbama koje već posjeduje. Ali prosječni građanin svijeta danas nema predodžbi koje mogu učiniti razumljivim ono što se govori o duhovnom svijetu u istinskoj znanosti

duha. Nedostaju mu potrebne predodžbe, koncepti i ideje. Pokušava prodrijeti u ono što mu se govori idejama koje već ima, ali te ideje dolaze iz sasvim drugih izvora. Pa kako onda da krivo ne shvati stvari? Kako se uopće može pretpostaviti da je imati bilo kakvo razumijevanje stvari?

Ali mora nam biti jasno da je jedna stvar najvažnija u našem odnosu prema znanosti duha: upravo stjecanje novih koncepata, novih predodžbi koje čovjek u osnovi ne posjeduje prije nego se istinski bavi znanošću duha, koje ne može izvana donijeti, već ih prvo mora steći. To bi čovjek trebao istinski shvatiti kao stvar principa, kako bi postupno stekao pravu unutarnju dispoziciju prema duhovnoj struji koja se može nazvati duhovnom strujom znanosti duha. Razmotrimo, naprimjer, onu rekao bih temeljnu, činjenicu da bi nam znanost duha trebala dati mogućnost da u prvom redu shvatimo i razumijemo duhovni svijet izvan nas samih. Tijekom godina, primili smo mnogo toga što bi se moglo nazvati opisima duhovnog svijeta, komunikacijama o duhovnom svijetu. A s druge strane, više smo puta pokušali obogatiti svoje koncepte, kako bismo istinski imali predodžbe i koncepte pomoću kojih se može ispravno shvatiti što se događa u duhovnom svijetu. Govorimo, naprimjer, o bićima viših hijerarhija. Poznato vam je kako o tome govorimo. Govorimo o dušama pokojnika, koje postoje u području između smrti i ponovnog rođenja. Poznato vam je kako o tome govorimo. Ali moramo se stalno podsjećati da se o tim stvarima ne može govoriti konceptima koje trenutno imamo u svijetu, ili da će to barem dovesti do nesporazuma. Stoga mi dopustite da danas skrenem pozornost na koncept koji smo već stekli tijekom naših razmatranja, ali koji, ističući ga i objašnjavajući kako on leži u osnovi pojedinačnih razmatranja, ipak želimo detaljno ispitati.

Kada razmatramo vanjski svijet kakav leži oko nas, kako ostavlja dojmove na naša osjetila, kako ga pokušavamo shvatiti predodžbama vezanim za naš živčani sustav, za naš mozak, moramo reći: najvažnije je da promatramo stvari. Gledajući stvari, percipiramo oblast ljudi, ljudska bića kao fizička bića, oblast životinja, oblast biljaka, mineralno područje, oblake, planine, rijeke, mora, zvijezde, Sunce i Mjesec. Ta područja percipiramo utoliko što su to fizički entiteti. Gledamo ih, opažamo njihove boje, čujemo njihove zvukove, stanje njihove topline - ukratko, percipiramo ih. I izraz, 'percipiramo ih' - predodžba 'percipiramo ih' - potpuno je opravdan za naš odnos prema fizičkom svijetu. U trenutku kada se duhovni istraživač uzdigne u duhovni svijet, u njemu se odmah mora probuditi potreba da koristi drugačiji izraz za 'percipiram', jer nije sasvim točno reći 'percipiram biće duhovnog svijeta'. - Tu se izraz 'percipiram' jednostavno ne može primijeniti na isti način kao što se koristi za fizički svijet. Dobro je shvatiti da sva takozvana percepcija u duhovnom svijetu ima potpuno drugačiji karakter. U duhovnom svijetu, kako čovjek urasta u njega, kako se osjeća sve više uzdignut prema njemu, ima dojam da je percipiran - a ne da

percipira. - Ovdje u fizičkom svijetu, mi, kao ljudska bića na fizičkom planu, u određenom smislu smo najviša fizička bića. Kamen bi mogao reći da ga ljudi percipiraju. Biljka bi mogla reći da je ljudi percipiraju, kao što bi mogla i životinja. Slično tome, fizičko ljudsko biće moglo bi reći da ga percipiraju bića njegove vrste. U trenutku kada urastemo u duhovni svijet, i mi smo percipirani. Bića duhovnog svijeta gledaju na nas s visine. Mi smo, u određenom smislu, njihov objekt. I to je čak prvi znak da se netko nalazi unutar duhovnog svijeta kada, kao biće koje percipira na fizičkoj razini, postane percipirano biće. - Sjetite se također što je rečeno na prošlom predavanju. - Čovjek raste do bića viših hijerarhija rastući do njihovih sposobnosti, do toga da ga oni percipiraju. Tako je s bićima viših hijerarhija. Čovjek uči vidjeti sebe kako urasta u stanje uma u kojem sebi kaže: Osjećam se percipiranim od strane viših bića hijerarhije anđela, osjećam se percipiranim, kako se nastavljam razvijati, od strane viših bića hijerarhije arhanđela - i tako dalje. Svijest, taj osjećaj - da nas bića gledaju, da duhovna bića djeluju na nas svojom voljom - to je ono što bih želio izraziti izrazom: percipiran sam. I dobro je biti sasvim jasan u vezi toga, kako ne biste mislili da je urastanje u duhovni svijet samo nastavak prikaza koji nas okružuje u fizičkom svijetu. Cijelo stanje naše duše se mijenja kada upijemo ovu svijest: živimo unutar duhovnog svijeta i ono što iznutra doživljavamo jest svijest da nas bića viših hijerarhija promatraju. Moći bića viših hijerarhija teku k nama, i kada nešto radimo, kada djelujemo, djeluju u nama.

Najbolji način za razumijevanje takvih stvari je opisivanjem konkretnih situacija. Dakle, bez ikakve drskosti - i molim vas da imate na umu da ovo počinjem frazom 'bez ikakve drskosti' - i ponizno, dopustite mi da vam skrenem pozornost na sljedeće, iz čega bismo trebali vidjeti, kao na primjeru, kakav je zapravo odnos između ljudi i duhovnog svijeta. Ako ćemo ovdje u fizičkom svijetu obavljati bilo kakav posao, onda nam za taj posao u fizičkom svijetu - što svakako može biti nešto na što smo duhovno nadahnuti - prvo trebaju sile koje nam dolaze kroz fizički svijet. A te sile, koje nam dolaze kroz fizički svijet, normalno leže izvan obične svijesti. Ali osjećamo, da ih mi sa fizičkog plana, utoliko što su to fizičke sile, u prvom redu ne možemo sami sebi pružiti. Ako se na primjer, u to ne vjeruje, treba samo otići u Dornach na naše gradilište, i promatrati kako naši prijatelji tamo velike drvene blokove pretvaraju u kapitele za naše stupove i kako pri tome moraju naprezati svoju fizičku snagu. I onda će se morati priznati: takva snaga dolazi nam isključivo iz fizičkog svijeta. - Što se mene tiče, sasvim otvoreno priznajem da ponekad želim imati više tih čisto fizičkih moći nego što ih posjedujem, kako bih unaprijedio posao koji se tamo trenutno obavlja. Ova zapažanja služe samo kao usporedba za ono što će se reći. - Kao što sile mišića ruku i druge fizičke sile doprinose našem radu, tako i duhovne sile mogu doprinijeti našim postignućima - sile koje teku u našu dušu iz

duhovnog svijeta i koje se, moglo bi se reći ponašaju odozgo na isti način kao što se ponašaju fizičke sile kada se bavimo postignućima na fizičkom planu.

Tijekom godina, među mnogim zadacima, bio nam je dodijeljen i ovaj: prevesti u dramsku umjetnost, u našim misterijima, ono što protječe kroz naš duhovni svjetonazor. To jest, morali smo duhovno percipirane činjenice prenijeti na vanjsku pozornicu. Ako smijem upotrijebiti trivijalni izraz, mora smo stvari 'inscenirati'. I u tom insceniranju bilo je potrebno mnogo toga što je, u usporedbi s običnim insceniranjem, predstavljalo nešto fundamentalno novo. Doista, tijekom godina, takve produkcije smo morali ostvarivati sa sve većom snagom. Ali onim što sada mislim, ne želim toliko ukazivati na vanjske aspekte, na ono što se događa kada je sve, da tako kažem, već na svom mjestu, već na ono više duhovno, spiritualno. Neka ta činjenica bude jedna strana priče koju želim ispričati. Druga strana je sljedeća.

Na samom početku našeg rada u znanosti duha, prilično rano, posjetila nas je osoba koja ne samo da je razvila veliki, duboko osoban i iskren doprinos našem duhovnom učenju, kakvo smo mogli i morali ponuditi u toj ranoj fazi našeg rada, već koja je također bila prožeta plemenitim umjetničkim senzibilitetom, plemenitim umjetničkim raspoloženjem, umjetničkim raspoloženjem koje je sada istinski bilo spojeno s osobnošću ove osobe, tako da se mogla reći, u najistinitijem smislu riječi, da se pred nama nalazila objektivno simpatična osoba. Ta je osoba brzo i spremno prihvatila sve što se u to vrijeme moglo reći o učenjima znanosti duha. Zatim je, već u ranim godinama našeg rada ovdje, napustila fizički plan, i prošle su godine u kojima je individualnost ove osobnosti radila na tome da iz podsvjesnih dubina - koje su prisutne kada ljudske duše prođu kroz vrata smrti - iznese sjedinjenje onoga što je upila iz naših duhovno znanstvenih učenja s onim što je činilo njezin umjetnički senzibilitet. Moglo bi se reći: mogao bi se pratiti razvoj duhovnog tijela u kojem su ove dvije upravo opisane sile djelovale zajedno: s jedne strane, plodni uvidi znanosti duha, a s druge strane, ljubazan, energičan, i pronicljiv umjetnički osjećaj. I tako su prolazile godine. I tijekom proteklih nekoliko godina, kako su nam se zadaci u Münchenu približavali, događalo se stalno iznova, često, prije nego što sam morao odlučiti o ovoj ili onoj stvari, koja se više odnosila na unutarnje djelovanje naše münchenske vizije, da sam znao: ova individualnost odozgo gleda na sve što se tamo događa. I baš kao što u fizičkom svijetu snaga raste u nama, upravo unutar tog fizičkog svijeta, tako, naravno, nije slučaj da bi nam takvo biće govorilo kako da napravimo stvari. Čovjek za to sam mora posjedovati sposobnosti. Ali kroz njeno toplo, iskreno sudjelovanje u našem cilju, kroz njeno duhovno oko i njena zračenja koja zaštitnički teku u ono što se mora učiniti, čovjek se osjeća ojačanim za ono što se mora učiniti, dobrohotnim moćima koje izviru iz takve individualnosti.

To nam može pokazati kako se duša, prošavši kroz vrata smrti, postupno transformira u biće koje je aktivno, koje sudjeluje ovdje na fizičkoj razini. A kada čovjek počne svjesno percipirati i osjećati to sudjelovanje, tada osjeća bića poput duha čuvara, duha koji jača ono što ovdje treba učiniti i što je povezano s duhovnim svijetom. Zatim se kreće na posao, imajući preduvjet: tamo lebdeći u duhovnim svjetovima, nalazi se to biće koje je duh čuvar ovog rada.

Kada se spomene nešto takvo, onda možemo, rekao bih, formirati konkretnu predodžbu o tome što bi trebalo i može teći u naš život kao ono što nas oživljava u odnosu na duhovni svijet. Jer postupno učimo znati: umrli nisu mrtvi, oni su samo prešli u drugu oblast. Oni sudjeluju u onome što radimo. I za nas to ne ostaje nedefinirana misao: oni sudjeluju - postupno učimo prepoznati oblasti u kojima sudjeluju. Postupno učimo suosjećati s njima kada nam trebaju sile koje ne možemo crpiti s fizičkog plana, već za koje moramo osjećati podršku onoga što nam može dotjecati iz viših oblasti, jer duše koje su prošle kroz vrata smrti, crpeći materijal za ono što sada postaju iz drugog svijeta, također posjeduju sile koje nisu one s fizičkog plana. Pokušajmo na trenutak zamisliti istinsko unutarnje produbljivanje koje život može dobiti iz činjenice da nam znanost duha ne dolazi samo u obliku apstraktnih teorija, već živo, u živom shvaćanju onog pojedinačnog i konkretnog, tada ćemo konačno vidjeti blagoslov priljeva ne samo duhovno znanstvenih teorija, već cijele duhovne struje koja teče u nas sa znanošću duha za cijeli ljudski život.

Ili drugi primjer. Zaista pretpostavljam da se objašnjenja o takvim pitanjima unutar ogranaka rješavaju s potrebnim poštovanjem, jer samo na taj način možemo napredovati od apstraktnog do konkretnog.

Nedavno nas je na fizičkoj razini napustila osoba koja je bila povezana s nama pet godina, koja je postupno svoje najdublje biće u potpunosti spojila s onim što dolazi iz uvida naše znanosti duha. Dugi niz godina ova je osoba živjela u bolesnom tijelu i, u određenom smislu, morala se boriti protiv napada tog bolesnog tijela. Ali može se reći, posebno kada se uzme u obzir snaga potrebna za stvaranje posljednjih djela ove osobe, da se u toj osobi istinski manifestiralo ono što se može nazvati pobjedom duha nad tijelom. Već znate iz ulomaka koji su vam predstavljeni kakvu je divnu, poetski intimnu karakterizaciju duhovnog svijeta ova osoba postigla. Svijet će, ako tako odluči, mnogo toga moći osjetiti iz objavljenog posljednjeg sveska poezije, koji će se pojaviti za nekoliko tjedana, iako osoba koja ju je stvorila više nije fizički prisutna, pjesme će ipak svijetu, na čudesan način, otkriti duhovni život koji je trijumfirao nad fizičkim tijelom. Kada sam krajem prošle godine govorio o ovim pjesmama u Leipzigu, govorio sam na isti način na koji bi osoba, čak i dijete, mogla reći: 'ruža je crvena'. - Takvo što može biti savršeno istinito i ne treba 'znati' da je ruža crvena. Tako sam tada u

Leipzigu znao da imam pravo upotrijebiti taj izraz i da je točan. Rekao sam tada, iz unutarnje nužde, da okarakteriziram ove pjesme: one ne samo da izražavaju ono što bi se moglo nazvati divnim poetskim izrazom našeg svjetonazora, već sam mogao reći: ove pjesme imaju auru! - To jest, ono što obuzima osobnost, ušlo je u dušu ovog bića, tako da iz nje ne samo da riječi teku, već se u riječima krije nešto poput aure. Ukratko, tada sam rekao ove riječi i osjećao ih apsolutno točnom. Sada znam zašto sam ih rekao. Naravno, tek nakon smrti može se znati za što se osobnost ovih pjesama priprema u duhovnom svijetu, za što se pripremala. Ali ovdje imamo neobičan slučaj da je ta osobnost jako patila, da je fizički organizam propao. Ali dok je fizički organizam propadao, u duši se razvilo nešto što je daleko nadilazilo ovaj fizički organizam, nešto sasvim drugačije od onoga čega je ta sama osobnost u početku bila svjesna. To drugo je živjelo duboko u duši, što je postajalo sve sjajnije kako se fizički organizam, takoreći, kretao prema svom uništenju. A sada, rekao bih, u duhovnom svijetu vidimo kako ono što se već ovdje u fizičkom svijetu pripremalo, počinje sjati. Da bih okarakterizirao ono što želim okarakterizirati, za usporedbu bi htio dati sliku.

Možemo se okružiti prostranstvom prirode u svoj njezinoj ljepoti i uzvišenosti. Svakako, za one koji cijene ljepote prirode, ono što sam izrazio s ovog mjesta prije nekog vremena je opravdano. Tada sam rekao: može se prošetati svim galerijama Italije, zatim se popeti u švicarske planine i tamo vidjeti izlazak Sunca, a zatim imati osjećaj: duhovna bića koja slikaju izlazak Sunca još su veći slikari od onih koji nešto slikaju na platnu. - Ali iako se to mora priznati, moramo reći: divimo se vanjskoj ljepoti prirode, možemo joj se potpuno prepustiti. Ali nije li nam beskrajno vrijedno kada, osim što se možemo prepustiti vanjskoj prirodi, percipiramo da slika Rafaela ili Leonarda da Vinci ili bilo kojeg drugog umjetnika, osim lijepe prirode, pred nas donosi i ono što nam druga duša postavlja? Vidimo na fizičkom planu, ono što nam duše daju, i kako obogaćuju ono što mi sami možemo izvući iz prirode. - Ovu usporedbu bih želio upotrijebiti kako bih u vašim srcima dotaknuo razumijevanje onoga što vam želim reći.

Individualnost osobnosti o kojoj sam upravo govorio sada je u duhovnom svijetu. I te duhovne formacije koje su prije bile u tijelu sada su oslobođene tijela. Sada su u duhovnom svijetu. Ovdje na Zemlji imat ćemo veličanstvena djela poezije, ali u duhovnom svijetu postoji nešto drugo. Tamo sjaji ono što istinski pripada individualnosti - i iz čega ta individualnost crpi svoje duhovno tijelo: imaginacije, koje su pripremljene ovdje tijekom duge bolesti. Čudesna kozmička slika! U tim imaginacijama živi čudesan sastojak kozmosa, koji stoji uz ono što duhovno istraživanje može izravno percipirati, baš kao što čudesna slika stoji uz ono što možemo doživjeti kao ljepote prirode. Beskonačno stvari se otkriva kada, uz ono što nam se otvara u duhovnom svijetu, postanemo svjesni kako se ovaj duhovni svijet odvija pred

duhovnim pogledom u imaginacijama ljudske duše. Želio bih reći: duhovni kozmos se vidi dvaput, prvo kako se izravno pojavljuje vidovitom pogledu, a zatim, kako se vidovitom pogledu otkriva kroz ono što je ljudska duša stekla kroz tešku patnju na Zemlji, ali kroz energičnu težnju za duhovnim znanjem. Ne moram reći da se sve te stvari moraju shvatiti karmički, da nijedna duša nikada se bi mogla steći ništa od spomenutog svojom voljom. Moramo, takoreći, sve ovo prepustiti milosti mudrog vodstva svijeta, hoće li nam se takve stvari dati. Dok god čovjek živi na Zemlji, mora osigurati, a i drugi moraju osigurati da ostane na Zemlji što je dulje moguće i da bude što zdraviji. To ne treba objašnjavati, ali toliko toga se krivo shvaća u tim stvarima. Nitko nikada ne bi trebao pokušati učiniti bilo što a što bi izazvalo patnju ili nešto slično. To se ne smije dopustiti. Tada ne bi postigao apsolutno ništa. Dakle, ako bi netko došao i rekao: pokušat ću nekako uroniti u patnju kako bi nešto postigao - to bi bila najgora moguća posljedica ovih rasprava.

Danas sam ovim konkretnim primjerima želio ilustrirati dvije predodžbe; prvu, koju bih želio izraziti na sljedeći način: duhovna bića nam šalju svoje moći kroz pogled svog duhovnog oka - što sam pokušao demonstrirati kroz zaštitničku individualnost koja je uz naša umjetnička nastojanja. Drugo, želio sam kao primjer predstaviti koliko je iznutra mudro vodstvo svijeta, koje nam, mogu reći, omogućuje da pogledamo u duhovnom svijetu ono što je duhovna individualnost izvukla iz zemaljske egzistencije, i što sada može obogatiti naše vlastito razumijevanje duhovnog svijeta, baš kao što pogled na umjetnost obogaćuje naš fizički svijet. Možda bih danas mogao reći mnogo više o drugim aspektima individualnosti koja s takvim darom može u duhovne svjetove prenijeti ono što je upila iz antropozofskog svjetonazora. Ali vrijeme za to vjerojatno još nije uistinu došlo. Spomenuo sam ove dvije stvari jer istinski vjerujem da promatranjem takvih konkretnih stvari, koje su nam lako dostupne, možemo bolje razumjeti koncepte i ideje koje su nam potrebne da bismo istinski proniknuli u duhovni svijet i kojih se moramo pridržavati ako istinski želimo proniknuti. Zato se i sastajemo u intimnijim okupljanjima, kako bismo, u određenom smislu, mogli govoriti jezikom koji smo postupno usvojili za opisivanje duhovnog života. Jer napredak na polju znanosti duha je: da naučimo ne samo općenito govoriti o duhu koji nas okružuje, baš kao što o prirodi koja nas okružuje ne govorimo općenito. Mi doista ne govorimo o samoj prirodi, uvijek samo o prirodi, već govorimo o travi na livadama, klasju žita na polju, drveću na obronku planine, oblacima i tako dalje, i postupno se moramo uzdići da bismo tako konkretno govorili i o duhovnom svijetu. Stoga bi s vremena na vrijeme želio tako konkretno govoriti o duhovnom svijetu, pozivajući se na zaštitničku dušu kakvu sam danas okarakterizirao u odnosu na naš umjetnički rad, ili na dušu koja poprima takav oblik nakon prolaska kroz vrata smrti, odražavajući sile koje

dolaze iz samog duhovnog kozmosa, koje je već ovdje prikupila tijekom propadanja tijela, i koja nas uči stvarima koje inače ne možemo lako steći.

Prijatelj i član poput onoga kojeg sam upravo opisao - kojeg poznajete - također će biti najbolji suradnici za ono što znanost duha mora učiniti u svijetu. S obzirom na to kako se znanost duha prima, krivo shvaća, zanemaruje i tretira s neprijateljstvom s mnogo strana, ponekad se doista može činiti kao da bi bilo teško postići ono što znanost duha istinski treba postići. Ali onda se javljaju ohrabrujuće misli koje proizlaze iz uvida poput onog koji sam danas spomenuo: da oni koji su već prošli kroz vrata smrti, postaju pravi svjedoci onoga što znanost duha treba biti. Želio bih da ovo malo progovori našim srcima i dušama. Jer, gledajući u to, moramo si stalno iznova govoriti: ova znanost duha, ona će, čak i ako mora proći pored nas i naših života, postati dio duhovnog napretka čovječanstva. A to nam može dati hrabrost u suočenju s onim što moramo promatrati iz ove ili one perspektive, može nam dati hrabrost za vjeru i uvjerenje da će biti sve više ljudi koji će razumjeti: duhovni svijet treba nove koncepte, nove predodžbe, osjećaje i stavove ako ga netko istinski želi shvatiti.

Kroz takva razmišljanja, steknimo pravo razumijevanje onoga što sami težimo biti unutar ovog našeg duhovnog pokreta. S pijetetom uzmimo primjere poput ovih danas navedenih, ali razmotrimo i što iz njih može proizaći za našu vlastitu dispoziciju, kako bismo bili jaki da izdržimo mnoge vanjske utjecaje. Tamo vani, rekao sam, ljudi nam mogu prići samo s onim konceptima koje su pokupili u svijetu, i ne bismo se trebali iznenaditi da tamo vani ljudi koncepte koje su pokupili u svijetu primjene na ono što dožive od nas. Doista, postoje velike, velike poteškoće u odnosu između znanosti duha i onoga što se o ovoj znanosti duha govori i kako je se prosuđuje izvana u svijetu.

Kao što znate - kako vam je jedan od naših dragih članova prošli put oduševljeno opisao, iz vlastitog gledanja - želimo započeti u Dornachu, blizu Basela, s istinskim, pravim umjetničkim djelom, onim koje je proizašlo izravno iz našeg svjetonazora. Sve ovisi o tome da neki ljudi u svijetu razumiju što se zapravo misli, a ne da imamo samo one koji to pokušavaju okarakterizirati terminima preuzetim odnekud drugdje. Jer ako se nečemu takvom pristupi s terminima preuzetim odnekud drugdje, čak i s najboljim namjerama, na kraju će se stvari okarakterizirati samo s terminima koji su uobičajeni negdje drugdje. I tako sada svjedočimo kako novine na svim jezicima govore o građevinskom projektu u Dornachu, koje će vjerojatno u kratkom vremenu pomesti ono što smo mukotrpno stjecali godinama - stekli pokušavajući ne smetati javnosti koja ionako ništa ne razumije; kada novine na svim jezicima izvještavaju: u kakvom dobu živimo? Je li ovo još uvijek doba materijalizma? Gradi se kolosalni hram - i tako dalje, zatim se opisuje kako unutar tog hrama stupovi stoje povezani pentagramima i tako dalje. -

Kada se to događa, čovjek se pita: što će biti sa stvarima koje bi trebale izvirati iz naše vlastite duhovne struje kada koristimo koncepte prikupljene iz vanjskog svijeta da bismo ih okarakterizirali? Ti opisi sada kruže novinama, užasno! Nije potrebno da se upuštamo u detalje takvih opisa. Ali ono što je uistinu bolno, jest to, što se tamo gdje se ovaj opis prvi put pojavio, iz kojeg je sve ostalo proizašlo, uzrok našao u dobronamjernoj duši koja je htjela razumjeti, koja je kroz ovaj opis htjela učiniti veliku uslugu - duši, kojoj su čak uloženi napori da se stvari razjasne, kako se ne bi proširilo išta previše strašno, naprimjer, kako zapravo nema pentagrama koji se vidi, već na jednom, diskretnom mjestu, pentagram mora osjetiti ezoterični um. I s takvom dušom, od koje je zatraženo da ne piše ništa što iole miriše na novinarstvo, čovjek doživljava - kao da takva osoba nije sposobna ni za što drugo - da može pisati samo na jedan način, ne koristeći koncepte i ideje koje ovdje stječemo, već koncepte i ideje pokupljene na ulicama duhovnog života! Kako nam to reže dušu vidjeti da se ono što smo zapravo htjeli sada na ovaj način širi novinama. Članci i klišeji se zatim prenose iz jednih novina u druge, prevode se na sve jezike, a u svakom jeziku se dodaje određena vrsta besmislica, određena vrsta ludosti. Naravno, ove riječi nisu izgovorene da bi učinile nerazumljivim ono što se događa - rekao bih, sraz između onoga što iskrena i ozbiljna znanost duha i onoga što se u vanjskom svijetu može razumjeti - već da bih zapravo pokazao koliko ozbiljno i dostojno moramo shvatiti svoj cilj, koliko moramo postati svjesni kako duboko mora biti razumijevanje koje stječemo za ono što znanost duha treba biti svijetu.

Možda bi se ponekad moglo pitati: zašto nam nije bilo dopušteno nastaviti naš rad za naš cilj jednako skromno i anonimno, kroz koncepte čak i s onima koji ih ne mogu razumjeti, kao što smo to mogli činiti prije zgrade u Dornachu? - Pa, pogled sadašnjosti usmjeren je na fizičku razinu. Ono duhovno ostaje neopaženo. Ali to što se u tamo u Dornachu gradi zgrada, to je vidljivo. Ali takva su pitanja, naravno, potpuno besplodna i to nije poanta. Naprotiv, važno je da u svojim srcima steknemo pravi osjećaj i pravo razumijevanje za naš cilj. Ove riječi nisu izgovorene da bi se ikoga optužilo ili kritiziralo, već da bi se stalno iznova skretala pozornost na to koliko duboko i iskreno bi se trebali truditi steći razumijevanje onoga što je potpuno drugačije od onoga što nam se tako često nameće iz vanjskog svijeta, što svakako jest u mišljenjima drugih ljudi. Takvo nešto nije ono što naše duše istinski trebaju, za čime istinski žude. Naše duše žude za znanošću duha, žude da je prime. Stoga će biti važno ispravno procijeniti zavođenja i iskušenja koja proizlaze iz materijalističkog razmišljanja, a posebno iz intelektualne arogancije, kako bismo stekli pravi odnos prema njima i ne bismo bili zasljepljeni činjenicom da smo s tim mišljenjima i raspoloženjima vidljivo suočeni posvuda u svijetu, umjesto toga, ključno je da u sebi istinski pronađemo snagu da se u potpunosti uključimo u ovaj svijet i da u sebi

potražimo impuls da steknemo pravilan odnos prema svojoj okolini, kako bi znanost duha postala nešto što nas iznutra grije i jača, kako bismo u njoj pronašli polazište za svoje prosudbe i ne bismo bili zasljepljeni onim što nam dolazi izvana, što nas - budući da se može pojaviti s autoritetom moći - može opetovano zavaravati o tome kako sadašnjost može razumjeti znanost duha.

Na to sam danas još jednom htio skrenuti pozornost. Jer ako se budemo rjeđe sastajali kako se ljeto približava, onda budimo sigurni u ovo: da impulsi znanosti duha žive u našim dušama, neovisno o vremenu i prostoru; da ih jednako živo nosimo u sebi bez obzira jesu li naši susreti češći ili rjeđi. Važna je njihova suština, da ih istinski oživimo u sebi. O tome sam se osjećao obveznim danas s vama razgovarati.

Utjecaj duhovnog svijeta na našu egzistenciju

Pariz, 25. svibnja 1914.

Prije svega, dragi prijatelji, dopustite mi da izrazim svoju iskrenu radost što se danas ponovno možemo susresti u ovoj podružnici Antropozofskog društva. Sjećam se velikog zadovoljstva iz našeg prošlogodišnjeg okupljanja, i koliko je to zadovoljstvo bilo iskreno i srdačno, a takav je i pozdrav kojim želim započeti današnja promišljanja.

Danas bih želio govoriti o temi koja je duboko povezana sa samom osnovom našeg antropozofskog pokreta. Sa svime sa čim možemo doprinijeti unutar našeg duhovnog pokreta temelji se na onim istraživanjima koja se mogu nazvati vidovitim istraživanjima. I premda se stalno iznova mora naglašavati da antropozofske istine prvenstveno utječu na naša srca i umove, ne smije se zaboraviti da ono što bi trebalo utjecati na naša srca i umove unutar ovog pokreta, ima svoj temelj u vidovitom istraživanju. Vidovito istraživanje, izraz je drugačije konstitucije ljudskog duševnog života od one koja upravlja svakodnevnim životom. Može se činiti da nas to odvodi od onoga što nam je kao ljudskim bićima tako blisko u svakodnevnom životu. U istini, međutim, ovo vidovito istraživanje vodi nas upravo u istinsko središte ljudskog života. Sada, ne želim danas govoriti o putovima do vidovitog istraživanja, koji su već nagoviješteni u knjizi 'Kako se stječe uvid u više svjetove?', već želim govoriti o osobitostima tog stanja duše, tog raspoloženja ljudske duše, koje mora nastati pod utjecajem vidovitog istraživanja. Moramo naglasiti da putovi do vidovitog istraživanja doista vode do točke u kojoj se čovjek doista osjeća kao potpuno drugačije biće, nego što se inače osjeća u životu. Ako netko želi usporediti ono što okružuje ljudsku dušu kada ta duša postane vidovita, s pojavom u običnom životu, može to u najboljem slučaju usporediti s pojavom snova, koji su, međutim, poput surogata za vidovitost. Sjećamo se da u snovima živimo i krećemo se unutar svijeta slika, koji, nakon pomnog ispitivanja, ne otkriva ništa od onog što nazivamo 'osjećanjem kontakta s vanjskim objektom', te da se u prvom redu u slučaju običnog sna, ne pojavljuje ništa što bismo mogli usporediti s našom običnom 'Ja' sviješću. Ako nam se nešto od našeg 'Ja' pojavi u snu, čini nam se odvojeno od nas, poput vanjskog bića. Svoje 'Ja' susrećemo kao drugi entitet, tako da se može govoriti o udvostručenju 'Ja', iako u snovima percipiramo samo 'Ja koje se odvojilo, ne subjektivno 'Ja'. Sve što se čini proturječnim onome što je upravo rečeno proizlazi iz činjenice da većina ljudi zna za snove samo iz sjećanja i ne može precizno zadržati u sjećanju činjenicu da se u stvarnom sanjanju subjektivno 'Ja' gasi.

Iste osobine koje proizlaze iz gašenja osjeta dodira i subjektivnog 'Ja' u snovima, su u prvom redu prisutne u polju, slikovnom polju vidovitog

istraživanja. Kada se vidovnjak prisjeća vidovitog iskustva, u sjećanju mora imati osjećaj, da su vidovite stvarnosti propusne, da se u njih može prodrijeti, a ne da se opiru poput fizičkog tijela. A što se tiče 'Ja' osjećaja: u fizičkom svijetu imamo 'Ja' osjećaj jer znamo: ja stojim tu, objekt je izvan mene. - Na polju vidovitog promatranja, mi smo unutar objekta, ne odvajamo se, ne dijelimo se od objekata vidovitog polja. Ova osobitost vidovitog polja ima vrlo specifičnu posljedicu da pojedinačni objekti nisu fiksni poput razgraničenih objekata fizičkog polja, već su u stalnom kretanju i transformaciji. Objekti fizičkog polja su fiksni jer ih možemo dodirnuti, jer nam postavljaju granice. Objekti vidovitog polja ne nameću nam takva ograničenja. Ono što uzrokuje spajanje našeg 'Ja' s objektima vidovitog polja, također čini da sve s čime se na fizičkoj razini suočavamo kao s jednim 'Ja', znači sa samim čovjekom, da smo veoma oprezni kada se pojavi. Želim prvo razmotriti najznačajniji slučaj, da susrećemo preminulu osobu u vidovitom polju putem naših razvijenih vidovitih sposobnosti. Kada susrećemo preminulu osobu, to se može dogoditi na način da se suočavamo s likom preminule osobe, poput živopisne slike iz sna, baš kao što je zamišljamo ili bismo je trebali zamišljati dok je još bila živa. Međutim, to nije uobičajeni slučaj, već krajnje izvanredan slučaj.

Može se dogoditi da nam se u vidovitom polju približi umrla osoba i da ta umrla osoba poprimi oblik neke žive osobe ili druge umrle osobe koji nije njezin. Oblik umrle osobe s kojim se suočimo uopće nije odlučujući za identifikaciju dotične umrle osobe. Može se dogoditi da nam se približi umrla osoba, a mi smo posebno bili naklonjeni drugoj umrloj osobi ili imamo posebno prijateljski odnos sa živom osobom; tada umrla osoba s kojom se suočimo može poprimiti oblik te umrle osobe ili žive osobe. Iz ove perspektive, u prvom redu nam nedostaju sva sredstva kojima možemo identificirati 'Ja' s oblikom na fizičkoj razini. Ono što nam tada istinski može pomoći da se snađemo jest da prvo pretpostavimo da oblik uopće nije odlučujući, već da nam se neko biće pojavljuje u ovom ili onom obliku, a zatim da promatramo što to biće radi, koje radnje izvodi. A ako se mirno posvetimo slici, vidjet će se posljedica da, na temelju svega što znamo o dotičnom obliku, taj oblik ne može djelovati onako kako djeluje u vidovitom polju. Vrlo često ćemo se suočiti s proturječjem između oblika i djelovanja. A ako uskladimo svoje osjećaje s radnjom, potpuno netaknuti dojmom oblika, tada iz dubine naše duše nastaje osjećaj koji nas usmjerava u pravom smjeru prema biću s kojim zapravo imamo posla. Imajmo na umu da nas vodi osjećaj koji prodire iz dubine duše, jer je to izvanredno važno. Ono što nam se u vidovnjačkom polju čini kao oblik koji bi mogao nalikovati fizičkom obliku, može biti jednako različito od bića koje se uistinu pojavljuje, kao što su simboli na papiru kojima je napisana riječ 'kuća' različiti od stvarne kuće. Ali baš kao što kada vidimo simbole na papiru koji ispisuju riječ 'kuća', ne usmjeravamo svoju pažnju na same simbole niti opisujemo oblike slova, već

dolazimo do predodžbe oblika kuće kroz sposobnost da ih čitamo, tako i na pravom putu do vidovitosti stječemo sposobnost prelaska od oblika do istinskog bića. Iz toga razloga, govori se, u najistinitijem smislu te riječi, o čitanju okultnog pisma, odnosno o unutarnjem živom prelasku s onoga što je vizija prema onome što vizija izražava, ali stvarno izražava, kao što pismo izražava stvarnost.

Sasvim je prirodno da se moramo zapitati: kako stječemo tu sposobnost da idemo dalje od forme, dalje od neposredne vizije? Tu sposobnost stječemo prvenstveno razmatranjem novih predodžbi, novih koncepata koji su nam potrebni ako želimo razumjeti vidovitost, novih predodžbi za razliku od predodžbi koje imamo za fizičko polje. U fizičkom polju postoji objekt ili biće i percipirajući ga, s pravom kažemo: percipiram biće, percipiram objekt, percipiram ga. - Tako percipiramo bića biljnog, mineralnog i životinjskog carstva, te fizičkog carstva ljudi; tako percipiramo oblake, planine, rijeke, zvijezde, Sunce i Mjesec. Taj osjećaj, izražen riječima: ja percipiram - prolazi kroz promjenu, preobrazbu, kada uđemo u polje vidovitosti.

Ono što sam upravo rekao, pokušat ću pojasniti usporedbom, koja možda zvuči pomalo grubo. Zamislimo sebe u biću biljke i u njezinom odnosu prema nama kada percipiramo biljku. Kad bi biljka mogla svjesno govoriti, morala bi reći: ljudi me gledaju, ljudi me percipiraju. - Mi kažemo: percipiram biljku. - Biljka bi morala iz svoje svijesti reći: ljudi me percipiraju. - I taj osjećaj da nas percipiraju, da nas se gleda, taj osjećaj je ono što moramo steći u odnosu na bića vidovnjačkog polja. Kada govorimo, naprimjer, o bićima prve hijerarhije iznad nas, hijerarhije anđela, mora nam biti jasno da, striktno govoreći, nije ispravno reći: percipiram anđela - već moramo reći: osjećam da nas anđeo percipira, ili percipira mene. - Kao što kažemo: Sunce izlazi i kreće se po horizontu - iako smo, kao oni koji su unutar kopernikanskog svjetonazora, uvjereni da je Sunce nepomično, da se Sunce ne kreće - kao što tim riječima proturječimo onome što mislimo, tako zasigurno možemo reći običnim jezikom: vidim anđela. - U istini, to nije točno. U istini, moramo reći: osjećam kao da me anđeo vidi ili promatra. - Izraz: biće anđela ili biće umrle osobe počiva na meni, za mene opazivo - ispravna je izjava s gledišta vidovnjaka. Možda se stvari najlakše razumiju kroz primjere. Stoga, dopustite mi da navedem primjer iz istinskog vidovnjačkog promatranja.

Na početku našeg duhovno znanstvenog rada, prije više od desetljeća, nakratko nam se pridružila vrlo draga i prijateljski nastrojena osoba. Ta je osoba posjedovala ne samo entuzijastičan unutarnji kapacitet za ono što smo mogli ponuditi u zoru duhovno znanstvenog pokreta, već i duboku umjetničku osjetljivost i značajno umjetničko razumijevanje. Tu osobu, čovjek nije mogao ne zavoljeti, čak bih rekao s ljubavlju koja se može objektivno opisati, zbog kvaliteta koje je posjedovala. Nakon što je relativno

kratko radila s nama i upila uistinu znatan dio naših tadašnjih aktualnih otkrića u znanosti duha, napustila je fizičku razinu. Nije potrebno da sada raspravljam o četiri do pet godina nakon njene smrti; radije ću odmah prepričati što se dogodilo četiri do pet godina nakon njene fizičke smrti. Stigla je 1909. godina i započeli smo naše misterije u Münchenu, koje smo, na našu veliku radost mogli započeti s 'Djecom Lucifera' našeg visoko cijenjenog Edouarda Schure. Što god netko mislio o dobrom ili lošem načinu na koji smo tada i tijekom godina izvodili ove misterije, morali smo ih izvoditi onako kako smo ih izvodili. Ono što mogu reći, međutim, jest da nam je u okolnostima u kojima su se predstave morale postavljati, bio potreban impuls iz duhovnog svijeta, također i za umjetnički aspekt koji smo htjeli povezati s predstavama. Sada vam mogu jamčiti da sam čak i tada, 1909, ali posebno u godinama koje su uslijedile, uvijek osjećao izrazit duhovni impuls kada sam se bavio uređenjem scenografije i cijelom produkcijom dotičnih predstava. Razjasnimo sljedeće. Kada netko ima što raditi na fizičkom planu, potrebna mu je, ne samo duhovna snaga i talent, već i fizička mišićna snaga. Ti mišići su nešto što nam objektivno pomaže, nešto što nam je dano, za razliku od duhovnih moći u kojima sami živimo. U slučajevima kada je u pitanju duhovnost, potrebne su nam duhovne snage, baš kao što nam je potrebna mišićna snaga za fizičko djelovanje. Te sile potječu iz duhovnog svijeta i kombiniraju se s našima. U slučaju koji sam spomenuo, kako su godine prolazile, impuls koji je proizlazio iz spomenute osobnosti, koja je napustila fizički plan 1904. godine, sve je više prožimao ono što sam ja sam morao učiniti i što sam morao učiniti za svoje suradnike u umjetničkom razvoju münchenskih drama. Da bih to ispravno izrazio, morao sam si reći: impuls koji silazi iz ove osobnosti na duhovnoj razini, ulijeva se u tvoje namjere i djela. Ona je zaštitnica svega što se radilo.

Ispravno se osjećamo, također i prema preminuloj osobnosti, kada smo svjesni da njihovo duhovno oko - ako smijem upotrijebiti izraz - njihove moći počivaju na nama, one se ulijevaju u naše moći, one nas gledaju, one djeluju u nama. - Da bismo ispravno doživjeli takvu duhovnu činjenicu, bitna je vrlo specifična vrsta nesebičnosti i sposobnosti za ljubav. Stoga sam naglasio da se dotičnu osobnost može, takoreći, objektivno voljeti zbog njezinih kvaliteta, jer su to što jesu. Subjektivna ljubav, ljubav koja proizlazi iz osobnih potreba i lako može biti sebična, može nas, pod određenim okolnostima, spriječiti da pronađemo pravi odnos s preminulom osobnošću. A razlika između istinske ljubavi, nesebične ljubavi koju osjećamo prema preminulom biću i sebične ljubavi, uistinu postaje očita u vidovitom iskustvu.

Pretpostavimo da bi nam takva osobnost pomogla nakon svoje smrti, a mi ne bismo mogli skupiti istinski nesebičnu ljubav prema njoj, tada bi se struja koja iz nje izvire, dok usmjerava svoje duhovno oko i volju prema nama, osjećala kao ubodi, žarenja u našoj duši. Ako možemo prizvati i održati istinski nesebičnu ljubav prema preminuloj osobi, tada struja, duhovni

pogled koji izvire iz takve osobe, na našu dušu dolazi poput nježnosti, i ta topla nježnost prožima ono što mislimo, što sebi predstavljamo, osjećamo i hoćemo. I upravo u tom osjećaju prepoznajemo preminulu osobu, ne po njenom neposrednom obliku, jer ona može poprimiti oblik koji nam je blizak i izraziti se kroz takav oblik. Oblici u kojima nam se pojavljuju bića višeg svijeta - a umrla osoba, nakon smrti, doista je biće višeg, duhovnog svijeta - ti oblici ovise o našoj subjektivnoj konstituciji, o onome što smo navikli vidjeti, misliti, osjećati. Način na koji osjećamo, percipiramo, biće koje se izražava u tom obliku, kako primamo ono što iz tog bića izvire, to je stvarnost. Kako god Ivana Orleanska mogla govoriti o oblicima u kojima su joj se bića višeg svijeta pojavljivala, okultist, sposoban istraživati stvari, zna da se iza tih oblika uvijek krije genij francuske nacije.

Opisao sam kako se uči osjetiti kako pogled duhovnih bića počiva na nama samima, kako njihova volja teče u našu vlastitu dušu. Učeći to, uči se ono što je za vidovitost analogno učenju fizičkog čitanja. Netko tko ne želi ništa više nego opisati svoje vizije, bio bi poput osobe koja opisuje oblik slova na papiru i ne ukazuje na ono što čita kroz slova i riječi. Iz ovoga možete vidjeti koliko je lako imati predrasude prema iskustvima vidovitog polja. Jer prirodno je staviti glavni naglasak na opisivanje oblika vizije, dok je u stvarnosti važno ono što se krije iza vela onoga tko ima viziju i izražava se kroz slike vizija. Stoga je potrebno da duša, razvijajući se okultno, uranja u vrlo specifična raspoloženja, unutarnja stanja, koja se razlikuju od raspoloženja i stanja običnog života. Možemo reći: u trenutku kada napredujemo kroz našu okultnu praksu do točke gdje prestaje dodir karakterističan za fizičku razinu, a oblik prestaje biti karakterističan za 'Ja' dotičnog bića, u tom trenutku smo u svijetu gdje postajemo sposobni percipirati hijerarhiju anđela i hijerarhiju - možemo reći i hijerarhiju - preminulih ljudi. Preobrazba se događa kada prestane osjet dodira i identifikacija 'Ja' s oblikom, naše mišljenje, naš život u mislima. Misli, u smislu u kojem ih imamo ovdje u fizičkom svijetu, tada više nisu prisutne. Svaka misao u ovom svijetu poprima oblik elementarnog entiteta, postaje biće. U fizičkom svijetu, misli međusobno proturječe ili se slažu. U svijetu u koji ulazimo, misli se bore jedna protiv druge kao stvarni entiteti. One se vole ili mrze. Odmah uranjamo u svijet mnogih misaonih bića. I ono za što smo navikli koristiti riječ 'život', mi se stvarno osjećamo unutar živih misli, koje su živa bića. Život i misao su se isprepleli, dok su u fizičkom svijetu život i misao potpuno odvojeni. Kada netko govori kao fizičko biće, kada nekome komunicira svoje misli, ima osjećaj: tvoje misli dolaze iz tvoje duše, u tom trenutku se moraš sjetiti svojih misli. Kada netko govori kao okultist, istinski kao okultist, ne samo prepričavajući iz sjećanja ono što je doživio, mora imati osjećaj: tvoje misli nastaju kao živa bića, i moraš biti sretan ako ti se u pravom trenutku da milost da misao stigne kao stvarno biće.

Da bih razjasnio stvar, istaknut ću dvije stvari. Ako, kao fizičko biće, netko govori iz svojih misli, onda će, naprimjer, kada drži predavanje trideseti put, govoriti lakše nego kada ga drži prvi put. Međutim, kada govori kao okultist, misli nam uvijek moraju istinski doći, a zatim nas ponovno napustiti. I kao što osoba koja nas posjeti trideseti put mora svaki put izvršiti isti posao, kao što mora trideset puta proći isto putovanje kada nas posjeti trideset puta, tako i misao koju komuniciramo trideset puta, kao živa misao, mora k nama doći trideset puta, doći nam točno onako kako je učinila prvi put, a sjećanje nam ni najmanje ne koristi.

Kada fizička osoba izrazi svoje misli, a netko u publici pomisli: ne sviđaju mi se gluposti koje iznosi, mrzim ih - to fizičku osobu neće posebno smetati. Možda je bezbroj puta pripremila svoje misli i izrazila ih, bez obzira ima li netko u kutu dobre ili loše misli. Međutim, kada okultist dopusti svojim mislima da teku, sasvim je moguće da će misao blokirati netko tko je mrzi ili netko tko mrzi govornika. A onda se sile koje zadržavaju misao, naprimjer, u istom prostoru, prvo moraju prevladati, jer se radi o živom biću, a ne o apstraktnoj misli.

Spominjem ove dvije stvari kako bih pokazao kako čovjek uranja u vidovito polje, u život i tkanje misli. Misli su nadišle subjektivno područje, a čovjek je izvan sebe, živeći vani, mogao bih reći, u širokom svijetu. Živeći u ovom svijetu života i tkanja misli, čovjek je u svijetu hijerarhije anđela i moglo bi se reći: kao što je naš fizički svijet svugdje ispunjen zrakom, kamo god idemo, tako je i ovaj svijet hijerarhije anđela svugdje ispunjen onom nježnom toplinom spomenutom ranije koja izvire iz bića hijerarhije anđela. Kada se kroz naš unutarnji razvoj ove vrste, uzdignemo do mogućnosti življenja u duhovnoj atmosferi tekuće blagosti, može se reći da se mogu osjetiti duhovne oči hijerarhije anđela kako počivaju na našoj duši.

Istu stvar pokušajmo okarakterizirati iz druge perspektive. U našim fizičkim životima imamo ideale. O tim idealima razmišljamo apstraktno. Razmišljajući o njima, osjećamo se obveznima slijediti ih. Čim uđemo u polje vidovitog promatranja, nema apstraktnih ideala. Apstraktni ideali su tamo živa bića, bića hijerarhije anđela. Ti ideali teku, moglo bi se reći, gledajući nas s toplinom, kroz duhovni prostor u obliku bića hijerarhije anđela.

U fizičkom svijetu možemo posjedovati ideal, možemo biti svjesni toga, ali to ne možemo koristiti, umjesto toga, možda nas strast, osjećaj, senzacija vode da zaobiđemo ideal, takoreći. U svijetu na polju vidovitosti je drugačije. Ako zanemarimo bilo koji ideal kojeg možemo biti svjesni, osjećamo: mirnim duhovnim pogledom biće hijerarhije anđela nam upućuje prijekor, a prijekor peče. Dakle, zanemarivanje ideala u duhovnom svijetu je stvarna činjenica, činjenica da nam biće iz hijerarhije anđela upućuje prijekor. A osobitost ovog svijeta, o kojem sam upravo govorio, jest da kroz duhovni pogled takvog bića iz hijerarhije anđela uprt na nas, osjećamo prijekor. Bivajući gledani od

strane bića, osjećamo prijekor. Gledanje je istovremeno i osjećaj prijekora. Iz ovoga možete vidjeti da je jedan od načina ulaska u svijet hijerarhije anđela naučiti istinski osjećati ideale. Ako svoju svijest držimo isključivo na fizičkom planu, razmišljat ćemo na sljedeći način: smatram da je ovo neki ideal koji sam prepoznao, ali previše mi je ugodno, da bi ga slijedio. Ako ga ne slijedim, pa, onda se ništa nije dogodilo. - Pretpostavimo da naučimo osjećati se drugačije, osjećati se na takav način da ako znamo za neki ideal, i, bez ikakve druge posljedice osim da ga ne slijedimo, kažemo si: ako ne slijediš taj ideal, onda je svijet, nakon što ga nisi slijedio, postao drugačiji nego što bi bio da si ga slijedio. - Ako se naviknemo vidjeti nešto stvarno u ne slijeđenju svojih ideala i to pretvorimo u stvarni osjećaj, onda smo na putu u hijerarhiju anđela. Dakle, u mogućnosti preobrazbe naših osjećaja, oživljavanja naših osjećaja, otkriva nam se mogućnost urastanja s dušom u više svjetove.

Nastavkom naših napora u ezoteričkoj praksi, možemo se uzdići i u viši svijet, svijet hijerarhije arhanđela. Prema anđelu, ako ga ignoriramo, osjećamo njegov prijekor; prema arhanđelu ne osjećamo samo njegov prijekor, već osjećamo i stvarni učinak koji iz njega proizlazi na naše vlastito biće. Možemo doista reći: živeći s našim mislima i osjećajima u svijetu koji pripada hijerarhiji arhanđela, snaga, moć arhanđela djeluje kroz naše biće. Ovu točku ću ponovno pokušati ilustrirati primjerom.

Posljednjih mjeseci izgubili smo iznimno dragog prijatelja zbog njegovog odlaska s fizičkog plana. Ova osoba, duboki i intimni pjesnik, tijekom gotovo pet godina toliko je uronila u naš antropozofski svjetonazor da su njegove intimne pjesme posljednjih godina prekrasno rezonirale s onim što je mogao osjećati upravo iz naše perspektive. Kroz to vrijeme, u biti otkako nam se pridružio, pa čak i ranije, borio se s boležljivim, raspadajućim tijelom. I što je više njegovo fizičko tijelo propadalo, to je više njegova duša bila prožeta poezijom koja je rezonirala s našim svjetonazorom. Nakon njegovog odlaska s fizičkog plana, sada je očito sljedeće. Budući da je vrijeme koje je proteklo otkako je ova osoba napustila plan kratko, ne može se doista govoriti o jasno postojećoj svijesti kod ove osobe. Ipak, početne faze njegova razvoja tijekom razdoblja između smrti i novog rođenja manifestiraju se na sasvim jedinstven način. Astralno tijelo, koje se izvuklo iz fizičkog tijela i sada živi u duhovnom svijetu, otkriva najčudesniji prikaz kozmičke evolucije, kako možemo naučiti kroz znanost duha. Iz bolesnog fizičkog tijela izašlo je astralno tijelo, koje je, ubrzo nakon smrti, moglo bi se reći usporedno, zasjalo na takav način da je, u vidovitom polju, čovjek pred sobom imao potpunu sliku kozmičke evolucije. Da bih razjasnio što se time misli, želio bih upotrijebiti usporedbu. Može se biti veliki štovatelj prirode, može se diviti svemu što se prostire oko nas u prirodi, u vanjskoj fizičkoj stvarnosti, a ipak rado otići do uistinu prekrasne slike koja, iz jedne druge duše, ponovno stvara ono što se u prirodi vidi u golemim razmjerima. Slično tome, netko

oko sebe može imati vidovito polje sa svim njegovim tajnama, a ipak biti iznutra uzdignut vidjevši ljudsko astralno tijelo, ljudsku dušu koja je prošla kroz vrata smrti, kako sjaji, rekao bih, kao jedno kozmičko umjetničko djelo, kao ono što čovjek promatra u vidovitom polju. Ako se sada pita: što je u tom slučaju utisnuto u astralno tijelo, što nam pokazuje nakon smrti, još uvijek nesvjesno sebe u to vrijeme, ali kasnije postaje svjesno? - odgovor je: činjenica da su, dok je prolazio kroz vlastiti antropozofski razvoj, bića iz hijerarhije arhanđela probila svoj put u njegove poetski preobražene misli i ideje.

Svoj vlastiti napredak, koji postižemo kroz okultni razvoj, možemo nazvati napretkom u misticizmu, jer je taj napredak prije svega unutarnji napredak duše. Iz svoje uobičajene osobnosti, sebe dovodimo u drugačije stanje svoje individualnosti, cijelog svog bića. Postupno sebe dovodimo u drugačije stanje. Taj unutarnji napredak, to stalno napredovanje duše, može se nazvati mističnim napretkom duše, kako se iznutra u prvom redu doživljava. Ali ono što unutarnji misticizam jest, nije samo taj misticizam, već u trenutku kada se netko razvio da percipira blagost koja gleda dolje iz duhovnog svijeta, u tom trenutku se objektivno nalazi unutar svijeta anđela, otkriva se svijet anđela. A u trenutku kada nauči spoznati kako u nas ulaze stvarni učinci snage i moći, u tom trenutku se nalazimo unutar svijeta arhanđela. Dakle, svaka faza unutarnjeg mističnog napretka, označava premještanje u drugi svijet. Ne možemo dosegnuti određenu razinu mističnog razvoja u nutrini, bez da se premjestimo u drugi svijet.

Samo ako ne uspijemo u to unijeti, ono što je u ovom smislu nazvano nesebičnost, događa se nešto drugo. Pretpostavimo, naprimjer, da radimo na sebi, da dostignemo stupanj razvoja u kojem možemo živjeti u svijetu anđela kroz svoje unutarnje sposobnosti. Ali mi smo sebični, egoistični, ostali smo ljudska bića bez ljubavi, tada nosimo sebe prilagođenog za fizički svijet, u svijet anđela. I umjesto da osjetimo blagi naklon i dobrohotnu volju anđela na sebi, osjećamo one duhovne moći koje se mogu uzdići kroz nas, koje se, umjesto da nas gledaju izvana, oslobađaju kroz nas od svog, nazovimo to, podzemlja, uzdižući se u viši svijet. Umjesto da nas svijet anđela zasjeni, ili točnije, obasja, odgovarajući svijet luciferskih bića izranja iz nas. A ako se, pod istim uvjetima, uzdignemo u svijet arhanđela, tako da smo doista dosegli stupanj mističnog razvoja kroz koji možemo stajati unutar svijeta arhanđela, ali bez razvijanja osjećaja želje za primanjem utjecaja duhovnog svijeta kroz milost, tada se nosimo u svijet arhanđela. I umjesto da nas arhanđeli tada osnažuju i prožimaju svojim moćima unutar ovog svijeta, umjesto toga, bića ahrimanskog svijeta, svijeta Ahrimana, uzdižu se iz nas i okružuju nas.

U početku se može činiti prilično strašnim reći: svijet Lucifera pojavljuje se na razini anđela, svijet Ahrimana pojavljuje se na razini arhanđela. Međutim, u stvarnosti, ta činjenica uopće nije zastrašujuća. Lucifer i

Ahriman su, pod svim okolnostima, viša bića od samog čovjeka. Lucifer je biće koje možemo opisati kao arhanđela koji je zaostao u ranijoj fazi, Ahriman bića koje možemo opisati kao Duha osobnosti zaostalog u ranijoj fazi. Strah ne leži u činjenici da susrećemo Lucifera i Ahrimana, već u činjenici da ih susrećemo i ne uspijevamo ih prepoznati. Susresti Lucifera u svijetu anđela, zapravo je susresti duh ljepote, duh slobode. Ali sve ovisi o činjenici da, u trenutku kada uđemo u svijet anđela, možemo istinski percipirati Lucifera i njegove vojske. Isto vrijedi i za Ahrimana u svijetu arhanđela. Pojava Lucifera i Ahrimana u višim svjetovima istinski je zastrašujuća samo ako ih ne prepoznamo suočavajući se s njima, ako nas kontroliraju bez naše svijesti o njima. Ključna stvar je da ih moramo biti svjesni. Dakle, pogled koji bi netko mogao imati o Luciferu i Ahrimanu, mijenja se kada se uzmu u obzir premise koje smo danas predstavili. Pretpostavimo sada da smo se kroz naš mistični razvoj uzdigli u carstvo anđela i postali sposobni istinski živjeti unutar njihovog svijeta. Ako istinski želimo prakticirati plodonosan okultizam u carstvu anđela, onda u trenutku kada očekujemo da će anđeli svojim duhovnim pogledom počivati na nama, moramo se zapitati: gdje je Lucifer? - Mora biti tamo! Jer ako ne možemo odgovoriti na pitanje: gdje je Lucifer? - onda je on u nama. Međutim, on mora biti izvan nas u ovom polju, moramo stajati nasuprot njemu. To je ključna stvar. Ovo sam detaljnije objasnio, ne samo kako bih naglasio činjenice koje sam istaknuo u vezi s Luciferom i Ahrimanom te anđelima i arhanđelima, već kako bih objasnio osobitosti u otkrivenju višeg svijeta. Iz perspektive fizičkog plana, lako se može doći u iskušenje reći: Lucifer i Ahriman su zle sile. Međutim, čim se uđe u viši svijet, ova izjava - da su Lucifer i Ahriman zle sile - više nema nikakvo značenje. Lucifer i Ahriman moraju biti prisutni u vidovitom polju, baš kao što moraju biti anđeli i arhanđeli. Sada, doista postoji određena razlika u percepciji anđela i arhanđela, i percepciji Lucifera i Ahrimana. Objasnio sam: anđele ne percipiramo smatrajući njihov oblik definirajućom karakteristikom, već njihovom blagošću koja se ulijeva u nas. Arhanđele, pak, percipiramo ne percipirajući njihov oblik kao definirajuću karakteristiku, već dopuštajući njihovoj snazi, njihovoj moći, da se ulije u naše osjećaje, u našu volju. Lucifer i Ahriman su poput figura u duhovnom svijetu, figura koje su samo prevedene u duhovno, koje ne pružaju kontakt, već poput figura koje se mogu oslovljavati kao produhovljena ponavljanja fizičkog svijeta. Iz ovoga možete vidjeti da je za nas, u našem mističkom vidovnjačkom razvoju, važno steći ne samo sposobnost viđenja figura u višem svijetu, već i razviti svijest: ti si promatran, na tebi počiva viša volja. Ova potonja svijest mora se dodati svijesti o viđenju vidovnjačkih figura.

Iz ovoga možete vidjeti da se viši razvoj ne sastoji samo u stjecanju vidovitosti, u stjecanju onoga što se često naziva vidovitošću, već u stjecanju specifičnog stanja duše, specifične dispozicije duše, specifičnog odnosa

prema bićima višeg svijeta. A razvoj vizionarskih sposobnosti mora u potpunosti biti paralelan s drugim razvojem duše, ovdje naznačenim, prema drugačijem stanju duše, drugačijem raspoloženju. Iz ovoga moramo shvatiti da pod svim okolnostima, moramo naučiti ne samo vidjeti u višem svijetu, već i čitati u višem svijetu - ne da se to shvaća pedantno kao nešto što se može naučiti na elementaran način, već kao nešto u čemu se živi prolazeći kroz transformacije svojih osjećaja i senzacija, kao što je naznačeno. Stoga je važno istinski shvatiti da, u trenutku kada počne vidovitost i kada se netko uzdigne do otkrivenja viših svjetova, dolazi do svojevrsnog cijepanja osobnosti. Jedna osobnost koja netko jest na fizičkom planu, ostaje iza. Čovjek postaje drugačija osobnost usponom u viši svijet. I baš kao što nas u višem svijetu vide bića viših hijerarhija, baš kao što nas percipiraju biča viših hijerarhija, tako mi vidimo svoju običnu osobnost iz naše više perspektive. Izašavši iz nižeg bića s višim bićem, mi, kao više biće, vidimo svoje niže biće. Dakle, ako želimo izreći nešto valjano za više svjetove, mudro je pričekati dok ne budemo u poziciji reći: to si ti, kojeg vidiš u svom vidovitom polju, to si ti. - Ovo 'to si ti' na višoj razini odgovara 'to sam ja' na fizičkoj razini. Ovo 'to sam ja' transformira se na višoj razini u 'to si ti'. U onome što je upravo rečeno, zapravo je rečeno više nego što se obično misli. Zamislite se, kako se iz sadašnje perspektive osvrćete na vrijeme kada ste imali osam, trinaest ili petnaest godina, i pokušavate rekonstruirati mali dio svog života iz sjećanja iz te osme, trinaeste ili petnaeste godine. Živo zamislite da se osvrćete na vlastiti svijet misli, rekonstruirajući sjećanja iz tog svijeta misli. Sada razmilite o osjećaju koji sada imate prema tom osmogodišnjem, trinaestogodišnjem ili petnaestogodišnjem dječaku ili djevojčici koji ste i sami bili. Živo se prisjetite svog sadašnjeg osjećaja prema tim prošlim iskustvima. Čim se netko s fizičkog plana uzdigne u viši svijet, sam trenutak u kojem upravo živimo odmah postaje takvo sjećanje kao ono koje je upravo opisano. Čovjek se osvrće na ono što je sada na fizičkom planu i na ono što još može postati u ostatku svog fizičkog života, baš kao što se iz svoje sadašnje perspektive osvrće na iskustva osme, trinaeste ili petnaeste godine. Sasvim je istina: ono što osjećamo, što mislimo, što sebi predstavljamo, što radimo na fizičkom planu, u trenutku kada uđemo u viši svijet, sve je to što sažimamo kao svoje sebstvo na fizičkom planu - sjećanje. Gledamo dolje na fizički plan i, čim živimo u višem svijetu, javlja se sjećanje. I baš kao razlikujemo sadašnje stajalište našeg iskustva od jednog davno prošlog, tako moramo razlikovati ono što doživljavamo u višim svjetovima od onoga što doživljavamo na fizičkom planu. Zamislite nekoga tko ima četrdeset godina i živo se sjeća stanja duše, sposobnosti koje je imao kao osmogodišnji dječak ili djevojčica. Čitao bi knjigu i, kao četrdesetogodišnjak, na pola bi se počeo odnositi prema knjizi kao da ima osam godina. To bi bilo miješanje dvaju stanja duše, dva raspoloženja duše, i imate analogiju za ono što nastaje kada netko pomiješa svoje stanje duše za fizički plan, s onim kakvo stanje njegove duše mora biti za drugi svijet.

Ovo što sam upravo rekao, naravno, nema apsolutno nikakve veze s činjenicom da svaka nepristrana osoba može razumjeti ono što je opisano iz viših svjetova, da ne moramo samo vjerovati u ono što je opisano, već da nam to može biti razumljivo ako istinski pristupimo bez predrasuda. Jer ako bi netko rekao: kako se više svjetove može opisati konceptima, mislima i predodžbama fizičkog plana, budući da su potpuno različiti od misli i predodžbi fizičkog plana? - takav bi prigovor bio jednako vrijedan kao da netko kaže: da, želite u meni stvoriti određenu predodžbu i napisati na njoj 'k-u-ć-a'. Ne mogu ništa takvog zamisliti. Ako želite da nešto sebi predočim, morate mi donijeti kuću. - Ali mi također karakteriziramo jednu fizičku činjenicu, fizičku stvar, nečim što nema apsolutno nikakve veze s činjenicom o dotičnom stvari. Slično tome, možemo točno karakterizirati ono što čini činjenice duhovnog plana onim što možemo razumjeti na fizičkom planu. Međutim, nužna posljedica činjenica predstavljenih u današnjoj raspravi jest da moramo shvatiti sljedeće: ne možemo razumjeti što postoji u višem svijetu s konceptima i predodžbama koje obično imamo, radije, moramo istinski steći druge koncepte, druge predodžbe. Moramo obogatiti svoj život predodžbi ako želimo razumjeti više svjetove. Iznimno je važno da obratimo pozornost na činjenicu: čim nam se viši svijet iskreno predstavi, predstavljač mora voditi naše konceptualne sposobnosti izvan svakodnevnog, mora nam dati druge koncepte, ali koncepte koji su u potpunosti shvatljivi na fizičkom planu.

Vidite, u tome leži jedna od poteškoća u razumijevanju istinske znanosti duha, istinski ozbiljnog okultizma: ljudima je toliko teško obogatiti svoje konceptualne sposobnosti. Žele razumjeti viši svijet, ili ono što se iz njega otkriva, konceptima koje već posjeduju, bez stvaranja novih. Lako će se dogoditi u našem materijalističkom dobu, da netko tko govori o okultnim svjetovima, jednostavno ostavi dojam da ovaj okultni svijet samo zahtijeva kontemplaciju duhovnog polja u kojem su oblici nešto tanji, nešto maglovitiji nego u fizičkom svijetu, ali ipak slični, samo maglovito lepršaju. Nekima će se činiti nezgodnim da okultist koji ozbiljno shvaća tu stvar, zahtijeva ne samo da se prihvate upute o tome kako percipirati anđela, već da se na anđela preispita i primjeni sljedeći koncept: on te gleda, njegov duhovni pogled počiva na tebi. - Stoga mogu reći: da je mistični razvoj, koji objektivno znači uspon u viši svijet, neodvojiv od obogaćivanja, produbljivanja naših predodžbi, naših osjećaja, svih naših duševnih impulsa. Ne smijemo ostati s tako osiromašenim životom predodžbi kakvi možemo biti u odnosu na fizičku razinu ako želimo razumjeti više svjetove.

Kako bismo stvorili, rekao bih, okultnu pomoć u tom smjeru, javila se potreba da se u gotovo novom stilu predstavi skromna struktura koju možemo izgraditi za našu duhovnu orijentaciju u Dornachu. Ova struktura, naravno, nipošto nije ono što bismo mogli zamisliti kao ideal za takvu građevine; to je skroman početak jer imamo samo skromna sredstva na

raspolaganju, iako su naši prijatelji, mali broj njih, učinili sve što je u njihovoj moći da doprinesu ovom projektu.

Ako uzmemo u obzir arhitektonske stilove koji su se pojavili u trećoj, četvrtoj i našoj trenutnoj petoj post atlantskoj epohi, karakterizira ih činjenica da njihovi duhovni impulsi utjelovljuju ono što bi čovječanstvo trebalo dovesti do fizičkog plana u njegovom razumijevanju. Egipatska arhitektura, kroz svoje geometrijske i lapidarne oblike, pružila je početni poticaj za spuštanje ljudskog duha na fizički plan. Grčka i rimska arhitektura predstavljaju sjedinjenje duše i duha s eterskim tijelom i fizičkim tijelom, sjedinjenje u kojem se duša i duh, s jedne strane, te etersko tijelo i fizičko tijelo, s druge strane, isprepliću u savršenoj ravnoteži. Gotička arhitektura je prvi pokušaj da se, u svom uzvišenom šiljastom luku i svemu što on podrazumijeva, uzdigne s fizičkog plana natrag u duhovni svijet. Sljedeći korak naprijed, koji se mora dogoditi ako znanost duha zaista treba stati pred nas u konstruiranom obliku, mora se sastojati u oživljavaju onoga što sam ranije opisao kao sam živi tkajući misaoni oblik, koji se izlijeva u prostor i razvija u prostoru na takav način da ono što nam imaginacija, inspiracija, izravno daje iz duhovnog svijeta stoji pred nama prostorno. Stoga su svi oblici zgrade u Dornachu takvi da se ne može materijalistički pitati: koji su simboli za ovaj ili onaj svijet? - umjesto toga, mora ih se uzeti takve kakvi jesu, budući da su jednostavno, izliveni u prostor, sama neposredna duhovna iskustva. I pokušava se sve što se duhovno može percipirati i osjetiti doista otopiti u umjetnički oblik. Stoga ako netko pita: što znači ovaj ili onaj oblik? - onda ne razumije strukturu, jer svaki oblik označava sebe, baš kao što ljudska ruka ili ljudska glava znače samo sebe i ništa drugo. Svako takvo pitanje moramo odmah prepoznati kao potpuno nerazumijevanje naših namjera u vezi s našim stavom o okultizmu. Jer smatrat ćemo se sretnima kada prevladamo staru besmislicu teozofa, koji o svakoj bajci, svakoj figuri, svakom mitu pitaju: što ovo znači, što ono znači? - Naši oblici su svi stvarni u duhovnom svijetu, oni istinski postoje u duhovnom svijetu i stoga označavaju samo sebe i ništa drugo, to nisu simboli već duhovne stvarnosti. Ako ispitate cijelu strukturu, nigdje nećete naći pentagram, nigdje oblik pentagrama, nigdje nijedan razlog da se pitate: što znači ovaj ili onaj oblik? Najviše što se može učiniti jest da se pentagram razazna na vrlo suptilan način, ali samo s istim opravdanjem kao što se pentagram može vidjeti u bilo kojoj biljci s pet listova. A ako bi nas netko pitao: što znači naših četrnaest stupova - koji nisu izgrađeni u pentagram, već su peterostrani iz estetskih razloga - što znače stupovi koji podupiru velik kupolu i dvanaest stupova koji podupiru manju kupolu, što znače ovi stupovi? - Netko bi nas mogao pitati: što oni znače, osim što predstavljaju prostorni omjer koji se kao takav opaža u duhovnom svijetu? - tada bismo morali postaviti protupitanje: u kojem to dobu materijalizma danas živimo da se čak i ono što se namjerava duhovno predstavlja u ruhu materijalizma?

Naša će se zgrada razumjeti ako si dopustimo pitati: što ona predstavlja? - ne: što to znači? što je ona? - i ne: što simbolizira? - I naša će se zgrada razumjeti ako znamo da je najbolje ne koristiti uobičajene riječi, već, radi boljeg razumijevanja u našem materijalističkom dobu, suzdržati se od korištenja starih metafora. Mora nam biti jasno da znanost duha može biti najviše sinteza drugih religija. Drevne religije gradile su hramove, znanost duha ne gradi hramove, već on što proizlazi iz vlastite esencije; za što je najbolje postupno formirati razumijevanje, umjesto da se držimo principa primjene starih riječi na ovu novu stvar.

Dragi moji prijatelji, dopustite mi da uputim jedni molbu. Vrlo dobro znamo da ono što zamišljamo u Dornachu možemo postići samo na najskromniji, najelementarniji i najprimitivniji način. Ali željeli bismo zamoliti za jednu stvar: da se pokuša istinski razumjeti iz perspektive naše znanosti duha i cijelog načina razmišljanja, ovaj skromni početak onoga što je, uostalom, novi pothvat - inače, rekao bih, sve drugo bi srce slomilo - da se shvati što se želi, uistinu kroz žrtvu u ovom skromnom početku.

Dovoljno je velikih izjava i pompoznih fraza izrečeno na području onoga što se naziva okultnim pokretom. Želimo samo jedno: da ljudi nauče reći da, čak i ako za pedeset godina nijedan od pojedinačnih oblika u kojima izražavamo ovo ili ono ne može preživjeti, ljudi bi trebali moći reći o našem pokretu: to je ono čemu je težio u svakom vlaknu svog bića: biti u temelju istinit i u temelju iskren. - I što se skromnije, jednostavnije, ali onda možda i objektivnije, raspravlja o onome što želimo, to se bolje služi cilju. Svaka riječ i svaki pojam previše, ili čak onakav koji zadire u stari, udobni konceptualni okvir, neizrecivo je štetan za ono čemu mi - ako ćete oprostiti na izrazu - iskreno težimo. Ako nas se tako shvati, onda će se možda raspoloženje koje nam je potrebno donekle stvoriti ako najranije u prosincu budemo u mogućnosti otvoriti našu skromnu zgradu bez ikakve pompe, bez ikakvog ponašanja i vanjske buke, jer se odgovarajuće raspoloženje stvara samo ako stvarno gledamo samo ono što želimo, bez obzira izaziva li to senzaciju u našem materijalističkom dobu.

Uzmite također i posljednje riječi koje sam izgovorio kao izgovorene iz ozbiljnog duha našeg duhovnog pokreta, kao ono što je potrebno za naše duše ako ovaj duhovni pokret zaista želi pustiti korijenje u našem vremenu. I potrebno je da se iskren duhovni pokret, onaj koji istinski potiče mistički život duše i omogućuje otkrivenja viših svjetova, izlije u naše materijalističko doba. Tada, kada naši prijatelji shvate ovo značenje, ovaj raspored našeg duhovnog pokreta, samo tada, i samo tada, moći ćemo ispuniti zadatak koji su nam postavili mudri, vodeći individualiteti duhovnog svijeta.

Nadovezujući se na ono što sam vam danas pokušao objasniti, prekosutra ću uzeti slobodu govoriti o napretku spoznaje Krista tijekom vremena i o stavu našeg pokreta o pitanju Krista.

Znanost duha kao sinteza znanosti inteligencije i vidovitog istraživanja

Javno predavanje, Pariz, 26. svibnja 1914.

Danas bih želio govoriti iz perspektive da živimo u vremenu kada ljudski razvoj zahtijeva da razumijevanje duhovnog života bude utemeljeno na sličnim temeljima kao što je bilo razumijevanje vanjske prirode prije tri do četiri stoljeća. Znanost duha, na kakvu se ovdje misli, vođena je impulsom da se za duh i njegovu spoznaju postigne nešto slično kao što su likovi poput Kopernika, Galilea i Giordana Bruna postigli za razumijevanje vanjske prirode u svoje vrijeme. Svatko tko je vođen takvim impulsom, međutim, mora prihvatiti da se u našem vremenu znanost duha o kojoj se ovdje govori susreće s otporom i neprijateljstvom iste vrste kao i spomenuto znanstveno razumijevanje i način predstavljanja, te da će se ova grana znanosti duha integrirati u kulturni život jednako sporo i s jednako toliko poteškoća kao što je bio slučaj s drugim, povezanim usmjerenjem.

Da bih elaborirao što se može reći iz ove perspektive moram, međutim, započeti s pretpostavkom da izvori istraživanja duhovnog života leže u načinu djelovanja ljudskog duha koji je danas još uvijek uglavnom nepoznat ili barem nepopularan. Ono što se naziva vidovnjačkim istraživanjem upravo je temelj te znanosti duha iz čije perspektive vam želim večeras govoriti.

Ne samo da se gajenjem predrasuda prema onome što se može nazvati vidovitim istraživanjem, ovo vidovito istraživanje diskreditira. Diskreditira se i činjenicom da se koncept i ideja ovog vidovitog istraživanja trenutno toliko zloupotrebljavaju. Stoga želim odmah na početku reći da neću govoriti o perspektivi okultnog znanja, koja se danas tako često šarlatanski reklamira, već o onom vidovitom, okultnom znanju kojem se može pridružiti čak i osoba koja danas u potpunosti stoji na stajalištu ozbiljnog znanstvenog istraživanja, i svoje znanje temelji na rezultatima istinskih znanstvenih činjenica. S obzirom na svoju unutarnju logiku, s obzirom na svoj način razmišljanja, znanost duha na kakvu se ovdje referira, u potpunosti leži unutar struje koju pokreću znanstvene predodžbe. Međutim, s obzirom na svoju domenu, područje koje je se tiče, ona se temeljno razlikuje od prirodne znanosti, jer se prirodna znanost odnosi na vanjski osjetilni život, na fizičke činjenice okoline, dok se znanost duha odnosi na ono područje koje nužno mora ostati skriveno za prirodnu znanost, područje duhovnih iskustava i duhovnih bića. Stoga također nije moguće istražiti područje duhovnih činjenica i duhovnih biča, onim ljudskim sposobnostima i metodama kojima se u prirodnoj znanosti slavi sve veći trijumf tijekom proteklih stoljeća i koji se i dalje slavi u našem vremenu. Za istraživanje prirode koriste se samo one duhovne moći i sposobnosti koje su inherentne čovjeku time što je na određeni način smješten u ovom svijetu i što ga obrazuju i vode bližnja

ljudska bića na način uobičajen za određene sposobnosti. S tim urođenim i stečenim sposobnostima, koje su sasvim dovoljne za vanjsku znanost, ne može se steći nikakvo znanje o duhovnom svijetu. Da bi se to dogodilo, potrebno je iz ljudske duše izvući sposobnosti koje u običnom, takozvanom normalnom ljudskom životu leže uspavane u dubini ljudskog bića - mogao bi se upotrijebiti znanstveni izraz i reći da su latentne. Svi napori i metode koje osoba nameće sebi kako bi istražila vanjski svijet činjenica na način koji je neposredno moguć u životu - svi ti napori, kada ih koristi duhovni istraživač, u prvom redu uopće nisu namijenjeni istraživanju, već dovođenju vlastite duše u takvo stanje da sposobnosti i moći koje u njoj drijemaju za duhovni svijet, izađu na vidjelo, i tek nakon što su izvučene kroz obične ljudske moći, postaju učinkovite za spoznajne moći višeg svijeta. Naprimjer, predodžbe koje možemo oblikovati u svojim dušama primjenjujemo u običnom životu i u običnoj znanosti kako bismo stekli znanje o vanjskom svijetu. Kao duhovni istraživač, to se u prvom redu ne može učiniti. Čovjek svoj život predodžbi mora primijeniti na napore koji se u potpunosti odvijaju u unutarnjem životu i koji imaju za cilj razviti potpuno drugačije sposobnosti od onih prisutnih u običnom životu. Da bih potpuno bio jasan po ovom pitanju, želio bih se poslužiti usporedbom, u prvom redu ne da bih išta dokazivao, već da bih razjasnio ono što sam rekao. Želio bih reći da se podudarnost znanosti duha, na kakvu se ovdje misli, s prirodoznanstvenim načinom predstavljanja, pokazuje upravo u činjenici da ova znanost duha pokušava prodrijeti u duhovne svjetove kroz neku vrstu duhovne kemije. Ako imamo vodu pred sobom, iz te vode se ne može vidjeti da je kemičar u stanju razdvojiti na vodik i kisik. Voda je tekućina, voda ne gori.. Vodik koji kemičar odvaja je plin, on gori, to je nešto sasvim drugo. To je ono što bih želio upotrijebiti kao usporedbu za proces duhovnog života o kojem ću sada raspravljati. Kada pred sobom u običnom životu imamo čovjeka, u njemu imamo duhovno-duševno i tjelesno-fizičko ujedinjene baš kao što u vodi imamo vodik i kisik. U onome što bih želio nazvati 'duhovnom kemijom', naš je zadatak odvojiti duhovno-duševno od tjelesno-fizičkog, baš kao što u fizičkom području kemičar odvaja vodik od vode. I razumljivo je da se promatranjem obične osobe ne može razumjeti priroda duhovno-duševnog kao što se ne može razumjeti priroda vodika promatranjem vode.

Metode koje se koriste za istinsko odvajanje duhovno-duševnog od fizičko-tjelesnog u nama samima -jer se ovaj duhovi pokus duhovne kemije može provesti samo u nama samima - tehnički se nazivaju koncentracija i meditacija. Ova meditacija, ova koncentracija, nije neka čudesna duhovna vježba. To su jednostavno duhovne vježbe pojačane do najvišeg stupnja, koje se također javljaju u svojim nižim, elementarnijim oblicima u običnom životu. Meditacija je beskonačno pojačano predavanje duše, kakvo doživljavamo u najljepšim osjećajima religioznog života, a koncentracija je beskonačno pojačana pažnja kakvu moramo primijeniti i na elementaran

način u običnom životu. U običnom životu pažnju definiramo kao ne dopuštanje našim mislima i osjećajima da idu proizvoljno po objektima koji nas impresioniraju, već kao pozivanje sebe da usmjerimo svoju pažnju svojom dušom na jedan objekt, da ga izdignemo iz polja naše percepcije. Ova pažnja može se pojačati do beskonačnog stupnja, posebno postavljanjem određenih specifičnih predodžbi, koje znanost duha može pružiti utoliko što su posebno korisne, u središte našeg duševnog života kroz unutarnju volju naše duše. Na taj način, cijeli život duše - zanemarujući sve ostalo, sve brige i tjeskobe, sve osjetilne dojmove, sve impulse volje, sve osjećaje i sve misli - cijeli opseg energije duše može se usmjeriti, na određeno vremensko razdoblje, isključivo prema tim predodžbama postavljenim u središte života duše. Moramo imati na umu da se ne radi o usmjeravanju snage duše prema sadržaju onoga što imamo pred sobom u koncentraciji, već prema aktivnosti, unutarnjoj aktivnosti i procesu razvijanja pažnje i sposobnosti koncentracije. Ovo okupljanje, ova koncentracija snaga duše, je ono što je važno, i ponovljena praksa ove koncentracije, ove aktivnosti koncentracije, nužna je da bi duša postala iznutra ojačana, da bi se izvukla, kako bi razvila unutarnje sile koje inače miruju u njoj, a koje se izvlače iz nje ovom beskonačno pojačanom pažnjom, ovom koncentracijom. A ono što je ovdje potrebno jest da razvijemo sposobnost unutar duše da osjetimo da se, zapravo, kroz opisanu unutarnju aktivnost, duša sve više može odvojiti kao duhovno-duševno biće od fizičko-tjelesnog. To odvajanje, ovo duhovno-kemijsko odvajanje duhovno-duševnog od fizičko-tjelesnog, zapravo se sve više događa s aktivnošću koja je opisana. Na predavanju, koje mora biti kratko, mogu samo nagovijestiti ovaj princip koncentracije. Sveobuhvatan prikaz pojedinačnih koraka potrebnih da bi koncentracija uistinu bila plodonosna može se pronaći u mojoj knjizi 'Kako se stječe uvid u više svjetove?', koja je prevedena na francuski pod naslovom 'L'Initiation'.

Primjenom i vježbanjem ovdje navedenih metoda, dolazi se do istinskog unutarnjeg osjećaja, povezujući se s riječima: sada sebe doživljavaš kao duhovno-duševno biće. Aktivan si u sebi, bez korištenja svojih osjetila ili udova. Doživljavaš se u sebi, izvan svog fizičkog tijela. - Čovjek je dosegao određenu plodonosnu točku u razvoju kada je došao do istinskog percipiranja vlastite tjelesnosti, sa svime što je vezano uz nju u fizičkom svijetu, iz perspektive duhovno-duševnog iskustva izvan tijela - to jest, iz duhovno-duševnog područja - kao što se pred njim nalazi stol ili stolica u fizičkom životu. U pravilu, prvo dolazi do točke odvajanja misaonih sposobnosti, predodžbi duše, od tjelesnih alata, naime živčanog sustava i mozga, tako da se uči živjeti u mišljenju, u predodžbama, i time spoznaje da smo izvan živčanog sustava i mozga, koji se inače koriste kao instrumenti u običnom životu za mišljenje, za predodžbe.

Budući da ne želim govoriti u apstrakcijama, već u konkretnim duhovnim činjenicama, dopustite mi da spomenem sljedeće. Prvo iskustvo koje čovjek

može imati u ovom razvoju obično je ovo, da čovjek zna: živiš misleći kao da si u blizini vlastite glave. Tkaš i živiš, baš kao što inače živiš i tkaš u mislima kada koristiš instrument mozga, u carstvu misli, ali savršeno dobro znaš da je taj tvoj život i tkanje u mislima sada izvan tvoj glave. I posebno, taj dojam ostaje nezaboravan - nakon što ga čovjek doživi - dojam koji dobiva iz činjenice da je, nakon što je neko vrijeme bio izvan glave, ponovno uronjen u mozak i živčani sustav i sada osjeća kako ovaj mozak, ovaj živčani sustav, kao materijal, pruža otpor, tako da se čovjek mora prisilno uroniti u fizičko s onim što je prvo izašlo iz fizičkog. Taj trenutak ostaje nezaboravan nakon što ga je čovjek doživio tijekom svog razvoja.

Na dosad opisani način, samo misaona, samo aktivnost predodžbi, može se odvojiti od fizičko-tjelesnog, ali ne i ono što se također mora odvojiti za istinsko duhovno istraživanje: aktivnost osjećaja duše, aktivnost impulsa volje. Da bi se aktivnost osjećaja i aktivnost duše koja se odvija u impulsima volje odvojila od fizičko-tjelesnog, potrebno je neograničeno intenziviranje onoga što se može nazvati predanošću. Najbolju predodžbu o toj pojačanoj predanosti, koja se naziva meditacijom, dobivamo ako je usporedimo s životom u spavanju. Osjetilni organi miruju pri spavanju, osjetilna aktivnost miruje, udovi su nepomični; kod spavanja je osoba prepuštena univerzalnom odvijanju svijeta; ne miješa se u tijek tog univerzalnog odvijanja s onim što proizlazi iz njegovog 'Ja', iz njegovog mišljenja, osjećanja i volje. Naravno, također je nesvjestan tijekom ove aktivnosti spavanja. Njegova svijest se raspršuje u opću tamu, u opću zamračenost. Ono što spavanje donosi čovjeku kroz nužnost univerzalnih sila prirode mora se s namjerom donijeti kroz meditaciju, s jedinom razlikom što spavanje vodi u nesvjesnost, dok ova pojačana predaja vodi u pojačanu svijest. Duhovni istraživač mora voljom postići tišinu svih svojih osjetila; mora biti u stanju odvratiti pažnju svih osjetila od svakog dojma vanjskog svijeta. Mora biti u stanju potisnuti, kao što je potisnuta pri spavanju, aktivnost pojedinačnih organa i udova. Izvana, s obzirom na fizičko biće, čovjek se mora naučiti ponašati kao što se ponaša pri spavanju, ali dok pri spavanju tone u nesvijest, kroz ovu dobrovoljnu, pojačanu predaju budi se u božanskoj duhovnoj struji univerzalnih sila. Budi se u svijest u usporedbi s kojom je svakodnevna svijest poput spavanja, baš kao što se spavanje uspoređuje sa svakodnevnom sviješću. Ako strpljivo i uporno vježbamo dušu na opisani način dovoljno dugo, moći ćemo odvojiti drugu unutarnju sposobnost duše, poput duhovne kemije, od njezine odgovarajuće tjelesne fizičke aktivnosti. Kao što možemo odvojiti moć mišljenja koncentracijom, dopuštajući joj da teče isključivo unutar duhovno-duševnog, tako i kroz predanost postupno odvajamo onu duševnu moć koja se inače koristi u ljudskom govoru, u korištenje svih alata koje koristimo kod ljudskog govora. Govoreći vam, primjenjujem duhovno-duševnu moć. Ova duhovno-duševna sila, dok ovdje fizički govorim, ulijeva se u fizičke živce i govorne organe, i koristi ih. Kroz spomenute vježbe, duhovni istraživač stječe

sposobnost razvijanja iste te sile, iznutra i duševno kroz potpunu mirnoću cijelog govornog živčanog sustava, bez ikakve manifestacije te sile, koja inače kroz govor teče prema van. Na taj način, u dubini duše otkriva se sposobnost koje vanjski život inače nije svjestan, jer se tu sposobnost troši u običnom životu kroz govor i korištenje govornih organa, a koja inače, kada se ne koristi za govor, miruje u dubini duše. Kod duhovnog istraživanja, one se izvlače iz dubine duše. One su, takoreći, duhovno-kemijski odvojene od fizičkog govora. Ako se nauči živjeti i raditi unutar ove skrivene, kreativne aktivnosti govora, tada se uči prepoznati ono što bi se moglo nazvati, možda ne sasvim točno, percepcijom unutarnje riječi, duhovne riječi. U trenutku kada postane sposoban shvatiti ovu skrivenu moć, postaje također sposoban transcendirati sebe s mišljenjem i osjećanjem koje se inače veže samo za vlastitu osobnost i prodrijeti u duhovni svijet, tako da nauči percipirati: izvan sebe sada percipiraš osjećanje i volju, baš kao što si ih prije percipirao samo u sebi. - To znači, u oblasti duhovnog, sada počinješ susretati bića volje, osjećaja. Prvo, vlastita volje i osjećaj moraju uroniti u duhovna bića, zatim percipiraš duhovna bića.

Čvrsto držeći da je oslobađanje moći mišljenja od fizičkog-tjelesnog početak vidovite kontemplacije, te nastavlja odvajati mišljenje i osjećanje, tada će postati jasno da istinska iskustva, istinske percepcije koje proizlaze iz dojmova drugih duhovnih bića, možemo postići samo prodiranjem u svoju tjelesnost vlastitim dušom koja osjeća, ima volju, i uranjanjem u duhovni svijet koji nas okružuje. Kako se to iskustvo u duhovnom svijetu događa, objasnit ćemo konkretnim primjerom. Iako je, s obzirom na mnoga protivljenja s kojima se znanost duha još uvijek suočava u naše vrijeme, pomalo smjelo navesti takve konkretne primjere, ipak se danas upustimo u ovaj pothvat. Dopustite da se ovaj primjer izvuče iz neposrednog osobnog iskustva, budući da su to ona kojima se može najučinkovitije ovladati, jer je samo u osobnom iskustvu čovjek istinski prisutan, takoreći, u svim detaljima.

Prije nekog vremena imao sam određene zadatke koje sam trebao riješiti u području vlastitog rada. Savršeno sam dobro znao da taj konkretan zadatak ne mogu riješiti sposobnostima koje, prema mojim osobnim sklonostima, mogu lako posjedovati u ovom životu. Zadatak je uključivao preciznije razumijevanje i shvaćanje duhovne klime određenog razdoblja u tijeku razvoja, posebno u određenim smjerovima. Točno sam znao koji zadatak moram sebi postaviti, ali sam primijetio: bez obzira koliko naprezao svoje misli, nedostaje mi snage da u potpunosti shvatim temu. To je kao da pokušavate nešto podići, ali nemate fizičku snagu za to. Možete doći do točke u kojoj vašim mislima nedostaje snage da istinski razumiju bilo koji zadatak, da riješe bilo koje pitanje. To je bila moja situacija. Pokušao sam, vlastitim naporima, sebi misaono predstaviti zadatak što je jasnije moguće i njegovati volju da nekako pronađem rješenje. Pokušao sam percipirati, živo osjetiti,

posebnu nijansu i karakter dotičnog doba, koliko sam god mogao. Pokušao sam osjetiti njegovu veličinu, njegovu bit i uroniti u to doba cijelim svojim bićem. I uz dovoljno ponavljanja ove unutarnje aktivnosti duše, mogao sam uočiti prodor strane volje i stranih osjećaja u vlastitu volju, u vlastite osjećaje. Znao sam da strani osjećaji i strana volja prodiru u moju vlastitu volju, u moje vlastite osjećaje, jednako istinito kao što čovjek, stojeći pred vanjskim objektom, može znati da taj vanjski objekt ne stvara svojim pogledom, već da objekt na njega ostavlja dojam.

Dobro sam svjestan da bi s gledišta materijalističkog načina razmišljanja netko lako mogao reći: pa, to je samo iluzija, obmana. Takva osoba ne shvaća da zapravo iz vlastite duše crpi ono što doživljava kao vanjski utjecaj. - Ono što je potrebno da se izbjegne podlijeganje iluzijama, halucinacijama, ili plodu fantazije u ovom području jest istinska samospoznaja, prodorna samospoznaja. Tada se zna što se može, a što ne može učiniti, jer samospoznaja, posebno za duhovnog istraživača, sastoji se u proziranju granica vlastitih sposobnosti. Svatko tko je prakticirao takvu samospoznaju na način opisan u spomenutoj knjizi, dolazi do toga da istinski razlikuje između onoga što je sposoban u svom osjećaju i volji, u svom osobnom osjećaju i volji, i onoga što strani osjećaj i volja koji prodire iz duhovnog svijeta može. Dolazi do zaključka da bi mu se činilo jednako apsurdnim da ne može razlikovati vlastite osjećaje i volju od tuđih, kao što bi se činilo apsurdnim da netko kaže: ne mogu razlikovati glad od kruha. - Kao što svatko zna gdje glad završava, a kruh počinje, kao što svatko zna da glad sama po sebi ne proizvodi kruh - iako bi u socijalnom smislu bilo vrlo poželjno da to čini - tako i istinska samospoznaja vodi do sposobnosti razlikovanja što predstavlja glad vlastitog osjećaja i volje, a što, poput kruha i gladi, susreće vlastiti osjećaj i volju kao strani osjećaj i volju iz duhovnog svijeta, iz svijeta nepoznatog fizičkom svijetu. Nakon što se jednom ostvari nešto poput upada stranog osjećaja i volje u vlastiti osjećaj i volju, kako je upravo opisano, tada se u odgovarajućem trenutku to unutarnje sjedinjenje vlastitog osjećaja i volje sa stranim osjećajem i voljom, nastavlja na odgovarajući način. A u mom slučaju pokazalo se da su kroz intimno sjedinjenje mog vlastitog osjećaja i volje, s osjećajem i voljom prepoznatim kao strani, misli sada bile oplođene i pojavile se u mojim vlastitim predodžbama - ali kao dar stranog osjećaja i volje - misli koje su riješile problem, a to je bilo istražiti i razumjeti određeno doba.

U takvom procesu, u ovom duhovnom iskustvu, događa se nešto što je, u određenom smislu, suprotno sličnom procesu u vanjskom svijetu. Kada u vanjskom svijetu susrećemo drugu osobu, kada sjednemo s njom, prvo je vidimo, razgovaramo s njom, razmjenjujemo misli. U duhovnom iskustvu koje sam opisao, događa se suprotno: čovjek promišlja misli u sebi, ima osjećaj da je u zajedništvu sa stranim osjećajem i voljom, a to se nadograđuje do percepcije strane duhovne individualnosti, s kojom se sada

suočava kao sa stvarnom, ali stranom individualnošću koja postoji samo u duhovnom polju. Postupno uči prepoznavati je. Dakle, počinje se sa suprotnim od onoga što se događa u vanjskom životu, približava se osobnosti kroz strani osjećaj i volju. Doseže to, kroz zajedništvo s njom.

U opisanom slučaju, pokazalo se da strani osjećaj i volja, koji su imali stimulirajući učinak na moje vlastite misaone procese, potječu od osobe koju sam dobro poznavao, a koja je preminula iz našeg kruga prijatelja prije nešto više od godinu dana. I shvatio sam da je ta osoba, koja je umrla u relativno mladoj dobi, u naponu srednje dobi, sa sobom ponijela neiskorištenu životnu snagu u duhovne sfere; i iz intenziteta tih neiskorištenih životnih sila nastao je osjećaj i volja, sposobnost povezivanja s vlastitim osjećajima i voljom. Zamišljamo da osoba može živjeti do određene starije dobi; on troši svoju životnu snagu do te starije dobi. Ako umre u relativno mladoj dobi, energija koju je mogao imati da dosegne stariju dob ostaje, u određenom smislu, neiskorištena i mogu je primijeniti iz duhovne sfere. U opisanom slučaju, to je bila životna sila, neiscrpljena ranom smrću, koja je, kroz odnos između žive osobe i preminule osobe, mogla donijeti mogućnost da živa osoba riješi problem za koji joj je bila potrebna snaga preminule osobe, veza s tim bićem koje je do prije godinu dana bilo ljudsko biće. a zatim je smrću ušlo u duhovni svijet.

Ono što je ranije rečeno, 'sposobnost unutarnje riječi', vodi do takvih otkrivenja duhovnog svijeta kao što su, u ovom slučaju, otkrivenja umrle osobe. Ista ta sposobnost unutarnje duhovne riječi omogućuje nam da vidimo dalje od osobnog života zatvorenog između rođenja i smrti, ili recimo, začeća i smrti. Omogućuje nam da shvatimo puninu ljudskog života, koji se proteže u beskonačnost vremena i odvija se u ponovljenim zemaljskim životima, te da shvatimo živote onih kojima smo se toliko približili, kao u ovom slučaju opisanom pokojniku.

Ako se upozna osoba kroz opisane duhovno sposobnosti, sebe ili stranca, tada se ne upoznaje samo fizički život između rođenja i smrti, već duhovna osoba koja gradi vlastito tijelo, koja živi u ponovljenim zemaljskim životima, i, između smrti i ponovnog rođenja, u duhovnom je svijetu. Iz ovoga može postati jasno da je u opisanom slučaju, budući da je pokojnik stajao pred mojom vlastitom dušom kao duhovno biće, bilo moguće intimnije zaviriti u duhovno-duševno biće tog pokojnika. Kao što je rečeno, čovjek uči upoznati drugo biće u suprotnom smjeru nego kada ga upoznaje na fizičkoj razini. Prvo uči o duhovnoj vezi, kroz ono što se od njega može doživjeti, zatim o samom biću, ali kao duhovnom biću. I izranja istina, onoga što bi se moglo nazvati 'ulaskom u duhovni svijet'. Da se vratimo na opisani primjer: postalo je jasno da je dotični pojedinac, poznat govorniku i njegovim prijateljima u ovom životu, koji je odlučen u relativno ranoj mladosti u prethodnom zemaljskom životu, životu u prvim kršćanskim stoljećima, upio mnogo iz

kršćanske kulture tog vremena, ali zbog ograničenja kulture tog doba, nije mogao sve obraditi. S tim neobrađenim materijalom, on je sada ušao u ovaj život, ovaj neobrađeni materijal iznjedrio je ovaj život, ali je ostao prisutan kao životna sila, a onome tko je povezan s osobnošću dana je milost da prozre upravo doba iz kojeg je došao njegov zadatak, doba u kojem je dotična osobnost živjela u prethodnom zemaljskom životu.

Iako se veliki dio čovječanstva još uvijek može smijati onome što je upravo opisano i načinu razmišljanja koji na opisani način upućuje prema duhovnom svijetu, svatko tko se donekle usudio krenuti takvim putovima duhovnog svijeta zna da su mu, u slučaju kada su uspjeli riješiti, postići ono što nisu mogli postići vlastitom snagom, pomogla bića, doista sasvim konkretna bića duhovnog svijeta. Za njih se svijet širi, jer znaju da sposobnost proizvodnje kruha ne mogu pripisati gladi, jer iz istog impulsa znaju kako je moć bića duhovnog svijeta prodrla u njihove vlastite sposobnosti. Kao što se duhovni pogled čovjeka širi u carstvo umrlih, tako se i razvojem opisanih metoda čovjekov duhovni pogled širi kako bi obuhvatio duhovni svijet koji je jednako stvaran u svojim konkretnim događajima i konkretnim bićima kao što je stvaran fizički svijet oko nas.

Čak i danas se ponekad oprašta općenito govoriti o duhovnom svijetu; priznaje se da duhovni svijet postoji iza svijeta osjetila. Međutim, manje se oprašta na predloženi način govoriti o konkretnim entitetima duhovnog svijeta, koje susrećemo kao što susrećemo bića mineralnog, biljnog, životinjskog i carstva ljudi u fizičkom svijetu. Ali svatko tko se ne ustručava istinski razvijati moći koje drijemaju u duši zna da nije ništa ispravnije govoriti općenito o duhu, kao u nejasnom panteizmu, nego što bi bilo ispravnije govoriti o prirodi na takav način da hodamo livadom i ne kažemo, gledajući biljni svijet, cvijeće - ovdje maćuhica, tamo tulipan i tako dalje - ovo je cvijeće, ovo je ruža, ono je tulipan, ovo je trava - već se kaže: ovo je priroda, i ovo je priroda, i ovo je priroda, i ovo je priroda, sve je priroda, priroda, priroda. - Isto vrijedi, međutim, kada se na nejasan panteistički način govori samo o duhu, duhu, duhu. Kao što govorimo o detaljima u konkretnom svijetu osjetila, tako čovjek tek uči prepoznavati duhovni svijet kada stvori mogućnost istinskog poznavanja pojedinačnih duhovnih bića koja nastanjuju duhovni svijet i procesa koji se odvijaju između tih duhovnih bića.

Najlakši i najpraktičniji prigovor koji se može iznijeti protiv mogućnosti spoznaje duhovnog svijeta jest da proturječi moći istinski inteligentnog angažmana s vanjskim svijetom ako se čovjek prepusti takvom fantaziranju o duhovnom svijetu. Međutim, ovaj prigovor koji se čini s pravom izveden iz moći ljudske inteligencije, valjan je samo dok se ne nauči prepoznati učinkovitost inteligencije - to jest, čovjekove sposobnosti mišljenja - kroz samo duhovno istraživanje.

Vratimo se našem primjeru: zamislite osobu ovdje na Zemlji koja želi razviti određene misli, čiji joj je razvoj postavljen kao zadatak. Uči susresti se s duhovnim bićem, u ovom slučaju, preminulom osobom. To biće šalje svoje mišljenje - mogli bi reći volju mišljenja, mišljenje koje osjeća - transformirao duhovnim svijetom, u osobno miljenje i osjećaje osobe. Tada se unutar osobe koja živi na Zemlji javljaju misli, inteligentne misli koje preminula osoba želi iznijeti vlastitom snagom. Čovjek uči prepoznati da od svega što postoji na Zemlji, preminula osoba posjeduje osjećaje i volju, da ima druge sposobnosti, duševne sposobnosti, koje se ne razvijaju na Zemlji, ali da ima poriv, kao preminula osoba, povezati svoje mišljenje i osjećaje s ljudskim mislima. Stoga se povezuje s osobom koja živi na Zemlji. Jer kako njihovo mišljenje, osjećaji i volja prodiru u osobu, misli se stimuliraju. Doživljavaju ih zajedno, ne bi ih mogli doživjeti sami. To dovodi do komunikacije s ljudskim bićima na Zemlji. Međutim, takva komunikacija s duhovnim bićem i poticanje vlastitih misli moguća je samo ako su se misli prethodno oslobodile živčanog sustava i mozga na ranije opisani način, ako se razvijaju izvan mozga kao misaona aktivnost. Događa se neobičan proces: doživljavajući misao kao oslobođenu od svog fizičkog tijela, osjeća se kao da se vlastito razmišljanje otkida, kao da se širi i širi u prostoru i vremenu. Mišljenje za koje obično možemo reći: odvija se u nama, poistovjećuje se s okolnim duhovnim svijetom, ulijeva se u njega i postiže neovisnost od nas samih koju možemo usporediti gotovo s neovisnošću oka u fizičkom tijelu, naprimjer, koje se nalazi kao neka vrsta neovisnog organa unutar svoje očne duplje. Dakle, ovo neovisno mišljenje doista je povezano povišenim sebstvom, ali toliko neovisno da djeluje poput duhovnog organa percepcije za mišljenje i osjećanje drugih duhovnih bića, baš kao što oko djeluje za percepciju osjetilne boje i osjetilne svjetlosti. Postupno se počinje shvaćati da mišljenje, koje je inače ograničeno na inteligenciju, postaje neovisno od našeg vlastitog bića, poput duhovnog organa percepcije.

Ono što sam upravo opisao mogu izraziti drugim riječima. Ono što se istinski subjektivno doživljava, ono što obuhvaća inteligenciju, vanjsku misao, sastoji se od sjenovitih entiteta, pukih misaonih entiteta, jednostavno misli koje prikazuju vanjske entitete. Kako mišljenje postaje vidovito, odvajajući se od mozga i živčanog sustava, počinje razvijati unutarnju aktivnost, vlastiti život i teče u ostatak duhovnog svijeta kao vlastito iskustvo. Osjećajući mišljenje - moram ovo izraziti pomalo grubo - mišljenje koje je postalo vidovito, protežemo se u duhovni svijet i u svom uranjanju opažamo osjećajuću volju, voljni osjećaj drugih bića koja su oko nas u duhovnom polju.

Ono što je rečeno o nužnoj samospoznaji na putu duhovnog razvoja - što jasno daje do znanja da je poniznost samorazumljiva - omogućit će takvoj samospoznaji da iznese sljedeće primjedbe o ovom vidovitom mišljenju, a te primjedbe neće se smatrati neskromnima. Kako mišljenje postaje živo i stječe

neovisnost unutar vidovitog razvoja, ono također postaje sposobno za istinski tehnički sigurno i precizno rukovanje. Kroz istinsku vidovitost, preciznost, točnost i logička moć se povećavaju, raste mogućnost primjene mišljenja na istinski precizniji i intimnije usklađen način na predmet. Tato inteligencija, kroz istinsku vidovitost, postaje praktičnije razvijena i organiziranija, i zato je vidovnjaku lako shvatiti implikacije istraživačkih nalaza obične znanosti, dok obična znanost zahtijeva plastificiranu .....(praznina u tekstu) inteligenciju, otuda je razumljivo da obična znanost našeg vremena ne može shvatiti rezultate vidovitog istraživanja. Doista, situacija je takva da onaj tko je razvio istinsku vidovitost može shvatiti puni značaj i veličinu postignuća prirodne znanosti, i u tom smislu ne može se govoriti o suprotnosti između znanosti duha i obične znanosti. Međutim, obrnuto je razumljivo. Samo vidoviti razvoj organizira moć inteligencije, čineći je iznutra neovisnom, živom i transparentnom. Stoga, vanjsko, materijalističko, ne može prodrijeti u tu logiku koja pruža sigurnost: vidovito znanje donosi istinsko razumijevanje duhovnog svijeta. S druge strane, spomenuti primjer vidovitog iskustva s opisanom preminulom osobom može jasno pokazati da je inteligencija, to mišljenje, specifična karakteristika duša koje žive u fizičkim tijelima, zemaljskih bića; jer u našem slučaju, sam pokojnik imao je impuls povezati se sa zemaljskim bićem kako bi ono što je živjelo u njemu na potpuno drugačiji način, nadosjetilni način, moglo poprimiti oblik inteligentnih misli. Pokojnik je mislio svoje misli zajedno sa živima. Misli umrlih i misli živih prebivaju, takoreći, u glavi živih. Inteligentno mišljenje je prvenstveno ljudska karakteristika. To treba ilustrirati primjerom. Stoga će biti razumljivo da kroz snagu inteligencije, kroz snagu misli, koja, budući da je specifično ljudska, mora biti razvijena u najistinitijem smislu unutar ljudskog bića, rezultate vidovitog istraživanja može razumjeti čak i netko tko sam nije vidovnjak. Iz mojih prethodnih izjava jasno je da neovisno mišljenje postaje, takoreći, duhovno oko za opažanje duhovnog svijeta. Međutim, prije vidovitog istraživanja, koje koristi ovo duhovno oko za ono što jest vidovitost, postaje očito da je ovo duhovno oko aktivno, da se njegovi duhovni osjeti protežu posvuda, dok je fizički oko pasivno, pasivno primajući dojmove. Stoga, ako je duhovni istraživač u svoje misli uključio otkrivenja duhovnog svijeta, onda ona žive unutar tih misli. A ako zatim pokuša svojim bližnjima prenijeti ono što je nastojao unijeti u svoje žive misli, onda je moguće da ga razumiju, da ga shvate, pod uvjetom da ne dopuste da te puteve razumijevanja začepe materijalističke predrasude.

U ljudskoj duši postoji nešto poput unutarnjeg, obično tihog jezika koji mora odmah odjeknuti poput jeke kada koncepti dosegnu dušu koje duhovni istraživač dobiva dopuštajući sebi da ga duhovni svijet i njegova bića stimuliraju u njegovoj volji i osjećajima. A kada se ljudi sadašnjosti - a posebno ljudi budućnosti - dublje pozabave impulsima znanosti duha,

prigovori onih koji kažu, naprimjer, da čovjek mora vjerovati onome što duhovni istraživač prenosi iz duhovnog svijeta, jer to se ne može shvatiti, sve će više utihnuti. Otkrit će da je ljudska inteligencija doista sposobna razumjeti, istinski shvatiti ono što se prenosi iz duhovnog svijeta, ali samo ako je to prirode koja je izvučena iz ovog duhovnog svijeta kroz istinska duhovna iskustva, kroz istinsko duhovno istraživanje. I shvatit će se da je pogrešno reći da kao ljudska bića nismo predisponirani koristiti svoju inteligenciju kako bismo prozreli i shvatili otkrivenja iz duhovnog svijeta, da ih moramo prihvatiti kao autoritet. Umjesto toga, naučit će se razumjeti da ono što nazivamo predrasudama može samo ometati ovo shvaćanje i razumijevanje. I sve će više ljudi početi promatrati komunikacije iz duhovnog svijeta na isti način na koji promatraju otkrića moderne astronomije, biologije, fizike i kemije, čak i ako nisu astronomi, biolozi, fizičari ili kemičari, a ipak prihvaćaju, kroz ono što bi se moglo nazvati prirodnim osjećajem istine, prirodnim razumijevanjem istine, tihim jezikom unutar ljudske duše, ono što znanosti objavljuju iz fizičkog svijeta.

Sklad između inteligencije i vidovitosti postat će sve očitiji. I tada će se priznati da u vidovitom istraživanju zaista postoji nešto što, proizlazeći iz iste dispozicije kao i istinsko znanstveno istraživanje, se uzdiže u svijet duhovnih bića i duhovnih procesa. Uistinu, doći će trenutak u modernoj kulturi koji nas može podsjetiti - i rekao bih: za duhovnog istraživača. ta je misao danas utješna, s obzirom na mnoga protivljenja s kojima se znanost duha još uvijek susreće - doći će trenutak koji nas može podsjetiti na Giordana Bruna, koji je morao stajati pred svojim svijetom, gledajući u plavi nebeski svod, koji su ljudi poznavali kao najistinitiju stvar za njih, kao osjetilni dojam koji je morao biti istinit, ali koji je morao reći: vidite plavi nebeski svod samo zato što vaš vid doseže tako daleko. Vi sami stvarate tu granicu, ali u istini se otkriva beskonačnost prostornih dimenzija. Tamo gore, granice koje tako jasno vidite, o kojima vas osjetilna percepcija tako lijepo uvjerava, stvarate sami za sebe kroz ograničenja svog vida. Bit će prepoznato da će duhovni istraživač, danas i u budućnosti, morati stati pred svijet i reći: svod postoji na isti način u odnosu na vrijeme, za vrijeme između rođenja i smrti. Ovaj vremenski svod, viđen kroz osjetilnu percepciju, zapravo je stvoren ograničenjima ljudske duhovne percepcije, baš kao što je plavi nebeski svod stvoren u ranijim vremenima. I baš kao što se iza prostornog svoda nalaze beskonačna prostranstva prostora, tako se iza vremenskog svoda između rođenja i smrti nalazi vremenska beskonačnost, i u njoj ugrađena beskonačnost vlastitog duhovnog života, koji dijeli zajedništvo s ostatkom duhovnog života svijeta.

Doći će vrijeme kada će se shvatiti kako se, pronicljivim istraživanjem, inteligencija produbljuje i jača među ljudima, i shvatit će se da to pronicljivo istraživanje također donosi finiju i intimniju logiku. Pred takvim višim sudom, mnogi će sudovi koji se i danas iznosu protiv znanosti duha -

naizgled s pravom - ušutjeti, govoreći: nije li filozofija ovog ili onog autora dokazala da ljudska spoznajna sposobnost ima granice? I nisu li razlozi koje filozofi nude za granice ljudskog znanja uvjerljivi? Nisu li logični? Želi li duhovni istraživač doista odbaciti uvjerljive logičke razloge tih filozofa za granice mogućeg znanja? - Doći će vrijeme kada će se čovjek uzdići iznad takve ograničene valjanosti i točnosti ljudske logike, kada će znati, naprimjer, da nešto može biti istinito, može biti nepobitno kao filozofija, a ipak biti potpuno opovrgnuto životom. Doista je moguće - i usporedba će vam biti prikladna - bilo bi moguće, prije izuma mikroskopa ili teleskopa, da netko vrlo pronicljivo pokaže da ljudsko oko nikada ne može vidjeti stanicu. Razlozi za ovu tvrdnju mogli su biti uvjerljivi, nepobitni, neoborivi. Pa ipak, ljudska domišljatost konstruirala je mikroskop i teleskop, koji su pojačali moć ljudskog oka. Život je napredovao izvan nepobitnih dokaza filozofa. Isto tako, život neće morati pobijati razloge koje je dao ovaj ili onaj filozof. Oni mogu biti nepobitni, ali život u svojoj stvarnosti mora napredovati izvan njih jačanjem sposobnosti spoznaje, jačanjem duhovnog razumijevanja putem duhovnih instrumenata.

To što se te stvari danas općenito ne priznaju razumljivo je s obzirom na trenutnu kulturnu klimu i vjerovanje u nepobitnost filozofskih dokaza. Ali u daljnjem razvoju ljudske kulture postojat će viša logika od one koja se sastoji u nepobitnosti toliko mnogo čisto vanjskih filozofija - viša logika života, koja će tada biti život u duhu, znanje stečeno znanošću duha. Doći će vrijeme kada velike zasluge istraživanja vanjske znanosti neće biti cijenjene ništa manje nego danas, ali kada će se prepoznati da sve što su nam donijela veličanstvena dostignuća prirodne znanosti postavlja više pitanja nego daje odgovora za dublji život čovječanstva. Svatko tko pogleda u pojedinačne grane moderne znanosti - biologiju, astronomiju i tako dalje - zna da su te znanosti došle do kraja. Jer daju li te znanosti odgovore? Ne, one u prvom redu postavljaju pitanja u najistinitijem smislu. Ali odgovori će doći iz onoga što leži izvan onoga što vanjske znanosti mogu istražiti. Odgovori će doći iz izvora vidovitog istraživanja.

Da sažmem ono što sam danas htio reći, želio bih reći ovo: svijet je širi od svijeta osjetila, a duh leži izvan njega. Za duhovno istraživanje, duh se otkriva vidovitom razumijevanju i čini svijet osjetila, koji nas okružuje u svom sjaju, prepoznatljivom nama u njegovoj božanstvenosti. Svijet je golem, a duh je nužni pandan svijetu osjetila. I ono čemu će čovječanstvo težiti kako bi razumjelo svijet u cjelini - kao što nam pokazuje istinska perspektiva budućeg razvoja ljudske kulture - neće biti jednostrano istraživanje svijeta osjetila, ne jednostrana vanjska znanost, kako mnogi danas vjeruju, već sinteza znanosti, inteligencije i vidovitog istraživanja. I u tom će spoju ljudi istinski razumjeti sebe i vlastiti duh te prepoznati rješenje zagonetki svijeta za nadolazeće doba - koje se uvijek mogu riješiti samo unutar ograničenja - i samo će u tom razumijevanju pronaći istinsko zadovoljstvo.

Za one koji su u svoje duše upili pravi impuls znanosti duha, duhovna perspektiva već mnogim dušama, čak i danas, otkriva čežnju i postojeći poriv za nadilaženjem neposrednog osjetilnog iskustva znanosti, i upravo kroz napor snaga koje je osjetilna znanost generirala u posljednjim stoljećima, kroz unutarnju obradu tih sila, da se ojača i utvrdi duša kako bi se uzdigla u duhovne svjetove, iz kojih može proizaći samo istinsko zadovoljstvo za ljudsku dušu.

Vjera i znanje. Ivanje i Uskrs

Bilješke s predavanja, Prag, 17. travnja 1914.

Upoznavanje s nalazima znanosti duha uvijek je moguće, s obzirom na obilje dostupne literature, kad antropozofske skupine surađuju. Budući da smo se ovdje okupili, kao sada, želio bih raspravljati o nekim točkama orijentacije koje proizlaze izravno iz impulsa duhovnog svijeta, a koje su više ezoterično povezane s onim što je više egzoterično predstavljeno na jučerašnjem javnom predavanju.

Još uvijek ima mnogo ljudi koji se drže stare dihotomije između vjere i znanja, vjerovanja i razumijevanja. Kažu: znanost nas može podučiti o stvarima vanjskog svijeta, o njima možemo znati nešto sigurno. Vjera nas mora povezati sa stvarima duhovnog svijeta. Čini se da to proturječi znanosti duha koja nastoji pružiti istinsko znanje, razumijevanje duhovnog svijeta. Upravo u tom obliku razumijevanja, znanja, ona mora prodrijeti u duše našeg sadašnjeg doba. Naše vlastite duše bile su u potpuno drugačijoj situaciji u prethodnoj inkarnaciji nego što su sada. Bile su primitivnije, ali u to vrijeme postojali su veliki pojedinci i oni koji su bili povezani s njima. Oni su pružali ideje o nadosjetilnom svijetu. To nalazimo u pojedinačnim plemenima i narodima, to što proizlazi iz tih pojedinaca, poput Hermesa, Zaratustre, Mojsija, Bude i Krišne. Duhovni koncepti morali su biti usađeni u duše.

Živimo na fizičkom planu. Život na fizičkom planu nije samo trud i rad, već muka i trud. I većina tog truda i rada uopće nije u smislu 'dnevnog truda i rada', već u smislu onoga što se događa nesvjesno i što je zapravo uzrokovano našim razmišljanjem, cijelim našim duševnim životom, kako se odvija na fizičkoj planu.

U djetetu te sile djeluju nesvjesno. Duhovno preuzima organizam. Organizam postaje potpuno organiziran. Kad se rodimo, mnogo smo sličniji nego što odmah shvaćamo. Ljudi nisu slični izvana, već po strukturi. Tek tada počinje klesanje, isklesavanje naših živaca. To se događa bez našeg intelekta, događa se kada još ne možemo kontrolirati taj intelekt. Tada dolazi vrijeme kada počinjemo osjećati sebe kao 'Ja'. U tom trenutku, prestaje ostala mudrost koju donosimo sa sobom od bogova, iz duhovnog svijeta. U ovom početnom razdoblju posjedujemo, da tako kažem, samo životne sile; to je samo nastavak duhovnog svijeta. Dijete koje umre u ovoj fazi umire samo od vanjskih fizičkih uzroka. Duša nije uključena. Tada počinje vrijeme kad čovjek počinje trošiti svoju vanjsku organizaciju sa svakom mišlju, sa svakim osjećajem. Zato moramo utonuti u spavanje, kao naknadu za ono što trošimo tijekom dnevnog života. Kad se ne bismo trošili, imali bismo život u

procvatu. Etersko tijelo uvijek ima potrebu nicati i donositi plodove, ali astralno tijelo ima potrebu konzumirati ono što etersko tijelo gradi. Ono potiskuje etersko tijelo. Dok nesvjesno spavamo, primamo iz duhovnih svjetova ono što može zamijeniti ono što je potrošeno, ono što je uništeno, tako da se uvijek iznova uravnotežuje. Normalno spavanje nadoknađuje samo onoliko koliko je upravo potrošeno. Kad bi ljudi proizvoljno produživali spavanje, kao što bi to mogli učiniti neki umirovljenici, previše bi spavali. To nije prigovor za puno spavanja. Upravo zato što duhovni rad toliko opterećuje fizičko tijelo, duhovno aktivna osoba treba puno spavanja. Ali previše spavanja proizvodi previše vitalne snage, koja se zatim širi, istinski širi, tako da osoba pršti od vitalne snage. Takav prekomjerni rast vitalnosti istovremeno je bolest i prirodno vodi do bolesti. Ono što pojedinac treba uzeti za sebe kako bi ne samo nadoknadio dnevni rad već i duhovno napredovao, mora svjesno crpiti iz duhovnog svijeta. Osnivači religija mogli su si reći: pozvan sam voditi, trošiti životnu snagu, i to će se uravnotežiti. Ali ono što se treba razviti unutar ljudi kako bi čovječanstvo moglo napredovati, kako ne bi propalo u fizičkoj zemaljskoj egzistenciji, to je da moraju svjesno crpiti iz duhovnog svijeta. - Stoga su osnivači religija dali predodžbe koje su izveli iz duhovnog svijeta. Te istinski duhovne predodžbe hrana su duše. Samo one održavaju istinski duhovno unutar ljudi. To bi značilo smrt za duše ako nisu mogle živjeti u takvim predodžbama koje nisu izvedene iz fizičkog svijeta. U ranijim vremenima, to su bili koncepti vjere. Taj ciklus je za čovječanstvo završio svoj put, i sada živimo u vremenu kada će ljudi na fizičkoj razini imati sve manje i manje sposobnosti apsorbirati ono što se obraća samo njihovim srcima, njihovoj vjeri. Čovjek može sačuvati ovu vjeru neko vrijeme, da tako kažem, ali je ne može zadržati za budućnost. Umjesto principa: vjerujem - mora doći: vjerujem, ono što znam. - Ljudi će uskoro shvatiti da ovaj princip mora vrijediti. Inače gube svaku mogućnost da išta znaju o životu između smrti i novog rođenja. Ljudi bi se u svojoj sljedećoj inkarnaciji vratili u jadno stanje. Svaki entuzijazam za ostale ideale, koliko god opravdani bili, svakako je vrlo lijep, mora postojati. Međutim, u usporedbi s onim što je temelj znanosti duha, oni se ne mogu izravno ostvariti. Oni mogu biti samo prethodnici znanosti duha, ali nemaju njezino znanje.

Kako duhovni istraživač napreduje, uvijek se javlja potreba ne da govori, već da šuti. Ako ipak govori, to proizlazi iz razumijevanja uvjeta potrebnih za naše vrijeme. Samo znanje oslobađa čovječanstvo, a postizanje slobode ljudske duše sigurno je zadatak čovječanstva za budućnost.

Unutarnje predodžbe, prožete velikom duhovnom snagom, dolazile su od osnivača religija. To su bile predodžbe vjere koje su čudesno mogle obasjati oblast nakon smrti. Preobrazile su se u pravo, istinsko duhovno svijetlo, otkrivajući okolinu ljudi post mortem. Ali dolaze vremena kada će ljudi morati živjeti u slobodi. Čak i kad bi se pojavili osnivači religija koji bi, u skladu sa starim doktrinama, mogli govoriti božanskim glasom i božanskom

moći, ljudi ih više ne bi mogli razumjeti. To smo već doživjeli. Vanjska znanost je stigla, morala će stići. Veliki znanstvenik našeg vremena, Max Müller, rekao je: čak i kad bi anđeo sišao i objavio ljudima stvari duhovnog svijeta, ljudi ga ne bi mogli razumjeti i nikada mu ne bi povjerovali. - To je smjer kojim čovječanstvo ide. Tada bi, zapravo, ostalo samo to da bi ljudi u potpunosti izgubili sposobnost bavljenja predodžbama koje se odnose na duhovne svjetove. To znači imati manje svjetla nakon smrti koje bi osvijetlilo duhovno okruženje iznutra. Nijedno vanjsko Sunce tada neće osvijetliti vanjski svijet za nas, svjetlo mora doći iznutra. Stojimo na Suncu i osvjetljavamo svoju okolinu nakon smrti. Ljudi koji ne sjaje moraju se ponovno spustiti i ponoviti život kako bi upili predodžbe koje su plodonosne za život nakon smrti. Kad se to shvati, nije to samo uobičajeni entuzijazam za širenje znanosti duha ono što odvezuje jezik. Vjerovanje u ono što se zna - to će biti potreba budućeg čovječanstva. U davna vremena, religijske predodžbe, uključujući mitove i bajke, bile su ono što je dušama davalo svjetlo za duhovni svijet. Lako je reći da su mitovi i bajke predodžbe, nastale u djetinjstvu čovječanstva. Svakako, ljudi nisu nikada susreli anđele o kojima su mitovi i bajke govorili. Ali filozofske promišljanje je beskorisno u duhovnom svijetu. To znanje tamo nema značaja. Lako je reći da bajke nisu utemeljene ni na kakvoj istini. Duhovni istraživač oduvijek je bio dovoljno pronicljiv da zna da vatreni zmajevi ne lete fizički kroz zrak, ali oduvijek je znao da je potrebno izgraditi imaginaciju vatrenog zmaja. Jer snagom ove predodžbe koja postoji u duši, baca se duhovno svjetlo na duhovni svijet. To su moćne predodžbe. Takvi su svi mitovi, manje da bi prikazali vanjsku stvarnost, već da bi istinski postojali u duhovnom svijetu. Materijalisti kažu: mitovi i bajke nastaju u djetinjstvu čovječanstva. - Ali ljude su u djetinjstvu učili bogovi. Mitovi i bajke su tako izgubljeni u evoluciji ljudi, ali djecu ne treba tako odgajati. Ogromna je razlika odrasta li dijete s bajkama ili bez njih. Moć bajkovitih slika koja uzburkava dušu pojavljuje se tek kasnije. Ako se bajke nisu uvele, to se kasnije manifestira kao umor od života, kao dosada. Doista, ima čak i fizički izraz, bajke mogu pomoći čak i protiv bolesti. Ono što se suptilno usađuje kroz bajke kasnije se pojavljuje kao radost u životu, kao osjećaj svrhe, kao način suočavanja sa životom, čak i u starosti. Djeca moraju iskusiti moć bajki u mladosti, dok još mogu. Oni koji ne mogu živjeti s predodžbama koje nemaju stvarnost na fizičkoj razini umiru za duhovni svijet. A mnoge filozofije koje se oslanjaju isključivo na fizički plan smrtne su presude za dušu. Iz vanjske evolucije proizlaze smrtne presude za duhovni svijet. Čovječanstvo mora doći do prosudbe koja se ne temelji na vanjskim čimbenicima, već nalazi potporu u sebi. Sve više mora doći do: vjerujem, ono što znam.

Ali čovjek se mora naučiti obraćati pažnju na simptome duhovnog života. Dozvolite mi da navedem primjer. Jednom, kada sam držao predavanje u južnonjemačkom gradu, dva katolička svećenika su mi prišla nakon

predavanja i rekla: vi govorite samo u ime obrazovanih, ali mi govorimo u ime svih ljudi. - U stvari, istina je suprotno. Antropozofija se može donijeti svim ljudima ako se samo pronađe način da se dopre do najjednostavnijih umova. Seljak bi je razumio puno bolje od takozvane obrazovane osobe, samo kad put ne bi bio blokiran društvenim uvjetima. U takvim stvarima čovjek mora biti u stanju potpuno zanemariti sebe, ne pitati se što smatra ispravnim, već što ljudske duše određenog vremena zahtijevaju. Stoga sam morao odgovoriti svećenicima: vaši osjećaji govore vam da govorite u ime svih ljudi, ali činjenice vam govore da ne govorite u ime svih ljudi, jer ne dolaze svi k vama. A za one koji ne dolaze k vama, za njih govorim ja.

Svoje znanje i razumijevanje na fizičkom planu stječemo kroz fizičko tijelo i etersko tijelo. Razmotrimo temeljito koliko onoga što je u našoj duši, potječe s fizičkog plana. Svjetlost, naprimjer, ulazi kroz oko, proces, koji se tamo odvija, započinje kao proces raspadanja unutar samog oka. Otapanje počinje na stražnjoj strani oka. Proces se odvaja od života. Ujutro nakon spavanja, oko je toliko obnovljeno da je iznutra čisti život. Kroz percepciju, nešto se formira iz živog tkiva što više nije živo, već samo mineral. I budući da se to nastavlja kroz živčano tkivo, mi percipiramo, ono što na nas djeluje iz vanjskog svijeta se reflektira. Dakle, fizičko tijelo, kao nositelj tih procesa, nije istinski živo.

Etersko tijelo je nositelj misli, koje su ujedno i odrazi. Ljudi bi lako mogli zaključiti da su misli odrazi nečega nadosjetilnog. Misli se nikada ne mogu secirati pod mikroskopom. Misli istinski žive u eterskom tijelu. Mišljenje ih oblikuje, a to se odražava u fizičkom tijelu. Samo dojmovi s fizičkog plana govore fizičkom i eterskom tijelu. Druge predodžbe, međutim, moraju se ukorijeniti u ljudskoj duši. One također moraju obuhvatiti astralno tijelo, sve osjećaje, volju i mišljenje, što se ne iscrpljuje isključivo na fizičkom planu. Inače, osoba ostaje iznutra mrtva. Sve predodžbe koje nešto prikazuju imaju značenje samo za fizičku ravninu. Samo pitanje: je li predodžba valjana ako nešto vanjsko ne prikazuje? - to je ono što podrazumijeva. Samo one predodžbe koje slobodno žive u duhu, koje slobodno žive u astralnom tijelu i u 'Ja', s kojima se ne samo zna, već i s kojima se živi. To su predodžbe koje ne samo da nešto prikazuju, već su iznutra aktivne i žive, koje čine nešto od sebe i od nas.

Naturalizam dominira umjetnošću danas. Nužno se upoznati s drevnim vremenima i kako su postojale predodžbe duše koje su predodžbe astralnog tijela dovele u djelovanje. Ono što samo prikazuje vanjsko nema značenje za duhovni svijet. Moramo se ponovno prožeti novim predodžbama koje mogu smisleno prodrijeti u dušu. Često vjerujemo da posjedujemo nešto što postoji samo u našoj fantaziji, nešto što mislimo da je uistinu fantazija. Ali to je često samo podsjećanje na ono što potječe iz fizičkog plana. Samo oživljavanjem naših predodžbi onim što ne potječe iz fizičkog plana, onim što

se ne može prenijeti kroz takvu fantaziju, možemo oživjeti ono što bi inače umrlo u duši.

Sve se više zloupotrebljava izreka; lijepa duša prebiva u lijepom tijelu, zdrava duša u zdravom tijelu. - To je bila izjava za spoznaju u ranijim vremenima, danas se smatra uzročnom tvrdnjom: Netko ima zdravo tijelo, stoga mogu zaključiti da u njemu prebiva zdrava duša. Ono što čini ovo tijelo zdravim čini i dušu zdravom.

Čak i u djetinjstvu, ljudi će kasnije imati mineralne inkluzije i nositi ih kao uzroke bolesti ako ne razviju predodžbe koji održavaju astralno tijelo interno aktivnim. Inače, nakon smrti, osoba bi ušla u duhovni svijet koji joj ostaje nejasan, jer sama ne zrači svjetlošću. Sunce pada na površinu i upravo o tome vidimo da stvari ovise. Međutim, u duhovnom svijetu svjetlost sja iznutra, mi osvjetljavamo polje koje bismo trebali vidjeti. Duša, koja ima poriv njegovati znanost duha, možda nije svjesna tih odnosa, ali oni žive u dubini duše. Kao što sunčeva svjetlost u fizičkom svijetu dolazi izvana, tako u duhovnom svijetu osoba mora sebe učiniti sličnom Suncu. Moramo u sebi zapaliti duhovno gorivo, unutarnji plamen koji osvjetljava duhovni svijet, kako bismo osvijetlili svijet. Fizičari sanjaju da je crvenilo ruže samo valno kretanje, koje se pripisuje vibracijama. Kaže se da vani nema zvuka, samo vibracije u zraku. Ono što ja percipiram kao zvuk postoji samo u mom uhu. Ali jednostavan eksperiment može nas naučiti drugačije: ako dopustimo da nas probudi kucanje na vratima, pažljiva osoba primijetit će da još nije bila svjesna tijekom noći dok je još spavala, ali je odmah bila prisutna u samom kucanju. Moramo sami ući u zvukove kucanja, drugu osobu koristimo kako bi kucala jer naša duša ne može sama pokucati. Kad bismo imali čvrstu namjeru probuditi se, mogli bismo to učiniti sami, ovako, drugu osobu koristimo samo kao sredstvo.

Ako materijalistički pogledi potraju još nekoliko generacija, crvenilo ruže će zaista nestati. Ljudi će zapravo vidjeti sitne sive atome vani, kako osciliraju kao atomski vrtlozi, ne zato što su inherentno tamo, već zato što su se pripremili da ih vide. To je ono što čini nužnim objaviti znanost duha: da neće samo fizički atomski vrtlozi postojati u budućnosti. Ne govorimo o fizičkom eteru, već o tom eteru koji je živo misaono biće. Prvo se mora prepoznati da se atomi ne vrte u ruži, već da iza ruže stoje živa, tkajuća, istinski živa, tkajuća elementarna bića. Teorija duhovnog svijeta je sekundarna; glavno je, da se osjet pojačava, da se osjećamo živima i tkamo u ovom novoprobuđenom osjetu stvarnosti duhovnog svijeta. To je uskrsnuće duhovnog svijeta u našim dušama, pravi, međudenominacijski uskrsni događaj.

Našim je precima bio potreban drugačiji događaj, onaj povezan s najvišom točkom Sunca. Kad je sva priroda nicala i pupala, to je za njih bila ekstaza, potvrda njihove povezanosti s duhovnim svijetom. Ono što se tada

doživljavalo na blagdan sv. Ivana sada se mora doživjeti u proljeće na Uskrs. Sada moramo biti u stanju slaviti buđenje duše, uskrsnuće duše, kada nam govori znanost duha, ne samo kao teorija, već kao živo znanje.

Bilješke

Od predavanja iz godine 1913/14, navedeni u bibliografiji pod brojevima 150, 152 i 154, ona na temu 'Preliminarne faze misterija Golgote' sastavljena su u jednom svesku (152) pod tim naslovom.

Preostala predavanja, dopunjena s nekoliko drugih iz tog razdoblja, sada su objavljena u cjelovitom izdanju u dva sveska: bibliografija br. 150 'Svijet duha i njegov prodor u fizičku egzistenciju', i ovaj svezak, bibliografija br. 154. Ona u mnogim aspektima nude dodatke svesku 'Okultna istraživanja života između smrti i novog rođenja' (140), posebno u pogledu konkretnog utjecaja umrlih na svijet živih.

Predavanje od 17. travnja 1914, od kojeg postoji samo bilješka u obliku transkripta, smješteno je na kraj sveska.

Tekstualni materijal: Berlinska predavanja (18. i 26. travnja te 12. svibnja 1914) stenografski je prepisao Walter Vegelahn. Tiskana verzija temelji se na njegovom prijepisu. Prijepis baselskog predavanja od 5. svibnja 1914 napisao je Rudolf Hahn. Nije poznato tko je prepisao predavanja u Parizu i Pragu.